

Sisällysluettelo

SIVISTYS, 19.2.2020 16:30, Pöytäkirja

§ -3 Pöytäkirjan kansilehti (läsnäolijat)	1
§ -1 Pöytäkirjan kansilehti (vakiopykälät)	3
§ 16 Sivistyksen palvelualueen seurantaraportti 1.1. - 31.12.2019	4
Liite: Talouden seurantaraportti	5
Liite: Henkilöstötiedot	17
Liite: Strategian kärkihankkeiden toteutuminen	25
Liite: Talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen	40
§ 17 Sivistyksen palvelualueen sitovan määrärahan talousarviopoikkeamat 2019	46
§ 18 Omatoimikirjastojen aukioloajan muutos	48
§ 19 Palvelusetelin käyttö yksityisessä varhaiskasvatuksessa	49
Liite: Palvelusetelisääntökirja 2020_puhdas versio	54
§ 20 Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu	73
§ 21 Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna	77
§ 22 Nastopolin käyttö Kirkonkylän ja Kukkasen koulujen väistötilana	79
Liite: Liite 1: Lausunnot Kukkasen ja Kirkonkylän koulujen tilaratkaisuvaihtoehdoista	84
Liite: Liite 2: Vaihtoehtojen vuokra vaikutusvertailu	92
Liite: Liite 3: Tilakaaviot ja tilaohjelmat/Kirkonkylä ja Kukkanen Nastopoliin	93
Liite: Vetoamus	113
§ 23 Tiedoksi merkittävät asiat	114
Liite: Luettelo vh-päätöksistä 23.1. - 10.2.2020	115
§ 24 Muut asiat	116
§ 25 Tiedoksi merkittävät salassa pidettävät asiat	117
§ 26 Opettajavirkojen perustaminen perusopetukseen 1.8.2020 alkaen	118
§ 9998 Oikaisuvaatimusohjeet ja valitusosoitus	120

Sivistyslautakunta
Pöytäkirja

n:o 3/2020

Aika: 19.02.2020 klo 16.30–19.55
Lautakunta piti kokoustaun klo 18.34–18.44
Paikka: palvelutori, Trio, 2. krs Vesku-aukio

Läsnä:

Varsinaiset jäsenet

Maria Mäkynen, puheenjohtaja
Sari Niinistö, varapuheenjohtaja, poistui
klo 18.57 käsiteltäessä 20 §:ää
Kimi Uosukainen
Anneli Viinikka
Eemeli Salomäki
Reijo Oksanen
Markus Vierumäki, poistui klo 19.50
käsiteltäessä 24 §:ää
Sami Metsäranta
Martti Mäkelä

Varajäsenet

Piia Uotinen, poistui klo 19.27 käsiteltäessä 24 §:ää

Marja Kaitainen
Elisa Lientola

Esittelijät:

Tiina Granqvist
Lassi Kilponen
Heikki Turunen

sivistysjohtaja
vastuualuejohtaja
vastuualuejohtaja

Pysyvät asiantuntijat:

Salla Palmi-Felin, poistui klo 17.44 §:n
18 tultua käsitellyksi kirjastopalvelujohtaja
Virpi Rantanen, poistui klo 19.17
käsiteltäessä 26 §:ää palvelupäällikkö
Mika Harju, poistui klo 19.17
käsiteltäessä 26 §:ää päivähoitojohtaja

Kaupunginhallituksen edustaja:

Merja Vahter, poistui klo 17.30
käsiteltäessä 16 §:ää

Henkilöstön edustaja:

Jussi Anttila, poistui klo 19.53 §:n 24
tultua käsitellyksi

Nuorisovaltuuston edustaja:

Matias Päivä, poistui klo 18.43
kokoustaun aikana

Muut asiantuntijat:

Risto Helander
kehitysinsinööri, asiantuntijaesittely klo 16.30 –
16.53, kiertotalous

Merja Keski­väli palvelupäällikkö, asiantuntijaesittely klo 16.54 – 17.08, iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelman muutos

Suvi Lappalainen verkostopäällikkö, asiantuntijaesittely klo 17.08 – 17.17, kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskustehtävän haku OKM:ltä (Kanuuna)

Poissa:

Henni Hyytiä-Ilmonen jäsen
Päivikki Tapiola rehtori
Jouni Kivilahti nuorisotoimenjohtaja
Lassi Svärd nuorisovaltuuston edustaja

Pöytäkirjanpitäjä:

Jaana Hovatov valmistelusihteeri

SIVISTYSLAUTAKUNNAN puolesta:

Maria Mäky­nen

Jaana Hovatov

Pöytäkirja tarkastettu ja hyväksytty Lahdessa maaliskuun 2. päivänä 2020

Kimi Uosukainen

Sari Niinistö
(16-19 §:t)

Marja Kaitainen
(klo 18.57 alkaen, 20-26 §:t)

Pöytäkirja on ollut nähtävillä Lahden kaupungin yleisessä tietoverkossa osoitteessa <http://www.lahti.fi> maaliskuun 2. päivänä 2020; todistaa

Jaana Hovatov
valmistelusihteeri

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Päätös: Puheenjohtaja totesi kokouksen lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Pöytäkirjan tarkastajien valinta

Puheenjohtajan ehdotuksesta tämän pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin jäsenet Kimi Uosukainen ja Sari Niinistö (16-19 §:t) sekä Marja Kaitainen (20-26 §:t).

Asian ottaminen kiireellisenä käsiteltäväksi (lisälista)

26 § Lautakunta päätti ottaa asian kiireellisenä käsiteltäväksi, vaikka sitä ei ollut kokouskutsussa mainittu.

Käsittelyjärjestyksen muuttaminen

Lautakunta päätti muuttaa asioiden käsittelyjärjestystä niin, että § 26 siirrettiin käsiteltäväksi §:n 23 jälkeen.

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 16

Sivistyksen palvelualueen seurantaraportti 1.1. - 31.12.2019

D/998/02.02.02.00.01/2019

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja

Controller Miia Karetjoki, puh. 044 482 0656

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Tiina Granqvist

Sivistyslautakunta merkitsee tilinpäätöksen seurantaraportin tiedoksi.

Perusteluosa

Sivistyksen palvelualueen tilinpäätösraportit ajalta 1.1.–31.12.2019 ovat esityslistan liitteenä.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

-

Liitteenä

1. Talouden seurantaraportti
2. Henkilöstötiedot
3. Strategian kärkihankkeiden toteutuminen
4. Talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen

Talouden seurantaraportti

Tilinpäätös 2019

Sivistyksen palvelualue

TILINPAAOTOS 2019 talouden seurantaraportti

- Sivistyksen palvelualueen nettomenot alittuivat
  - Tulot ylittivät talousarvion n. 2,2 M€, mikä muodostui hanketuloista +1,4 M€ ja liikuntapalveluiden tuloista +0,6 M€.
  - Menot ylittivät talousarvion n. 1 M€, mikä muodostui hankemenojen kasvusta sekä varhaiskasvatuksen kysynnän kasvusta.
- Sitovuustasojen talousarviopoikkeamat
  - Palvelualueen yhteiskustannukset, toimintakatteen ylitys hankerahoituksesta
  - Lasten ja nuorten kasvu, menoylitys varhaiskasvatuksen kysynnän kasvusta (palveluseteliostot)
  - Osaaminen ja tieto, tulojen alitus kirjastopalveluista

TILINPAAOTOS 2019 talouden seurantaraportti

SIVISTYKSEN PALVELUALUE (ilman taseyksiköitä)		TA 2019	TP 2019	Tot-%	*Poikkeama TP/TA
Menot		244 081 100	245 167 106	100,4 %	1 086 006
Tulot		-14 166 300	-16 337 239	115,3 %	2 170 939
Netto		229 914 800	228 829 868	99,5 %	-1 084 932
Palvelualueen yhteiset (netto)					
Menot		1 889 700	3 337 161	176,6 %	1 447 461
Tulot		-1 076 400	-2 497 981	232,1 %	1 421 581
Netto		813 300	839 180	103,2 %	25 880
Lasten ja nuorten kasvu					
Menot		181 407 900	182 217 792	100,4 %	809 892
Tulot		-9 223 400	-9 218 705	99,9 %	-4 695
Netto		172 184 500	172 999 087	100,5 %	814 587
Osaaminen ja tieto					
Menot		22 533 800	21 638 192	96,0 %	-895 608
Tulot		-745 500	-601 683	80,7 %	-143 817
Netto		21 788 300	21 036 509	96,5 %	-751 791
Wellamo-opisto (netto)					
Menot		4 105 600	4 072 437	99,2 %	-33 163
Tulot		-1 424 900	-1 479 645	103,8 %	54 745
Netto		2 680 700	2 592 792	96,7 %	-87 908
Liikunta- ja kulttuuri					
Menot		29 126 600	28 982 291	99,5 %	-144 309
Tulot		-1 483 100	-2 138 156	144,2 %	655 056
Netto		27 643 500	26 844 135	97,1 %	-799 365
Kaupunginmuseo					
Menot		4 186 800	4 265 407	101,9 %	78 607
Tulot		-200 000	-401 068	200,5 %	201 068
Netto		3 986 800	3 864 339	96,9 %	-122 461
Kansainväliset urheilutapahtu					
Menot		830 700	653 826	78,7 %	-176 874
Tulot		-13 000	0	0,0 %	-13 000
Netto		817 700	653 826	80,0 %	-163 874
Lahden kaupunginorkesteri					
Menot (sis. Poistot ja rahoituserät)		6 030 900	5 925 642	98,3 %	-105 258
Tulot		-5 963 000	-5 708 376	95,7 %	-254 624
Netto		67 900	217 266	320,0 %	149 366
Lahden kaupunginteatteri					
Menot (sis. Poistot ja rahoituserät)		9 265 400	8 890 154	96,0 %	-375 246
Tulot		-9 197 100	-9 043 347	98,3 %	-153 753
Netto		68 300	-153 193	-224,3 %	-221 493

KOMMENTIT

Palveluseteliot

Hanketulot / liikuntapalveluiden tulot

Hankemenot

Hanketulot

Palveluseteliot

Kirjastopalveluiden tulot jäivät alle ta:n

Liikuntapalveluiden pääsymaksut ja vuokratuotot

Liikevaihto jäi alle talousarvion ja oli 3% pienempi kuin TP18

*Poikkeama -sarake
talousarvion ylitys +merkkinen ja
talousarvion alitus -merkkinen

TILINPÄÄTÖSRAPORTTI 2019
SIVISTYKSEN PALVELUALUE

Toteuma %	Tulot ylittivät, menot alittuivat
Toteuma %	Tulot alittuivat, menot ylittivät
*TA Poikkeama	Talousarvion ylitys + merkinen Talousarvion alitys - merkinen

SIVISTYKSEN PALVELUALUE YHTEENSÄ (ilman taseyksiköitä)

L_5 SIVISTYKSEN PALVELUALUE YHTEENSÄ	2019				2018		
	Tuloslaskelma	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-14 166 300	-16 337 239	2 170 939	115	-16 278 863	0,4	58 375
Myyntituotot	-4 406 900	-4 295 702	-111 198	97	-4 472 467	-4	-176 765
Maksutuotot	-6 694 400	-6 767 140	72 740	101	-7 261 190	-7	-494 050
Tuet ja avustukset	-1 953 700	-4 221 627	2 267 927	216	-3 237 055	30	984 572
Vuokratuotot	-659 400	-857 572	198 172	130	-1 022 599	-16	-165 028
Muut toimintatuotot	-451 900	-195 198	-256 702	43	-285 551	-32	-90 353
Toimintakulut	244 081 100	245 167 106	1 086 006	100,4	232 720 115	5,3	12 446 992
Henkilöstökulut	117 338 900	116 507 038	-831 862	99	112 378 994	4	4 128 044
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>94 648 900</i>	<i>93 982 283</i>	<i>-666 617</i>	<i>99</i>	<i>89 825 959</i>	<i>5</i>	<i>4 156 323</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>22 690 000</i>	<i>22 524 755</i>	<i>-165 245</i>	<i>99</i>	<i>22 553 035</i>	<i>0</i>	<i>-28 280</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>3 100</i>	<i>1 254 015</i>	<i>1 250 915</i>		<i>997 663</i>	<i>26</i>	<i>256 352</i>
Palvelujen ostot	41 106 000	40 560 572	-545 428	99	39 272 598	3	1 287 974
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	5 692 900	5 588 702	-104 198	98	6 220 723	-10	-632 021
Avustukset	28 998 400	30 863 767	1 865 367	106	27 464 972	12	3 398 795
Muut toimintakulut	50 944 900	51 647 028	702 128	101	47 382 828	9	4 264 200
TOIMINTAKATE	229 914 800	228 829 868	-1 084 932	100	216 441 251	6	12 388 616
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	2 628 800	2 206 006	-422 794	84	2 705 298	-18	-499 292
TILIKAUDEN TULOS	232 543 600	231 042 314	-1 501 286	99	219 149 301	5	11 893 013

SIVISTYKSEN PALVELUALUE (Toimintakulut yksiköittäin)

L_5 SIVISTYKSEN PALVELUALUE	2019				2018		
	Toimintakulut	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
SIVISTYKSEN PALVELUALUE (yhteensä)	244 081 100	245 167 106	1 086 006	100,4	232 720 115	5 %	12 446 992
PALVELUALUEEN YHTEISET (N-sitovuus)	1 889 700	3 337 161	1 447 461	177	2 678 121	22 %	659 040
LASTEN JA NUORTEN KASVU (B-sitovuus)	181 405 100	182 217 792	812 692	100	170 102 823	6 %	12 114 969
Lasten ja nuorten kasvu	4 929 000	4 755 988	-173 012	96	3 550 984	30 %	1 205 004
Varhaiskasvatuspalvelut	68 434 300	70 447 097	2 012 797	103	65 122 591	8 %	5 324 505
Perusopetus	102 187 000	101 552 802	-634 198	99	96 334 773	5 %	5 218 029
Nuorisopalvelut	5 854 800	5 461 906	-392 894	93	5 094 474	6 %	367 431
OSAAMINEN JA TIETO (B-sitovuus)	22 533 500	21 638 192	-895 308	96	21 837 481	-1 %	-199 289
Osaaminen ja tieto	800 700	689 305	-111 395	86	1 347 134	-43 %	-657 830
Lukiokoulutus	14 212 700	13 957 320	-255 380	98	13 450 927	3 %	506 393
Kirjasto ja tietopalvelut	7 520 100	6 991 568	-528 532	93	7 039 420	-1 %	-47 852
WELLAMO-OPISTO (N-sitovuus)	4 105 600	4 072 437	-33 163	99	3 854 727	5 %	217 710
LIIKUNTA- JA KULTTUURI (B-sitovuus)	29 126 600	28 982 291	-144 309	100	28 577 540	1 %	404 751
Kulttuuripalvelut	13 459 300	13 470 811	11 511	100	13 093 790	3 %	377 021
Liikuntapalvelut	15 667 300	15 511 480	-155 820	99	15 483 820	0 %	27 660
KAUPUNGINMUSEO (N-sitovuus)	4 186 800	4 265 407	78 607	102	4 170 484	1 %	94 923
KV URHEILUTAPAHTUMAT (N-sitovuus)	830 700	653 826	-176 874	79	501 275	30 %	152 551

Palvelualueen yhteiskustannusten hankemenot ylittivät, mutta niitä vastaan saadaan myös tulo avustuksena

PALVELUALUEEN YHTEISET (Sitovuus)

L_5S00 PALVELUALUEEN YHTEISET (N-sitovuus)	2019				2018		
	Tuloslaskelma	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-1 076 400	-2 497 981	1 421 581	232	-1 766 409	41	731 573
Myyntituotot	-60 400	-60 168	-232	100	-55 595	8	4 573
Maksutuotot	0	0	0	0	0	-	0
Tuet ja avustukset	-1 016 000	-2 437 459	1 421 459	240	-1 682 254	45	755 205
Vuokratuotot	0	0	0	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	0	-355	0	0	-28 560	-99	-28 205
Toimintakulut	1 889 700	3 337 161	1 447 461	177	2 730 945	22	606 217
Henkilöstökulut	1 039 100	2 026 889	987 789	195	1 592 075	27	434 814
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>796 900</i>	<i>1 655 385</i>	<i>858 485</i>	<i>208</i>	<i>1 232 830</i>	<i>34</i>	<i>422 555</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>242 200</i>	<i>371 504</i>	<i>129 304</i>	<i>153</i>	<i>359 245</i>	<i>3</i>	<i>12 260</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>63 333</i>	<i>63 333</i>		<i>52 823</i>	<i>20</i>	<i>10 510</i>
Palvelujen ostot	700 100	843 978	143 878	121	775 017	9	68 961
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	26 400	142 688	116 288	540	183 693	-22	-41 005
Avustukset	10 000	51 593	41 593	516	6 699	670	44 894
Muut toimintakulut	114 100	272 013	157 913	238	173 462	57	98 552
TOIMINTAKATE	813 300	839 180	25 880	103	964 536	-13	-125 356
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	0	0	0	0	0	0	0
TILIKAUDEN TULOS	813 300	841 309	28 009	103	965 536	-13	-124 227

Palvelualueen yhteiskustannusten hankemenot ylittyvät, mutta niitä vastaan saadaan myös tulo avustuksena

LASTEN JA NUORTEN KASVU (Sitovuus)

L_5501 LASTEN JA NUORTEN KASVU (B-sitovuus)	2019				2018		
	Tuloslaskelma	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-9 223 400	-9 218 705	-4 695	100	-9 891 902	-7	-673 197
Myyntituotot	-3 924 900	-3 795 240	-129 660	97	-3 939 783	-4	-144 543
Maksutuotot	-4 683 600	-4 244 736	-438 864	91	-4 894 780	-13	-650 044
Tuet ja avustukset	-479 700	-1 137 424	657 724	237	-987 016	15	150 407
Vuokratuotot	-70 800	-31 595	-39 205	45	-42 627	-26	-11 032
Muut toimintatuotot	-64 400	-9 711	-54 689	15	-27 696	-65	-17 985
Toimintakulut	181 407 900	182 217 792	809 892	100	170 808 213	7	11 409 579
Henkilöstökulut	94 315 400	93 621 378	-694 022	99	89 192 929	5	4 428 448
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>76 208 500</i>	<i>75 344 239</i>	<i>-864 261</i>	<i>99</i>	<i>71 620 012</i>	<i>5</i>	<i>3 724 228</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>18 106 900</i>	<i>18 277 138</i>	<i>170 238</i>	<i>101</i>	<i>17 572 918</i>	<i>4</i>	<i>704 221</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>2 800</i>	<i>1 112 585</i>	<i>1 109 785</i>		<i>705 390</i>	<i>58</i>	<i>407 195</i>
Palvelujen ostot	33 473 200	33 373 118	-100 082	100	32 363 556	3	1 009 561
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	3 215 400	2 795 139	-420 261	87	3 417 662	-18	-622 523
Avustukset	15 897 800	17 649 653	1 751 853	111	14 550 840	21	3 098 813
Muut toimintakulut	34 506 100	34 778 505	272 405	101	31 283 226	11	3 495 279
TOIMINTAKATE	172 184 500	172 999 087	814 587	100	160 916 311	8	12 082 776
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	2 049 600	1 507 053	-542 547	74	1 975 060	-24	-468 007
TILIKAUDEN TULOS	174 234 100	174 507 621	273 521	100	162 892 366	7	11 615 256

L_501 LASTEN JA NUORTEN KASVU	2019				2018		
	Tuloslaskelma	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-77 300	-79 963	2 663	103	-403 618	-80	-323 655
Myyntituotot	-2 400	-31 571	29 171	1 315	0	-	31 571
Maksutuotot	-60 300	-39 864	-20 436	66	-76 552	-48	-36 688
Tuet ja avustukset	-13 700	-58	-13 642	0	-326 921	-100	-326 864
Vuokratuotot	-900	-8 470	7 570	941	-145	5 754	8 326
Muut toimintatuotot	0	0	0	0	0	0	0
Toimintakulut	4 928 500	4 755 988	-172 512	96	3 610 330	32	1 145 658
Henkilöstökulut	3 504 300	3 490 487	-13 813	100	2 472 184	41	1 018 303
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>2 872 800</i>	<i>2 849 554</i>	<i>-23 246</i>	<i>99</i>	<i>1 997 868</i>	<i>43</i>	<i>851 686</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>631 500</i>	<i>640 933</i>	<i>9 433</i>	<i>101</i>	<i>474 316</i>	<i>35</i>	<i>166 617</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>-500</i>	<i>143 028</i>	<i>143 528</i>		<i>59 346</i>	<i>141</i>	<i>83 682</i>
Palvelujen ostot	380 200	296 641	-83 560	78	214 174	39	82 467
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	39 900	26 917	-12 983	67	33 561	-20	-6 643
Avustukset	821 000	760 390	-60 610	93	731 720	4	28 670
Muut toimintakulut	183 100	181 553	-1 547	99	158 692	14	22 861
TOIMINTAKATE	4 851 200	4 676 025	-175 175	96	3 206 713	46	1 469 312
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	0	0	0	0	0	0	0
TILIKAUDEN TULOS	4 851 200	4 676 189	-175 011	96	3 206 902	46	1 469 287

L_502 VARHAISKASVATUSPALVELUT	2019				2018		
	Tuloslaskelma	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-4 551 300	-4 225 714	-325 586	93	-4 707 874	-10	-482 161
Myyntituotot	-13 000	-2 192	-10 808	17	-7 607	-71	-5 415
Maksutuotot	-4 533 300	-4 195 723	-337 577	93	-4 674 439	-10	-478 716
Tuet ja avustukset	0	-25 001	0	0	-22 372	12	2 629
Vuokratuotot	0	-780	0	0	-1 753	-56	-973
Muut toimintatuotot	-5 000	-2 018	-2 982	40	-1 703	18	315
Toimintakulut	68 434 300	70 447 097	2 012 797	103	65 440 966	8	5 006 130
Henkilöstökulut	35 995 500	35 626 578	-368 922	99	34 678 771	3	947 808
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>29 025 400</i>	<i>28 332 659</i>	<i>-692 741</i>	<i>98</i>	<i>27 597 937</i>	<i>3</i>	<i>734 723</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>6 970 100</i>	<i>7 293 919</i>	<i>323 819</i>	<i>105</i>	<i>7 080 834</i>	<i>3</i>	<i>213 085</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>360 148</i>	<i>360 148</i>		<i>318 375</i>	<i>13</i>	<i>41 773</i>
Palvelujen ostot	9 361 700	9 727 193	365 493	104	9 378 337	4	348 856
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	407 100	361 128	-45 972	89	494 795	-27	-133 666
Avustukset	14 997 500	16 684 563	1 687 063	111	13 631 179	22	3 053 385
Muut toimintakulut	7 672 500	8 047 633	375 133	105	7 257 885	11	789 748
TOIMINTAKATE	63 883 000	66 221 383	2 338 383	104	60 733 092	9	5 488 291
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	237 100	45 561	-191 539	19	176 382	-74	-130 821
TILIKAUDEN TULOS	64 120 100	66 267 540	2 147 440	103	60 909 808	9	5 357 731

L_505 PERUSOPETUS	2019				2018		
	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12				Vertailu toteuma		
	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Tuloslaskelma							
Toimintatuotot	-3 992 100	-4 233 320	241 220	106	-3 961 332	7	271 988
Myyntituotot	-3 810 000	-3 615 593	-194 407	95	-3 730 807	-3	-115 214
Maksutuotot	-90 000	-7 328	-82 672	8	-142 225	-95	-134 897
Tuet ja avustukset	-11 800	-590 491	578 691	5 004	-38 097	1 450	552 394
Vuokratuotot	-60 000	-16 262	-43 738	27	-28 420	-43	-12 159
Muut toimintatuotot	-20 300	-3 646	-16 654	18	-21 782	-83	-18 136
Toimintakulut	102 190 300	101 552 802	-637 498	99	96 615 471	5	4 937 331
Henkilöstökulut	51 216 500	51 175 480	-41 020	100	48 848 244	5	2 327 235
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>41 384 900</i>	<i>41 445 005</i>	<i>60 105</i>	<i>100</i>	<i>39 443 324</i>	<i>5</i>	<i>2 001 681</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>9 831 600</i>	<i>9 730 474</i>	<i>-101 126</i>	<i>99</i>	<i>9 404 920</i>	<i>3</i>	<i>325 554</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>3 300</i>	<i>553 472</i>	<i>550 172</i>		<i>280 698</i>	<i>97</i>	<i>272 774</i>
Palvelujen ostot	23 059 700	22 698 646	-361 054	98	22 182 792	2	515 854
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 518 500	2 150 360	-368 140	85	2 639 351	-19	-488 991
Avustukset	2 300	135 000	132 700	5 870	113 820	19	21 180
Muut toimintakulut	25 393 300	25 393 317	17	100	22 831 265	11	2 562 052
TOIMINTAKATE	98 198 200	97 319 482	-878 718	99	92 654 140	5	4 665 343
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	1 690 000	1 331 943	-358 057	79	1 679 623	-21	-347 680
TILIKAUDEN TULOS	99 888 200	98 651 703	-1 236 497	99	94 334 228	5	4 317 475

L_509 NUORISOPALVELUT	2019				2018		
	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12				Vertailu toteuma		
	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Tuloslaskelma							
Toimintatuotot	-602 700	-679 709	77 009	113	-819 078	-17	-139 369
Myyntituotot	-99 500	-145 884	46 384	147	-201 369	-28	-55 485
Maksutuotot	0	-1 821	0	0	-1 565	16	256
Tuet ja avustukset	-454 200	-521 874	67 674	115	-599 625	-13	-77 751
Vuokratuotot	-9 900	-6 083	-3 817	61	-12 309	-51	-6 226
Muut toimintatuotot	-39 100	-4 047	-35 053	10	-4 210	-4	-163
Toimintakulut	5 854 800	5 461 906	-392 894	93	5 141 445	6	320 461
Henkilöstökulut	3 599 100	3 328 833	-270 267	92	3 193 730	4	135 103
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>2 925 400</i>	<i>2 717 021</i>	<i>-208 379</i>	<i>93</i>	<i>2 580 884</i>	<i>5</i>	<i>136 137</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>673 700</i>	<i>611 812</i>	<i>-61 888</i>	<i>91</i>	<i>612 846</i>	<i>0</i>	<i>-1 034</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>55 937</i>	<i>55 937</i>		<i>46 971</i>	<i>19</i>	<i>8 966</i>
Palvelujen ostot	671 600	650 638	-20 962	97	588 254	11	62 384
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	249 900	256 734	6 834	103	249 956	3	6 778
Avustukset	77 000	69 700	-7 300	91	74 121	-6	-4 421
Muut toimintakulut	1 257 200	1 156 001	-101 199	92	1 035 384	12	120 617
TOIMINTAKATE	5 252 100	4 782 197	-469 903	91	4 322 367	11	459 830
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	122 500	129 549	7 049	106	119 055	9	10 493
TILIKAUDEN TULOS	5 374 600	4 912 189	-462 411	91	4 441 427	11	470 762

OSAAMINEN JA TIETO (Sitovuus)

L_5S02 OSAAMINEN JA TIETO (B-sitovuus)	2019				2018		
		Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Tuloslaskelma	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-745 500	-601 683	-143 817	81	-650 711	-8	-49 029
Myyntituotot	-47 600	-63 100	15 500	133	-64 306	-2	-1 206
Maksutuotot	-6 000	-5 321	-679	89	-6 041	-12	-720
Tuet ja avustukset	-322 000	-334 330	12 330	104	-315 183	6	19 147
Vuokratuotot	-50 000	-39 443	-10 557	79	-50 439	-22	-10 996
Muut toimintatuotot	-319 900	-159 488	-160 412	50	-214 742	-26	-55 254
Toimintakulut	22 533 800	21 638 192	-895 608	96	21 984 440	-2	-346 248
Henkilöstökulut	13 498 600	12 840 758	-657 842	95	13 131 841	-2	-291 084
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>10 941 300</i>	<i>10 468 028</i>	<i>-473 272</i>	<i>96</i>	<i>10 667 704</i>	<i>-2</i>	<i>-199 676</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>2 557 300</i>	<i>2 372 730</i>	<i>-184 570</i>	<i>93</i>	<i>2 464 138</i>	<i>-4</i>	<i>-91 408</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>300</i>	<i>-3 533</i>	<i>-3 833</i>		<i>146 958</i>	<i>-102</i>	<i>-150 491</i>
Palvelujen ostot	2 778 900	2 494 174	-284 726	90	2 546 976	-2	-52 802
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 008 200	1 100 002	91 802	109	1 028 094	7	71 907
Avustukset	800 700	769 182	-31 518	96	766 042	0	3 140
Muut toimintakulut	4 447 400	4 434 077	-13 323	100	4 511 486	-2	-77 409
TOIMINTAKATE	21 788 300	21 036 509	-751 791	97	21 333 728	-1	-297 219
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	247 800	207 015	-40 785	84	249 861	-17	-42 846
TILIKAUDEN TULOS	22 036 100	21 245 743	-790 357	96	21 583 638	-2	-337 895

L_510 OSAAMINEN JA TIETO	2019				2018		
		Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Tuloslaskelma	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	0	461	0	0	-21 643	-102	-22 104
Toimintakulut	800 700	689 305	-111 395	86	1 371 244	-50	-681 940
Henkilöstökulut	0	-81 985	-81 985	0	566 064	-114	-648 049
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>0</i>	<i>-68 074</i>	<i>-68 074</i>	<i>0</i>	<i>467 967</i>	<i>-115</i>	<i>-536 040</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>0</i>	<i>-13 912</i>	<i>-13 912</i>	<i>0</i>	<i>98 097</i>	<i>-114</i>	<i>-112 009</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>-76 322</i>	<i>-76 322</i>		<i>24 110</i>	<i>-417</i>	<i>-100 432</i>
Palvelujen ostot	0	920	920	0	33 952	-97	-33 033
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	0	0	0	555	-100	-555
Avustukset	800 700	769 182	-31 518	96	766 042	0	3 140
Muut toimintakulut	0	1 188	1 188	0	4 631	-74	-3 442
TOIMINTAKATE	800 700	689 766	-110 934	86	1 349 601	-49	-659 836
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	0	0	0	0	0	0	0
TILIKAUDEN TULOS	800 700	689 766	-110 934	86	1 349 624	-49	-659 858

L_511 LUKIOKOULUTUS	2019				2018		
		Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Tuloslaskelma	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-52 600	-20 199	-32 401	38	-36 076	-44	-15 878
Myyntituotot	-2 600	0	-2 600	0	-732	-100	-732
Maksutuotot	-1 000	-90	-910	9	-1 110	-92	-1 020
Tuet ja avustukset	-19 000	-2 466	-16 534	13	-7 972	-69	-5 506
Vuokratuotot	-5 000	-2 068	-2 933	41	-8 050	-74	-5 983
Muut toimintatuotot	-25 000	-15 575	-9 425	62	-18 212	-14	-2 637
Toimintakulut	14 213 000	13 957 320	-255 680	98	13 493 012	3	464 308
Henkilöstökulut	9 572 600	9 275 627	-296 973	97	8 831 787	5	443 840
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>7 873 900</i>	<i>7 673 785</i>	<i>-200 115</i>	<i>97</i>	<i>7 296 741</i>	<i>5</i>	<i>377 044</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>1 698 700</i>	<i>1 601 842</i>	<i>-96 858</i>	<i>94</i>	<i>1 535 046</i>	<i>4</i>	<i>66 796</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>300</i>	<i>62 424</i>	<i>62 124</i>		<i>42 085</i>	<i>48</i>	<i>20 340</i>
Palvelujen ostot	1 692 200	1 638 632	-53 568	97	1 592 171	3	46 461
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	172 800	240 149	67 349	139	227 899	5	12 250
Avustukset	0	0	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	2 775 400	2 802 912	27 512	101	2 841 154	-1	-38 243
TOIMINTAKATE	14 160 400	13 937 121	-223 279	98	13 456 935	4	480 186
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	16 500	26 507	10 007	161	16 927	57	9 580
TILIKAUDEN TULOS	14 176 900	13 965 832	-211 068	99	13 473 837	4	491 996

L_512 KIRJASTO- JA TIETOPALVELUT	2019				2018		
	Tuloslaskelma	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-692 900	-581 945	-110 955	84	-592 992	-2	-11 047
Myyntituotot	-45 000	-63 561	18 561	141	-41 931	52	21 630
Maksutuotot	-5 000	-5 232	232	105	-4 931	6	300
Tuet ja avustukset	-303 000	-331 864	28 864	110	-307 211	8	24 653
Vuokratuotot	-45 000	-37 375	-7 625	83	-42 389	-12	-5 013
Muut toimintatuotot	-294 900	-143 913	-150 987	49	-196 530	-27	-52 617
Toimintakulut	7 520 100	6 991 568	-528 532	93	7 120 184	-2	-128 616
Henkilöstökulut	3 926 000	3 647 116	-278 884	93	3 733 991	-2	-86 875
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>3 067 400</i>	<i>2 862 317</i>	<i>-205 083</i>	<i>93</i>	<i>2 902 996</i>	<i>-1</i>	<i>-40 679</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>858 600</i>	<i>784 800</i>	<i>-73 800</i>	<i>91</i>	<i>830 995</i>	<i>-6</i>	<i>-46 195</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>10 365</i>	<i>10 365</i>		<i>80 764</i>	<i>-87</i>	<i>-70 399</i>
Palvelujen ostot	1 086 700	854 622	-232 078	79	920 853	-7	-66 230
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	835 400	859 852	24 452	103	799 640	8	60 213
Avustukset	0	0	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	1 672 000	1 629 977	-42 023	97	1 665 701	-2	-35 724
TOIMINTAKATE	6 827 200	6 409 623	-417 577	94	6 527 192	-2	-117 569
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	231 300	180 508	-50 792	78	232 934	-23	-52 426
TILIKAUDEN TULOS	7 058 500	6 590 144	-468 356	93	6 760 176	-3	-170 032

WELLAMO-OPISTO (Sitovuus)

L_5S03 WELLAMO-OPISTO (N-sitovuus)	2019				2018		
	Tuloslaskelma	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Talousarvio		Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-1 424 900	-1 479 645	54 745	104	-1 376 253	8	103 392
Myyntituotot	-253 800	-205 477	-48 323	81	-189 133	9	16 344
Maksutuotot	-1 150 100	-1 175 809	25 709	102	-1 146 659	3	29 150
Tuet ja avustukset	-20 000	-96 219	76 219	481	-38 500	150	57 719
Vuokratuotot	-1 000	-2 140	1 140	214	-1 961	9	179
Muut toimintatuotot	0	0	0	0	0	0	0
Toimintakulut	4 105 600	4 072 437	-33 163	99	3 869 315	5	203 122
Henkilöstökulut	3 018 100	2 991 836	-26 264	99	2 874 061	4	117 775
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>2 423 000</i>	<i>2 422 455</i>	<i>-545</i>	<i>100</i>	<i>2 336 318</i>	<i>4</i>	<i>86 137</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>595 100</i>	<i>569 381</i>	<i>-25 719</i>	<i>96</i>	<i>537 743</i>	<i>6</i>	<i>31 638</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>10 482</i>	<i>10 482</i>		<i>14 588</i>	<i>-28</i>	<i>-4 106</i>
Palvelujen ostot	506 500	493 606	-12 894	97	426 649	16	66 957
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	51 200	52 295	1 095	102	29 020	80	23 276
Avustukset	0	0	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	529 800	534 700	4 900	101	539 585	-1	-4 886
TOIMINTAKATE	2 680 700	2 592 792	-87 908	97	2 493 062	4	99 730
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	10 000	7 433	-2 567	74	10 929	-32	-3 496
TILIKAUDEN TULOS	2 690 700	2 600 194	-90 506	97	2 503 984	4	96 210

LIIKUNTA JA KULTTUURI (Sitovuus)

L_5S04 LIIKUNTA- JA KULTTUURI (B-sitovuus)	2019				2018		
	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12				Vertailu toteuma		
	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-1 483 100	-2 138 156	655 056	144	-2 122 384	1	15 772
Myyntituotot	-36 100	-65 112	29 012	180	-97 192	-33	-32 080
Maksutuotot	-741 800	-1 171 143	429 343	158	-980 626	19	190 517
Tuet ja avustukset	-116 000	-94 590	-21 410	82	-107 652	-12	-13 063
Vuokratuotot	-534 600	-782 805	248 205	146	-923 468	-15	-140 663
Muut toimintatuotot	-54 600	-24 506	-30 094	45	-13 446	82	11 060
Toimintakulut	29 126 600	28 982 291	-144 309	100	28 633 042	1	349 249
Henkilöstökulut	3 581 100	3 140 689	-440 411	88	3 755 836	-16	-615 147
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>2 783 000</i>	<i>2 578 867</i>	<i>-204 133</i>	<i>93</i>	<i>2 509 387</i>	<i>3</i>	<i>69 480</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>798 100</i>	<i>561 822</i>	<i>-236 278</i>	<i>70</i>	<i>1 246 449</i>	<i>-55</i>	<i>-684 627</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>30 356</i>	<i>30 356</i>		<i>55 502</i>	<i>-45</i>	<i>-25 147</i>
Palvelujen ostot	2 553 900	2 530 048	-23 852	99	2 332 257	8	197 791
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 169 300	1 302 495	133 195	111	1 274 829	2	27 666
Avustukset	12 289 900	12 304 004	14 104	100	12 042 391	2	261 613
Muut toimintakulut	9 532 400	9 705 055	172 655	102	9 227 729	5	477 326
TOIMINTAKATE	27 643 500	26 844 135	-799 365	97	26 510 658	1	333 477
POISTOT JA ARVONAENTUMISET	67 300	136 672	69 372	203	86 409	58	50 263
TILIKAUDEN TULOS	27 710 800	26 981 421	-729 379	97	26 597 294	1	384 126

L_520 KULTTUURIPALVELUT (sis. Taseyksiköiden avustukset)	2019				2018		
	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12				Vertailu toteuma		
	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-154 800	-185 065	30 265	120	-201 277	-8	-16 212
Myyntituotot	0	-6 516	0	0	-7 011	-7	-495
Maksutuotot	-21 800	-15 361	-6 439	70	-24 264	-37	-8 903
Tuet ja avustukset	-116 000	-94 590	-21 410	82	-107 652	-12	-13 063
Vuokratuotot	-17 000	-54 198	37 198	319	-54 849	-1	-652
Muut toimintatuotot	0	-14 400	0	0	-7 500	92	6 900
Toimintakulut	13 459 300	13 470 811	11 511	100,1	13 096 184	3	374 628
Henkilöstökulut	276 300	305 835	29 535	111	278 465	10	27 370
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>219 300</i>	<i>247 894</i>	<i>28 594</i>	<i>113</i>	<i>223 055</i>	<i>11</i>	<i>24 839</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>57 000</i>	<i>57 942</i>	<i>942</i>	<i>102</i>	<i>55 410</i>	<i>5</i>	<i>2 531</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>10 528</i>	<i>10 528</i>		<i>2 394</i>	<i>340</i>	<i>8 134</i>
Palvelujen ostot	368 200	329 434	-38 766	89	263 713	25	65 721
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	83 500	48 141	-35 359	58	36 811	31	11 330
Avustukset	12 146 500	12 136 204	-10 296	100	11 908 841	2	227 363
Muut toimintakulut	584 800	651 197	66 397	111	608 354	7	42 843
TOIMINTAKATE	13 304 500	13 285 747	-18 753	100	12 894 907	3	390 840
POISTOT JA ARVONAENTUMISET	1 000	5 671	4 671	567	1 178	382	4 493
TILIKAUDEN TULOS	13 305 500	13 291 368	-14 132	100	12 896 116	3	395 252

L_522 LIIKUNTAPALVELUT	2019				2018		
	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12				Vertailu toteuma		
	Talousarvio	Toteuma kum	TA Polkkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-1 328 300	-1 953 091	624 791	147	-1 921 107	2	31 984
Myyntituotot	-36 100	-58 596	22 496	162	-90 181	-35	-31 585
Maksutuotot	-720 000	-1 155 782	435 782	161	-956 362	21	199 421
Tuet ja avustukset	0	0	0	0	0	0	0
Vuokratuotot	-517 600	-728 607	211 007	141	-868 619	-16	-140 011
Muut toimintatuotot	-54 600	-10 106	-44 494	19	-5 946	70	4 160
Toimintakulut	15 667 300	15 511 480	-155 820	99	15 536 928	0	-25 448
Henkilöstökulut	3 304 800	2 834 854	-469 946	86	3 477 371	-18	-642 517
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>2 563 700</i>	<i>2 330 973</i>	<i>-232 727</i>	<i>91</i>	<i>2 286 332</i>	<i>2</i>	<i>44 641</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>741 100</i>	<i>503 881</i>	<i>-237 219</i>	<i>68</i>	<i>1 191 039</i>	<i>-58</i>	<i>-687 158</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>19 828</i>	<i>19 828</i>		<i>53 108</i>	<i>-63</i>	<i>-33 281</i>
Palvelujen ostot	2 185 700	2 200 615	14 915	101	2 068 544	6	132 070
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 085 800	1 254 353	168 553	116	1 238 018	1	16 336
Avustukset	143 400	167 800	24 400	117	133 550	26	34 250
Muut toimintakulut	8 947 600	9 053 858	106 258	101	8 619 445	5	434 413
TOIMINTAKATE	14 339 000	13 558 388	-780 612	95	13 615 821	0	-57 433
POISTOT JA ARVONAENTUMISET	66 300	131 001	64 701	198	85 124	54	45 877
TILIKAUDEN TULOS	14 405 300	13 690 053	-715 247	95	13 701 141	0	-11 089

KAUPUNGINMUSEO (Sitovuus)

L_5S06 KAUPUNGINMUSEO (N-sitovuus)	2019				2018		
	Talousarvio	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Tuloslaskelma		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-200 000	-401 068	201 068	201	-471 205	-15	-70 136
Myyntituotot	-84 100	-106 605	22 505	127	-126 459	-16	-19 853
Maksutuotot	-112 900	-170 131	57 231	151	-233 085	-27	-62 954
Tuet ja avustukset	0	-121 605	0	0	-106 450	14	15 155
Vuokratuotot	-3 000	-1 589	-1 411	53	-4 104	-61	-2 515
Muut toimintatuotot	0	-1 138	0	0	-1 107	3	31
Toimintakulut	4 186 800	4 265 407	78 607	102	4 192 886	2	72 522
Henkilöstökulut	1 886 600	1 885 489	-1 111	100	1 832 253	3	53 236
<i>Palkat ja palkkiot</i>	<i>1 496 200</i>	<i>1 513 309</i>	<i>17 109</i>	<i>101</i>	<i>1 459 710</i>	<i>4</i>	<i>53 599</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>390 400</i>	<i>372 180</i>	<i>-18 220</i>	<i>95</i>	<i>372 543</i>	<i>0</i>	<i>-363</i>
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>0</i>	<i>40 792</i>	<i>40 792</i>		<i>22 401</i>	<i>82</i>	<i>18 391</i>
Palvelujen ostot	474 900	591 124	116 224	124	577 298	2	13 826
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	98 200	175 223	77 023	178	186 886	-6	-11 663
Avustukset	0	0	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	1 727 100	1 613 571	-113 529	93	1 596 449	1	17 122
TOIMINTAKATE	3 986 800	3 864 339	-122 461	97	3 721 681	4	142 658
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	254 100	347 832	93 732	137	383 038	-9	-35 206
TILIKAUDEN TULOS	4 240 900	4 212 201	-28 699	99	4 105 209	3	106 992

KV URHEILUTAPAHTUMAT (Sitovuus)

L_5S07 KV URHEILUTAPAHTUMAT (N-sitovuus)	2019				2018		
	Talousarvio	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Tuloslaskelma		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Toimintatuotot	-13 000	0	-13 000	0	0	-	0
Muut toimintatuotot	-13 000	0	-13 000	0	0	-	0
Toimintakulut	830 700	653 826	-176 874	79	501 275	30	152 551
Henkilöstökulut	0	0	0	0	0	0	0
Palvelujen ostot	618 500	234 523	-383 977	38	250 845	-7	-16 321
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	124 200	20 860	-103 340	17	100 539	-79	-79 679
Avustukset	0	89 335	89 335	0	99 000	-10	-9 665
Muut toimintakulut	88 000	309 107	221 107	351	50 891	507	258 216
TOIMINTAKATE	817 700	653 826	-163 874	80	501 275	30	152 551

LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

1024 LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI	2019				2018		
	Talousarvio	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Taseyksikön tulos		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Lilkevalhto	-1 056 000	-767 640	-288 360	73	-790 260	-3	-22 620
Liiketoiminnan muut tuotot	-127 000	-160 736	33 736	127	-124 105	30	36 631
Tuet ja avustukset kunnalta/kuntayhtymältä	-4 780 000	-4 780 000	0	100	-4 672 600	2	107 400
Materiaalit ja palvelut	939 400	1 166 593	227 193	124	1 080 256	8	86 337
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	38 900	23 296	-15 604	60	27 262	-15	-3 966
Palvelujen ostot	900 500	1 143 297	242 797	127	1 052 993	9	90 303
Henkilöstökulut	4 344 300	3 994 451	-349 849	92	3 981 661	0	12 789
Palkat ja palkkiot	3 515 800	3 271 365	-244 435	93	3 233 465	1	37 900
Henkilösivukulut	828 500	723 085	-105 415	87	748 197	-3	-25 111
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>54 900</i>	<i>43 863</i>	<i>-11 037</i>		<i>25 604</i>	<i>71</i>	<i>18 258</i>
Polstot ja avonalentumiset	51 800	32 274	-19 526	62	21 432	51	10 842
Liiketoiminnan muut kulut	695 400	732 325	36 925	105	760 214	-4	-27 889
TASEYKSIKÖN TULOS	67 900	217 313	149 413	320	256 720	-15	-39 407

Miinusmerkkinen tulos on ylijäämäinen / Plusmerkkinen tulos on alijäämäinen

LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

1025 LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI	2019				2018		
	Talousarvio	Kumulatiivinen toteuma 1 - 12			Vertailu toteuma		
Taseyksikön tulos		Toteuma kum	TA Poikkeama*	Toteuma %	Toteuma kum	muutos %	muutos €
Lilkevalhto	-2 223 700	-2 057 715	-165 985	93	-1 980 328	4	77 388
Liiketoiminnan muut tuotot	-186 400	-198 632	12 232	107	-159 972	24	38 659
Tuet ja avustukset kunnalta/kuntayhtymältä	-6 787 000	-6 787 000	0	100	-6 657 200	2	129 800
Materiaalit ja palvelut	1 718 700	1 689 499	-29 201	98	1 650 777	2	38 722
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	359 600	282 417	-77 183	79	279 968	1	2 449
Palvelujen ostot	1 359 100	1 407 082	47 982	104	1 370 809	3	36 273
Henkilöstökulut	5 004 500	4 758 280	-246 220	95	4 697 239	1	61 041
Palkat ja palkkiot	3 933 900	3 774 122	-159 779	96	3 688 648	2	85 474
Henkilösivukulut	1 070 600	984 158	-86 442	92	1 008 591	-2	-24 433
<i>Jaksotettujen henkilöstökulujen osuus</i>	<i>29 200</i>	<i>89 596</i>	<i>60 396</i>		<i>14 820</i>	<i>505</i>	<i>74 776</i>
Polstot ja avonalentumiset	252 000	215 264	-36 736	85	238 211	-10	-22 947
Liiketoiminnan muut kulut	2 278 200	2 215 876	-62 324	97	2 131 698	4	84 179
LIKETOIMINNAN YLI-/ALIJÄÄMÄ	56 300	-164 428	-220 728	-292	-79 576	107	84 852
Rahoitustuotot ja -kulut	12 000	11 235	-765	94	10 970	2	265
TASEYKSIKÖN TULOS	68 300	-153 193	-221 493	-224	-68 606	123	84 588

Miinusmerkkinen tulos on ylijäämäinen / Plusmerkkinen tulos on alijäämäinen

Johdon henkilöstötiedot Tilinpäätös 2019

Sivistyksen palvelualue

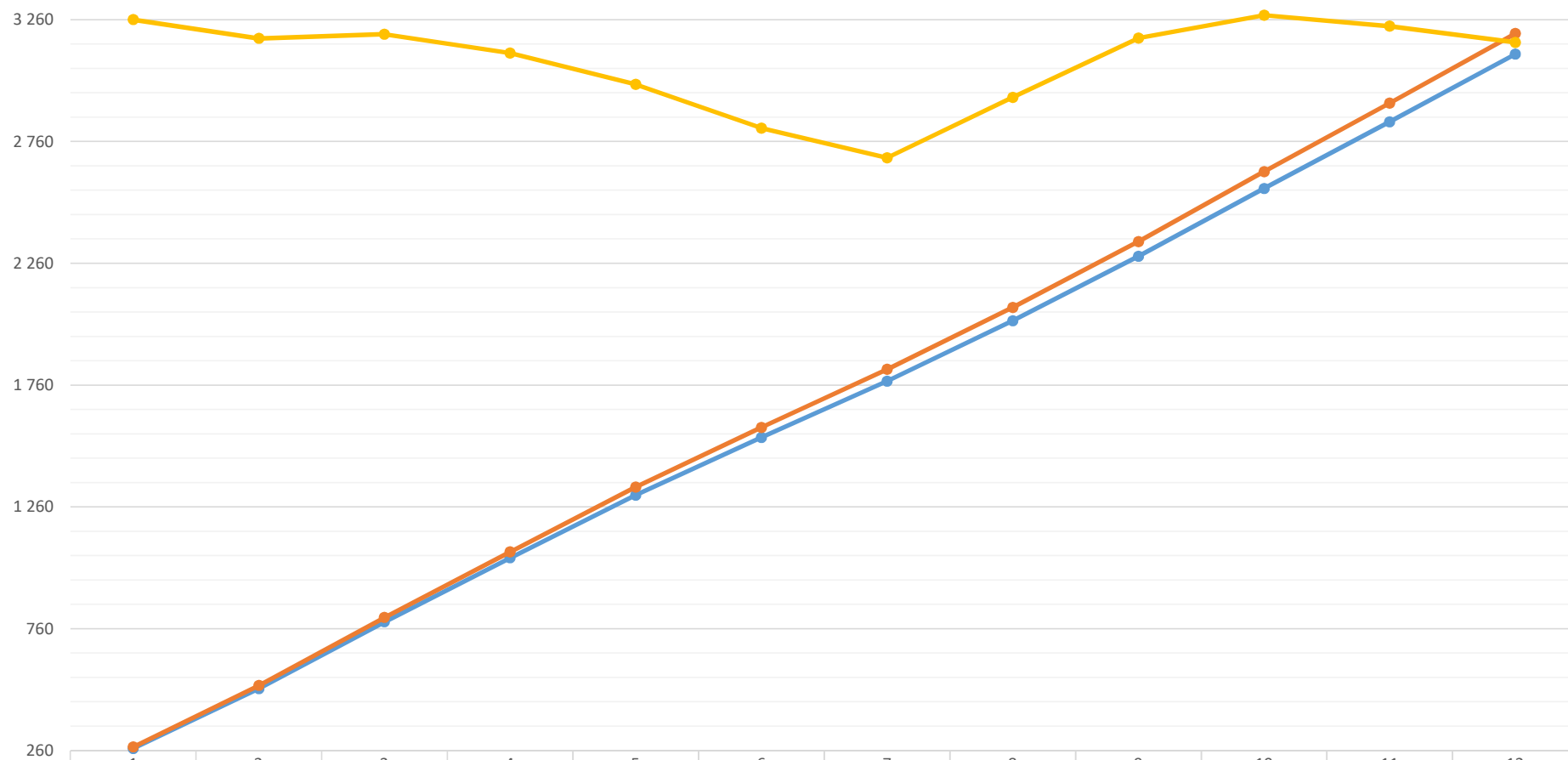
LAHTI

TILINPÄÄTÖS 2019 henkilöstötiedot

- Henkilötyövuosia toteutui (3 203) enemmän kuin mitä asetettiin tavoitteeksi (3 118) vuodelle 2019. Vuoden 2018 toteuma oli (3 115).
- Terveysperusteisia poissaoloja per henkilötyövuosi toteutui (13,0) vuodelle 2019 asetetun tavoitteen mukaisesti, joka on vähemmän (14,0) kuin vuonna 2018.

Kumulatiiviset henkilötyövuodet ja henkilöstömäärä - Sivistyksen palvelualue

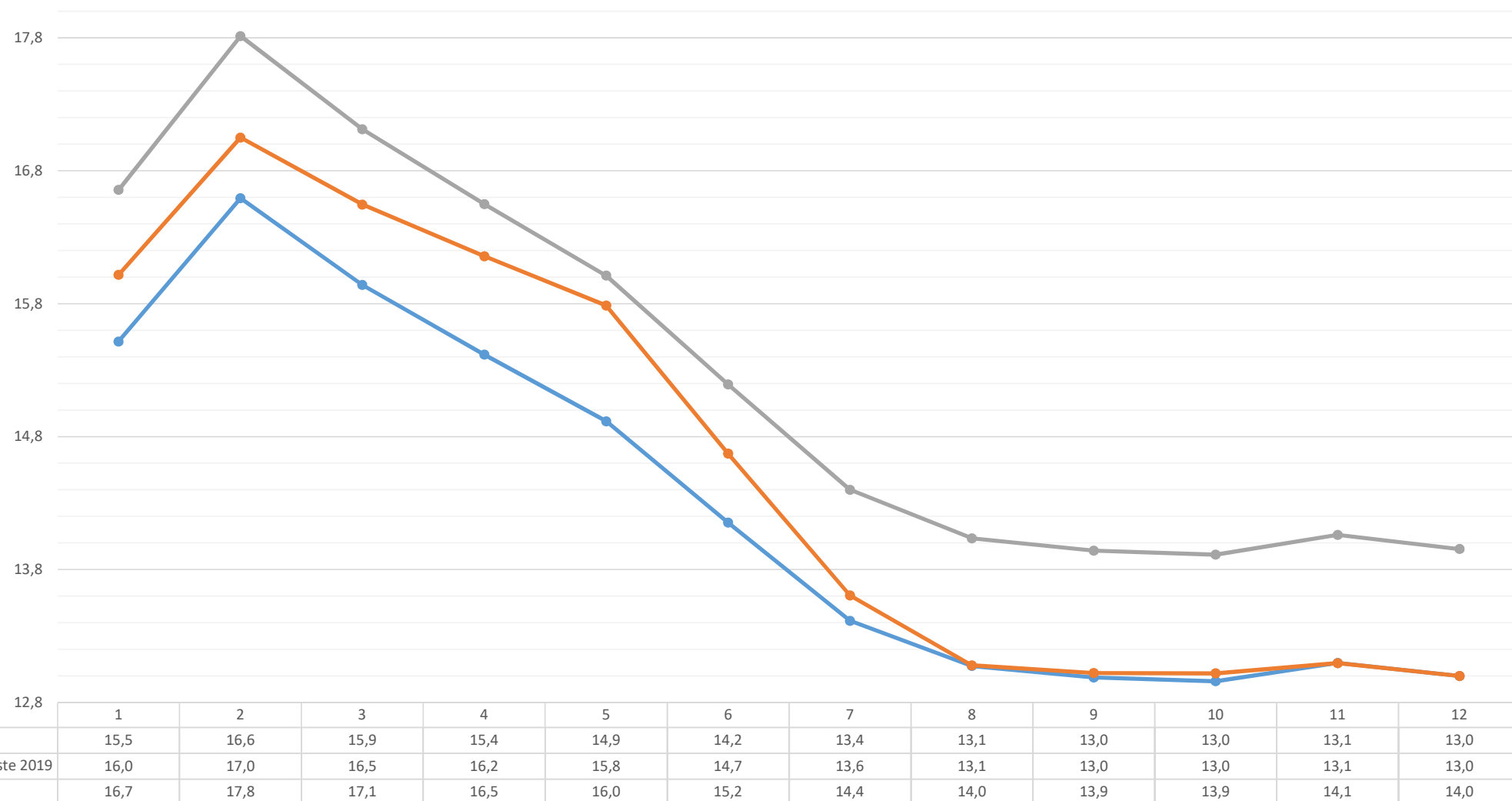

- Henkilötyövuosia toteutui enemmän kuin mitä asetettiin tavoitteeksi vuodelle 2019

	Kumulatiiviset teoreettiset henkilötyövuodet ja henkilöstömäärä											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Lasten ja nuorten kasvun yhteiset + palvelualueen yhteiset - tavoite 2019	8	15	22	29	36	44	52	59	67	74	81	89
Lasten ja nuorten kasvun yhteiset + palvelualueen yhteiset - toteuma/ennuste 2019	6	12	18	25	31	39	46	52	59	66	72	79
Nuorisopalvelut - tavoite 2019	13	26	40	53	67	79	89	100	112	124	136	148
Nuorisopalvelut - toteuma/ennuste 2019	13	25	39	53	67	80	90	102	116	131	143	155
Perusopetuspalvelut - tavoite 2019	90	170	261	348	439	514	589	678	769	865	959	1 055
Perusopetuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	97	186	282	377	475	558	642	735	830	929	1 030	1 133
Varhaiskasvatuspalvelut - tavoite 2019	88	168	258	345	434	521	606	692	775	860	944	1 030
Varhaiskasvatuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	87	167	256	344	433	521	604	691	774	861	945	1 031
Lukiokoulutuspalvelut - tavoite 2019	12	23	36	47	60	71	82	94	106	119	131	143
Lukiokoulutuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	12	23	34	46	58	68	79	91	103	115	127	139
Kirjasto- ja tietopalvelut - tavoite 2019	8	15	23	31	39	47	56	65	73	81	89	98
Kirjasto- ja tietopalvelut - toteuma/ennuste 2019	8	16	25	33	41	50	59	68	76	84	93	102
Wellamo-opisto - tavoite 2019	23	45	67	82	86	88	91	93	113	137	159	180
Wellamo-opisto - toteuma/ennuste 2019	22	43	65	78	81	84	86	89	108	132	154	174
Liikuntapalvelut - tavoite 2019	6	10	16	21	26	32	39	44	50	55	60	66
Liikuntapalvelut - toteuma/ennuste 2019	6	11	16	22	27	32	38	44	49	54	59	65
Kaupunginmuseo - tavoite 2019	4	8	12	15	20	24	29	34	37	41	45	49
Kaupunginmuseo - toteuma/ennuste 2019	4	7	11	15	19	23	27	31	35	39	43	47
Kaupunginorkesteri - tavoite 2019	7	14	23	33	44	54	63	74	85	97	110	124
Kaupunginorkesteri - toteuma/ennuste 2019	7	15	23	33	44	55	65	77	89	103	116	131
Kaupunginteatteri - tavoite 2019	10	19	31	42	55	65	75	86	96	107	117	128
Kaupunginteatteri - toteuma/ennuste 2019	11	22	36	48	62	72	82	94	105	116	128	139
Kulttuuripalvelut - tavoite 2019	1	1	2	2	3	5	5	6	6	7	7	8
Kulttuuripalvelut - toteuma/ennuste 2019	1	1	2	2	3	5	6	6	7	7	7	8
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - HENKILÖTYÖVUODET TAVOITE 2019	269	514	788	1 051	1 308	1 545	1 776	2 024	2 289	2 567	2 840	3 118
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - HENKILÖTYÖVUODET TOTEUMA/ENNUSTE 2019	275	527	806	1 075	1 342	1 586	1 825	2 079	2 349	2 636	2 917	3 203
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - HENKILÖSTÖMÄÄRÄ TOTEUMA/ENNUSTE 2019	3 260	3 183	3 200	3 123	2 994	2 815	2 693	2 941	3 184	3 278	3 233	3 167

- Henkilötyövuodet ovat alle tavoitteen tai tavoitteen mukaiset vihreällä ja yli tavoitteen punaisella

Terveysperusteiset poissaolot kalenteripäivinä per henkilötyövuosi - Sivistyksen palvelualue

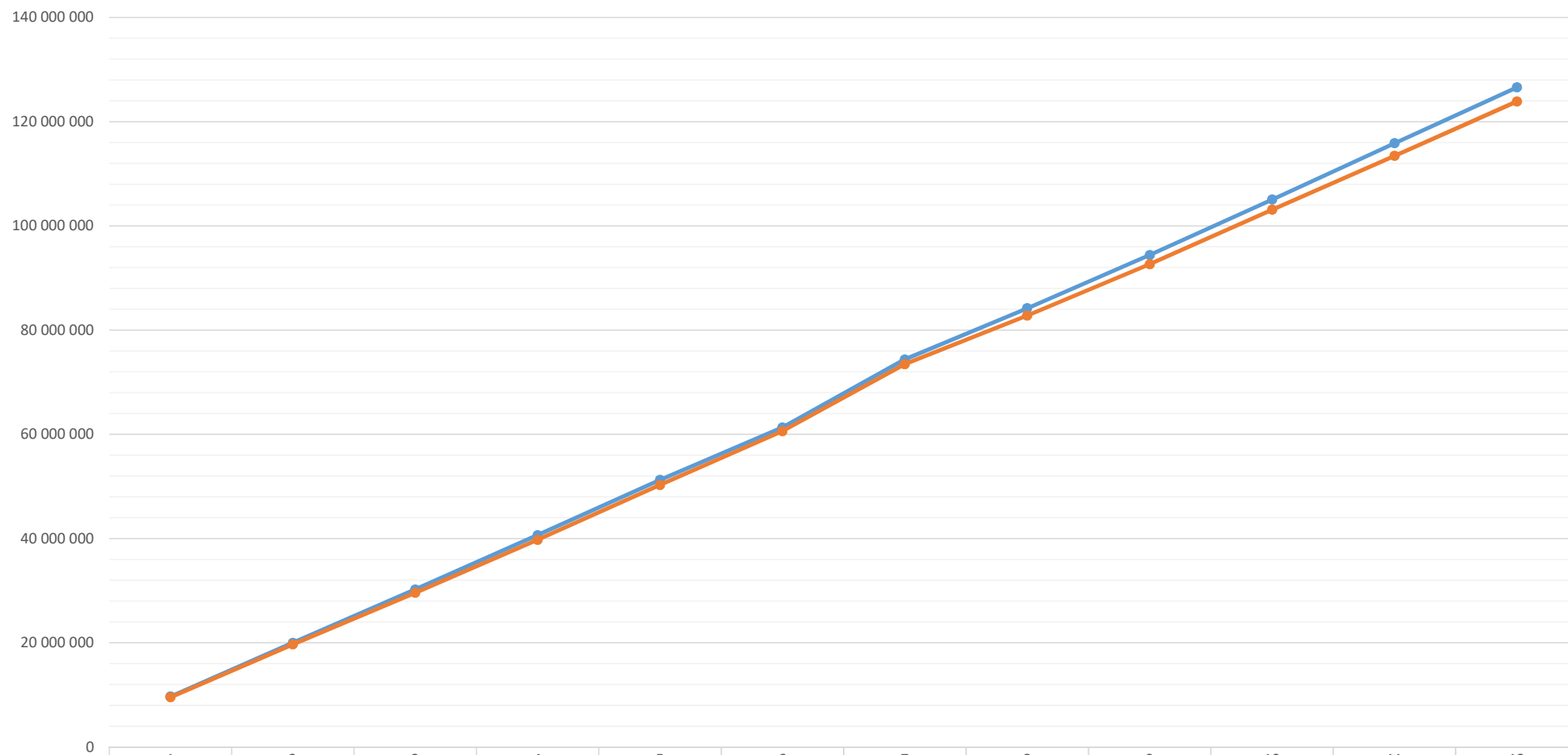

- Terveysperusteiset poissaolot toteutui vuodelle 2019 asetetun tavoitteen mukaisesti. Tämä on 1,0 kalenteripäivää per henkilötyövuosi vähemmän kuin vuonna 2018

	Terveysperusteiset poissaolot kalenteripäivinä per henkilötyövuosi											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Lasten ja nuorten kasvun yhteiset + palvelualueen yhteiset - tavoite 2019	12,1	9,9	9,9	8,8	7,7	6,8	6,3	5,8	5,6	5,8	6,2	6,0
Lasten ja nuorten kasvun yhteiset + palvelualueen yhteiset - toteuma/ennuste 2019	14,3	16,9	17,4	19,3	17,7	15,7	13,9	13,3	12,7	12,3	12,0	12,0
Nuorisopalvelut - tavoite 2019	10,9	11,1	10,6	10,9	10,6	10,4	10,2	10,2	10,2	10,2	10,2	10,0
Nuorisopalvelut - toteuma/ennuste 2019	19,2	21,6	21,0	19,3	19,0	18,4	17,0	16,3	16,4	16,6	17,1	17,8
Perusopetuspalvelut - tavoite 2019	15,3	16,2	15,6	14,9	14,2	12,8	11,8	11,4	11,5	11,7	12,1	12,0
Perusopetuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	13,8	14,4	13,2	12,8	12,4	11,0	9,8	9,4	9,6	9,6	9,9	9,9
Varhaiskasvatuspalvelut - tavoite 2019	21,9	23,9	22,9	22,1	21,2	20,4	19,3	18,9	18,8	18,7	18,9	19,0
Varhaiskasvatuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	22,1	24,2	23,7	22,8	22,0	20,8	19,6	18,9	18,7	18,9	19,0	18,9
Lukiokoulutuspalvelut - tavoite 2019	5,1	5,9	5,1	5,2	5,6	5,0	4,3	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Lukiokoulutuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	8,2	6,9	7,4	8,1	9,2	7,8	6,8	6,3	6,1	6,4	6,4	6,4
Kirjasto- ja tietopalvelut - tavoite 2019	5,4	7,5	9,4	8,6	8,9	9,0	8,7	8,2	8,2	8,4	8,7	9,0
Kirjasto- ja tietopalvelut - toteuma/ennuste 2019	16,0	18,0	19,4	19,0	18,7	17,8	17,1	16,4	16,3	16,6	16,0	14,9
Wellamo-opisto - tavoite 2019	5,8	6,5	5,5	5,0	5,2	5,3	5,5	5,7	5,4	5,6	5,4	5,0
Wellamo-opisto - toteuma/ennuste 2019	10,5	11,0	10,2	10,0	10,4	10,1	9,8	9,6	8,8	8,2	7,9	7,2
Liikuntapalvelut - tavoite 2019	9,9	8,9	9,1	10,7	10,4	11,0	12,0	11,4	10,8	10,2	10,1	10,0
Liikuntapalvelut - toteuma/ennuste 2019	19,1	19,1	20,8	21,5	19,2	16,4	14,2	12,9	12,2	15,4	14,2	14,2
Kaupunginmuseo - tavoite 2019	5,2	4,0	5,5	5,7	4,9	4,7	4,3	4,1	4,6	4,6	5,4	5,0
Kaupunginmuseo - toteuma/ennuste 2019	9,4	16,2	15,4	14,5	12,0	10,5	9,5	8,5	8,8	8,5	9,0	8,8
Kaupunginorkesteri - tavoite 2019	11,1	10,6	9,7	8,3	7,5	7,3	7,7	7,0	6,7	6,1	5,7	5,3
Kaupunginorkesteri - toteuma/ennuste 2019	6,2	6,0	7,1	8,3	9,1	8,5	7,9	8,2	8,0	7,4	7,2	7,2
Kaupunginteatteri - tavoite 2019	13,9	15,5	16,2	15,6	14,3	13,3	12,4	11,5	11,0	10,6	10,3	10,0
Kaupunginteatteri - toteuma/ennuste 2019	11,8	9,9	9,8	9,9	10,0	9,8	9,6	9,7	10,2	10,5	10,6	11,1
Kulttuuripalvelut - tavoite 2019	0,0	0,0	0,0	1,1	0,9	0,6	0,5	0,4	0,4	1,1	1,1	1,0
Kulttuuripalvelut - toteuma/ennuste 2019	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	1,3	1,2
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - TOTEUMA 2018	16,7	17,8	17,1	16,5	16,0	15,2	14,4	14,0	13,9	13,9	14,1	14,0
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - TAVOITE 2019	15,5	16,6	15,9	15,4	14,9	14,2	13,4	13,1	13,0	13,0	13,1	13,0
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - TOTEUMA/ENNUSTE 2019	16,0	17,0	16,5	16,2	15,8	14,7	13,6	13,1	13,0	13,0	13,1	13,0

- Terveysperusteiset poissaolot per henkilötyövuosi ovat alle tavoitteen tai tavoitteen mukaiset vihreällä ja yli tavoitteen punaisella

Kumulatiiviset henkilöstökulut ilman jaksotuksia - Sivistyksen palvelualue

- Henkilöstökuluja toteutui vähemmän kuin mitä asetettiin tavoitteeksi vuodelle 2019

	Kumulatiiviset henkilöstökulut ilman jaksotuksia											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Palvelualueen yhteiset - käyttösuunnitelma 2019	68 573	136 688	208 167	306 932	379 118	452 813	565 217	633 529	718 042	830 771	922 983	1 039 102
Palvelualueen yhteiset - toteuma/ennuste 2019	151 074	313 609	473 799	649 760	832 231	997 297	1 199 153	1 309 542	1 456 048	1 622 878	1 740 704	1 962 126
Lasten ja nuorten kasvun yhteiset - käyttösuunnitelma 2019	278 035	557 493	834 554	1 111 673	1 400 147	1 705 250	2 016 362	2 301 326	2 588 889	2 870 244	3 163 272	3 504 797
Lasten ja nuorten kasvun yhteiset - toteuma/ennuste 2019	212 506	421 770	630 507	849 366	1 070 178	1 623 044	1 924 040	2 182 431	2 458 480	2 722 155	3 061 539	3 344 362
Varhaiskasvatuspalvelut - käyttösuunnitelma 2019	2 768 830	5 544 911	8 336 889	11 303 344	14 167 552	17 067 642	21 169 018	24 200 647	27 114 104	30 041 050	33 094 907	35 996 117
Varhaiskasvatuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	2 747 817	5 618 105	8 475 207	11 361 599	14 320 354	17 311 089	21 232 696	24 026 290	26 785 005	29 590 001	32 452 687	35 271 890
Perusopetuspalvelut - käyttösuunnitelma 2019	4 078 286	8 182 946	12 387 480	16 594 303	20 877 002	24 954 650	30 040 660	33 841 038	38 053 370	42 389 293	46 772 161	51 213 993
Perusopetuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	3 959 078	8 123 967	12 120 318	16 318 370	20 493 756	24 490 752	29 715 540	33 543 299	37 698 511	42 099 485	46 411 414	50 617 296
Nuorisopalvelut - käyttösuunnitelma 2019	292 490	588 573	884 790	1 188 813	1 495 873	1 803 600	2 134 789	2 430 871	2 729 598	3 049 397	3 334 502	3 599 098
Nuorisopalvelut - toteuma/ennuste 2019	257 241	517 664	776 161	1 041 742	1 327 903	1 607 173	1 940 642	2 193 109	2 450 272	2 719 377	2 989 066	3 272 750
Lukiokoulutuspalvelut - käyttösuunnitelma 2019	742 744	1 475 921	2 255 512	2 984 853	3 788 258	4 564 412	5 548 626	6 258 907	7 029 895	7 869 882	8 749 880	9 572 309
Lukiokoulutuspalvelut - toteuma/ennuste 2019	729 724	1 430 692	2 129 547	2 846 909	3 666 320	4 523 062	5 493 893	6 190 988	6 918 060	7 704 668	8 479 781	9 213 207
Kirjasto- ja tietopalvelut - käyttösuunnitelma 2019	228 270	632 743	954 384	1 263 605	1 592 288	1 893 643	2 351 046	2 676 623	2 995 547	3 307 981	3 612 460	3 925 995
Kirjasto- ja tietopalvelut - toteuma/ennuste 2019	280 463	587 600	894 969	1 191 097	1 486 877	1 794 520	2 217 948	2 498 989	2 783 994	3 077 775	3 359 949	3 638 065
Wellamo-opisto - käyttösuunnitelma 2019	119 893	419 330	741 472	1 086 431	1 476 927	1 618 912	1 787 181	1 904 671	2 025 661	2 348 072	2 647 345	3 018 094
Wellamo-opisto - toteuma/ennuste 2019	109 562	416 737	690 209	1 011 445	1 385 276	1 524 159	1 691 783	1 809 798	1 935 199	2 276 108	2 606 817	2 981 702
Liikuntapalvelut - käyttösuunnitelma 2019	235 037	536 128	876 055	1 153 346	1 423 597	1 713 841	2 051 617	2 358 745	2 604 581	2 839 473	3 064 649	3 304 795
Liikuntapalvelut - toteuma/ennuste 2019	252 753	502 327	743 951	919 815	1 177 282	1 405 064	1 707 137	1 923 942	2 135 785	2 370 958	2 543 112	2 816 423
Kaupunginmuseo - käyttösuunnitelma 2019	140 330	297 451	450 125	605 089	770 153	920 321	1 123 458	1 274 503	1 421 139	1 569 394	1 734 426	1 886 595
Kaupunginmuseo - toteuma/ennuste 2019	138 991	286 873	432 951	572 873	720 273	868 763	1 070 007	1 220 582	1 374 227	1 527 350	1 681 218	1 844 288
Kaupunginorkesteri - käyttösuunnitelma 2019	313 503	682 351	1 031 343	1 357 254	1 730 508	2 067 839	2 498 819	2 830 945	3 191 860	3 575 197	3 956 314	4 291 403
Kaupunginorkesteri - toteuma/ennuste 2019	292 490	643 206	969 713	1 298 706	1 652 100	1 975 188	2 331 940	2 623 584	2 959 269	3 291 839	3 600 664	3 950 741
Kaupunginteatteri - käyttösuunnitelma 2019	389 437	782 958	1 182 097	1 586 012	2 017 340	2 414 213	2 905 268	3 285 670	3 675 674	4 096 200	4 518 504	4 956 700
Kaupunginteatteri - toteuma/ennuste 2019	380 433	767 593	1 171 433	1 581 389	2 015 053	2 324 389	2 753 260	3 085 816	3 466 548	3 862 124	4 240 937	4 667 791
Kulttuuripalvelut - käyttösuunnitelma 2019	22 572	162 852	78 065	105 344	133 822	153 706	181 828	195 471	248 856	274 166	294 738	276 298
Kulttuuripalvelut - toteuma/ennuste 2019	25 560	49 542	73 017	94 317	121 743	142 519	175 957	198 348	220 467	247 228	273 953	295 104
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - KÄYTTÖSUUNNITELMA 2019	9 678 000	20 000 345	30 220 933	40 646 999	51 252 585	61 330 842	74 373 889	84 192 946	94 397 216	105 061 120	115 866 141	126 585 296
SIVISTYKSEN PALVELUALUE - TOTEUMA/ENNUSTE 2019	9 537 691	19 679 685	29 581 784	39 737 386	50 269 347	60 587 019	73 453 997	82 806 718	92 641 866	103 111 945	113 441 842	123 875 745

- Henkilöstökulut ovat alle tavoitteen tai tavoitteen mukaiset vihreällä ja yli tavoitteen punaisella

Kärkihankkeiden toteumat 2019

1. LAHTI OPISKELUKAUPUNKI

2. LUONNOLLISESTI LIIKKEESSÄ

3. YRITYSTEN LAHTI

4. PALVELUTORI

5. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI

LAHTI

1. LAHTI OPISKELUKAUPUNKI

Kärkihanke lyhyesti: Kärkihankkeen tavoitteena on vahvistaa Lahtea monipuolisena opiskelukaupunkina. Uusilla kumppanuuteen panostavilla toimintamalleilla kasvatetaan toisaalta elinkeinoelämän ja korkeakoulujen välistä innovaatioyhteistyötä ja toisaalta alueen eri koulutusorganisaatioiden välistä kumppanuutta. Erilaisten koulutuspolkujen määrä Lahden alueella kasvaa. Niemen alueen houkuttelevuus ja saavutettavuus opiskeluympäristönä lisääntyy kärkihankkeen toimenpiteiden myötä.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö-/tavoitetaso	Käyttösuunnitelman toimenpiteet	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2019	Tila
Vahvistetaan innovaatio toimintaa kaupungin strategisesti tärkeillä aloilla. Vahvistetaan osaamisintensiivisen liiketoiminnan edellytyksiä. (KOHA)	Luotu malli, jonka avulla yritykset voivat hyödyntää korkeakoulujen osaamista Käynnistyneet yhteistyöhankkeet	TKI-toiminnan malli luotu yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa ja se on toiminnassa. Hankkeiden luonti ja käynnistyminen	Tuetaan HY:n ja LUT:n strategista kumppanuutta sekä innovaatioyhteistyötä KIKY-strategian strategisissa teemoissa Business Mill -toimintamallin käyttöönotto Lahdessa kaupungin ja LAMK:in yhteistyönä	<p>- Lahti Start-up Center "Start Hub" on käynnistänyt toimintansa ammattikorkeakouluvetoisesti vuoden 2019 lopussa. Kaupunki toimii toiminnan osarahoittajana vuoden 2022 loppuun. Hub-toiminta edistää oppilaitos- ja yritysyhteistyötä sekä kasvattaa Lahden alueen innovaatio- ja start-up potentiaalia. Yhteistyösopimus allekirjoitettu 2.1.2020 (ml. toiminnan seurannan mittarit).</p> <p>- Innovaatioallianssia on rakennettu osana Lahden kaupungin kasvusopimusvalmisteluita syksyn 2019 ajan tähdäten kevään 2020 kasvusopimusneuvotteluihin. Perustana KYKY-strategia. Toiminnan kärkenä on uuden innovaatioekosysteemin rakentaminen älykkään kiertotalouden kärjellä. Toiminnan ja sen sisällön toteuttamisessa ovat olleen mukana LUT, LAB, HY, Lahden yliopistokampus, Lahden seudun kehitys Ladec, Päijät-Hämeen liitto sekä Lahden kaupunki ja kokonaisuusluonnos on valmistunut vuoden 2019 lopussa. Yhteistyö on vahvistanut toimijoiden yhteistä tekemistä ja luonut potentiaalia uudenlaisen kysyntälähtöisen ekosysteemin syntymiselle, joka yhdistää jatkossa mukaan konserniyhtiöt sekä alueen yritykset. Toiminta konkretisoituu keväällä tehtävän konsulttikilpailutuksen sekä myöhemmin vuonna 2020 syntyvän Smart Circularity-innovaatioekosysteemin muodossa.</p> <p>- LUTin ja HY:n väliselle yhteistyölle on luotu syksyn 2019 aikana uudenlaisia yhteistyökannustimia muokkaamalla kaupungin rahoitusta vuodelle 2020. Korkeakoulujen kokonaisrahoitus on säilytetty ennallaan, mutta korkeakouluille merkityistä varoista osa on jätetty jaettavaksi myöhemmin yhteistyöaihioiden edistyessä.</p> <p>- Kaupungin konserniyhtiöiden kanssa on syksyllä 2019 käyty neuvotteluita uudenlaisten Niemen aluetta tukevien yliopistojen yhteisten yhteistyöhankkeiden rahoittamiseksi. Toiminta konkretisoituu keväällä 2020 käynnistettävän rahoitushaun kautta.</p>	 Toteutuu

<p>Käynnistetään Lahti innovaatioallianssi-toimintatapa</p> <p>(KOHA)</p>	<p>Osallistuvien yritysten ja yhteisöjen määrä</p> <p>Kysely toimintatavan arvioituista hyödyistä</p>	<p>Osallistuvia yrityksiä ja yhteisöjä vähintään kahdeksan</p> <p>Kysely toteutettu ja tunnistettu kehittämistoimenpiteet</p>	<p>Käynnistetään Lahti innovaatioallianssin toiminta</p> <p>Yritykset ja muut yhteistyötahot sitoutetaan toimintatapaan</p>	<p>Innovaatioallianssin kokonaisuuden rakentaminen on edennyt suunniteltua hitaammin johtuen kokonaisuuden moninaisuudesta ja osallistuvien tahojen määrästä. Innovaatioallianssi-malli kytkeytyy vahvasti yhteen kärkihankkeen toimenpiteen numero 5 kanssa. Sen sijaan, että rakennetaan irrallinen innovaatioallianssi, tämä toiminta kytetään vuonna 2020 toteutettavan Lahti Smart Circularity-innovaatioekosysteemin perustaksi. Innovaatioallianssille on rakennettu vuoden 2019 aikana hyvät perustukset, joista toiminnan konkreettinen rakentuminen jatkuu vuonna 2020. Vuonna 2019 toiminnan ja sen sisällön toteuttamisessa ovat olleet mukana LUT, LAB, HY, Lahden yliopistokampus, Lahden seudun kehitys Ladec, Päijät-Hämeen liitto sekä Lahden kaupunki. Keväällä 2020 mukaan kytetään kaupungin avainkonserniyhtiöt sekä alueen avainyritykset.</p>	 <p>Toteutuu osittain</p>
<p>Lahden tunnettuuden ja houkuttelevuuden vahvistaminen opiskelukaupunkina</p> <p>(KOHA)</p>	<p>LAMK:n ja LUT:n Lahden ohjelmien hakijamäärät</p>	<p>Hakijamäärät suurempia kuin v. 2018</p>	<p>Viestintäkampanjan toteuttaminen</p>	<p>- LABin (entinen LAMK) hakijamäärät ovat parantuneet kevään yhteishaussa. LAMKin vuoden 2018 ensisijaiset hakijat 6123 kpl ja vetovoima 2,68; vuonna 2019 ensisijaiset hakijat 7036 kpl ja vetovoima 2,96. LUTin osalta tarkkoja tietoja Lahden kampuksen osalta ei ole tällä hetkellä saatavilla; hakijoiden määrä Lahden maisteri-koulutuksiin on kuitenkin ollut erinomainen.</p> <p>Vuoden aikana tapahtuneet opiskelukaupunkiin kytkeytyvät markkinointi- ja viestintätoimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kampusraitin avajaistapahtuma 01/2019 - Lahti on sinun opiskelukaupunkisi -liitelehden julkaisu Helsingin Sanomien Koulutusliitteen välissä 01/2019 ja 01/2020 - LUT-maisteriopintojen haun yhteydessä sosiaalisen median kampanja 01/2019 - Korkeakoulujen yhteishaun yhteydessä sosiaalisen median kampanja 03/2019 - Kaupunkinäkyvyys Lahdessa tienvarsinäytöissä 03/2019 - Liitelehden jakelu opiskelutapahtumassa (Lahti) ja nostot lahti.fi-palvelussa 03/2019 - Niemi-kampuksen viestintäkampanja, kevät 2019 - Lahti opiskelukaupunki-tapahtuma yhdessä työllisyys- ja koulutustoimijoiden kanssa, 10/2019 - Korkeakouluteko-kilpailu ja siihen liittyvät nostot mediassa 11/2019 	 <p>Toteutuu</p>
<p>Kasvatetaan yhteistyötä opetuksessa toisen asteen ja korkeakoulujen välillä</p> <p>(SIVI)</p>	<p>Yliopisto/korkeakoulu opetuksen määrä lukioissa</p> <p>Toimintaan osallistuvien opettajien määrä</p> <p>OPS:ien sisältö</p>	<p>Opetuksen määrän lisääminen</p> <p>Toimintaan osallistuvien opettajien määrä kasvaa</p> <p>Tiedekasvatus sisällytetty OPS:eihin</p>	<p>Korkeakouluopintojen tarjonnan lisääminen</p> <p>Opettajien tietoisuuden lisääminen korkeakouluopinnoista Lahdessa/ opettajien yhteistyö korkeakoulujen kanssa</p> <p>Varmistetaan riittävä tiedekasvatuksen osuus OPS:ssa</p>	<p>opetustarjontaa lisätty, tutustuttu uuteen kampukseen ja aloitettu junnuyliopistotoiminnan valmistelu</p> <p>osittain nykyisessä ops:ssa, määritellään tarkemmin uudessa ops:ssa</p>	 <p>Toteutuu</p>

<p>Kasvatetaan yhteistyötä perusopetuksen koulujen ja Niemen kampuksen toimijoiden kanssa</p> <p>(SIVI)</p>	<p>Luotu malli, joka laajentaa ja syventää yhteistyötä Niemen kampuksen toimijoiden kanssa</p> <p>Päijät-Hämeen Luma-keskuksen ja Lahden Yrityskylän toiminnan kattavuus</p>	<p>Perusopetuksen ja Niemen kampuksen yhteistyösuunnitelma valmis sisältäen LUTin Junior University-mallin toteutuksen</p> <p>Toiminta tavoittaa kaikki alueen 9. luokkalaiset</p>	<p>Yhteistyösuunnitelma valmistellaan vuoden 2019 aikana ja se sisältää tarkennetun suunnitelman ja toimintamallin Junior University-toiminnasta Lahdessa</p> <p>Yrityskylän ja Päijät-Hämeen Luma-keskuksen toimintaan osallistuvat kaikki Lahden perusopetuksen 9. luokkalaiset</p>	<p>Tavoite toteutuu osittain. Yhteistyösuunnitelma ja Junior University-toiminnan suunnittelu jatkuu kevään 2020 aikana. Junior University -toiminta käynnistyy pilotoiden vuoden 2020 aikana.</p> <p>Yrityskylän ja Luma-keskuksen toimintaan osallistuivat kaikki Lahden perusopetuksen 9. luokkien oppilaat. Tavoite toteutui.</p>	 <p>Toteutuu osittain</p>
<p>Parannetaan Niemen alueen kehitysedellytyksiä ja osallistetaan opiskelijoita kehitystyöhön</p> <p>(KYMP)</p>	<p>Kehityskuvan valmistelu</p> <p>Kehityssuunnitelmien ja niiden toteutumisen valmiusaste.</p> <p>Osallistuvien opiskelijoiden määrä</p>	<p>Kehityskuva valmis</p> <p>Suunnitelmien valmistuminen</p> <p>Opiskelijoita osallistuu systemaattisesti kehitystyöhön</p>	<p>Eri toimijoiden ja tavoitteiden yhteensovittaminen.</p> <p>Opiskelun, yritystoiminnan, alueelle soveltuvan asumisen sekä Rantaraitin ja muun liikennenympäristön kehitys.</p> <p>Työpajatyöskentely yhdessä opiskelijoiden kanssa.</p>	<p>Selvitetty Asuntomessujen sijoittumista Niemeen. KH (tammikuu 2020) päätös, että ei jatketa. Kehityskuvatyo odotti tätä päätöstä. LAMK kaupunkimuotoilun opiskelijoiden syksyn 2019 kestänyt kurssi "Niemen visiot" viety läpi ja saatu loppuraportit ja esittelyt. Kehityskuva aikataulutettu ja ohjelmoitu vuodelle 2020. Alueen nykytilasta on havainnekuva (3D).</p> <p>Vuoden 2019 aikana on tehty esiselvityksiä. Harjoitus- ja projektitöitä LAMK/ yhdyskuntasuunnittelun YAMK-opiskelijoiden kanssa, KV-kesäkurssin kanssa ja LAMK yhdyskuntasalun kurssin kanssa. Aloitettu yhteistyökurssi muotoiluinstituutin strategisen kaupunkisuunnittelun kurssin kanssa.</p>	 <p>Toteutuu osittain</p>

2. LUONNOLLISESTI LIIKKEESSÄ

Kärkihanke lyhyesti: Kärkihankkeen tavoitteena on luoda vahva ja yhdessä suunniteltu visio keskustan liikennejärjestelmän kehittämiseksi ja sitä tukevaksi kestäväksi liikkumisen visioksi. Keskustan liikennejärjestelmän visio tähtää kaupunkistrategian vuoteen 2030 ja osaltaan luo puitteet viihtyisään ja sujuvaan liikkumiseen kasvavassa kaupungissa. Hankkeessa kasvatetaan palveluiden saavutettavuutta kävellen, pyöräillen ja julkisia kulkuneuvoja käyttäen. Kärkihanke nivoutuu osaksi Lahden suunta-prosessia (2017– 2020), joka tuottaa yleiskaavan lisäksi myös suunnitelman kestävästä kaupunkiliikumisestä. Kärkihankkeessa tuotetaan vaikutusten arviointia Lahden suunta-luonnosvaihtoehtoihin.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö-/tavoitetaso	Käyttösuunnitelman toimenpiteet	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2019	Tila
Huomioidaan kohteiden saavutettavuus kevyen ja julkisen liikenteen avulla sekä riittävät pyöräpysäköintimahdollisuudet liikuntapalveluissa ja liikuntainfranhankkeissa sekä muun palvelutoiminnan suunnittelussa (SIVI)	Liikuntapaikkojen ja muiden palveluiden saavutettavuus kevyen ja julkisen liikenteen avulla	Liikuntapaikkojen ja muiden palveluiden saavutettavuus sekä pyöräpysäköinti-mahdollisuudet paranevat	Asiaa pidetään esillä hankesuunnitelmakokouksissa	Meneillään olevien niiden rakentamishankkeiden suunnittelussa, joihin liittyy liikunnan harrastamista (monitoimitalot, Ranta-Kartano, Kisapuisto) on huomioitu mm. pyöräpysäköintimahdollisuudet ja kohteiden linkittyminen kevyen liikenteen väyläverkostoon. Myös olemassaolevien kohteiden (uimahallit, Urheilukeskus) pyöräpysäköintimahdollisuuksien parantamista suunnitellaan.	 Toteutuu
Laaditaan keskustan liikennejärjestelmäsuunnitelma 2030 (KYMP)	Suunnitelman valmiusaste	2014 liikennejärjestelmän päivittäminen vuoden 2019 aikana	Lahden suunta työn luonnosvaiheeseen laaditaan keskustan liikennevisio. Käynnistetään liikennejärjestelmäsuunnitelman laatiminen. (Henkilövajaus saattaa viivästyttää suunnitelman valmistumista ensi vuodelle)	Keskustan liikenteen ja liikkumisen suunnitelman (LIISU2030) laatiminen käynnistyi loppusyksystä 2019. Liikenneverkon ratkaisuja käsittelevä ensimmäisen vaihe on menossa helmikuussa 2020 päätöksentekoon ja toinen vaihe, jossa suunnitellaan tarkemmin katukohtaisia ratkaisuja käynnistyy keväällä 2020. Tavoitteet käyty läpi kesäkuun TYLA:ssa. Keskustan liikennejärjestelmäsuunnitelman laatiminen käynnistyy elo-syyskuussa. Keskustelut valitun puitesopimustoimittajan kanssa käynnistetty työn sisällöstä. Työ tehdään 2019-2020 eli toteutuu osittain vuonna 2019.	 Toteutuu osittain

<p>Laaditaan kestävän liikunnan investointiohjelma. (KYMP)</p>	<p>Suunnitelman valmiusaste</p>	<p>Kootaan omaksi kokonaisuudeksi kestävään liikumiseen liittyvät investoinnit</p>	<p>Laaditaan ensimmäinen versio kestävän liikunnan investointiohjelmasta.</p>	<p>Mittarin toteuma: SUMP-työ edistyy aikataulussa.</p> <p>Vuonna 2019 määriteltiin kestävän kaupunkiliikunnan ohjelman toimenpiteet ja luonnos vietiin nähtävillä osana Lahden suunta -työtä. Pyöräilyn tavoiteverkon päivitys, jonka pohjalta pyöräilyn (ja samalla kävelyn) edistämisen kustannuksia on mahdollista arvioida, saatiin valmiiksi. Tähän liittyy myös talvikunnossapito sekä ensiaputoimenpiteet tavoiteverkolla. Tavoiteverkko oli myös luonnosvaiheessa nähtävillä osana Lahden suunta -työtä.</p> <p>Tällä hetkellä määritellään SUMP-toimenpiteille tarkempaa sisältökuvausta sekä kestävän liikunnan toimenpiteiden kustannusarvioita.</p>	 Toteutuu osittain
<p>Toteutetaan kokeiluja kestävän liikunnan ympäristöstä (KYMP)</p>	<p>Kestävän liikunnan kokeilut</p>	<p>Toteutetaan 3 kokeilua</p>	<p>Kehitetään ja jatketaan Rautatiekadun kokeilu saatujen kokemusten perusteella.</p> <p>Trion ympäristön viihtyisyyden ja liikkumisolosuhteiden kehittäminen kokeilun kautta.</p> <p>Yritysten Lahti -kärkihankkeen kautta ideoitavan kokeilun toteuttaminen keskustassa.</p>	<p>Mittarin toteuma: 2 kokeilua toteutunut ja 1 ei.</p> <p>Rautatiekadun kokeilua päätettiin jatkaa ja seuraavan kerran siitä ja mahdollisista muista kokeiluista päätetään keskustan liikenteen ja liikunnan kokonaissuunnitelman päätöksäntekijöiden yhteydessä.</p> <p>Yhdessä Yrittäjien Lahti- kärkihankkeen kanssa vuoden 2019 aikana laadittiin yhdessä alueen toimijoiden kanssa suunnitelma Lanun aukion viihtyisyyden parantamiseksi ja ensimmäiset kokeilutoimenpiteet, aukion läpiajoa estävät kukka-altaat, toteutettiin kesällä 2019. Vapaudenkadun viihtyisyyttä ja esteettömyyttä parantavana kokeiluna annettiin kadun yrittäjille huolehdittavaksi katupenkkejä, joita pystyi käyttämään levähtelyyn.</p> <p>Päijänteenkadun ja Vesijärvenkadun kulmauksessa olevan Viiskulman kaupunkiaukion kokeilu jatkui koko vuoden ajan. Aukion tarkoituksena on luoda viihtyisää kaupunkitilaa vilkkaan Vesijärvenkadun varrelle. Aukio tulee jatkossa toimimaan taide- ja julistemuseon LAD:iin opastavana aukiona.</p>	 Toteutuu osittain
<p>Arvioidaan Lahden suunta — luonnosvaihtoehtojen vaikutukset kestävään liikumiseen. (KYMP)</p>	<p>Vaikutusten arviointi</p>	<p>Vaikutusten arviointi tehty</p>	<p>Vaikutusten arvioinnin edellyttämä aineisto valmiina.</p>	<p>Lahden suunta -työn luonnosvaiheen vaikutustenarvioinnit on toteutettu kesän 2019 aikana vuorovaikutteisena asiantuntija-arviointina. Lisäksi erillisessä tutkimushankkeessa tehdään alkuvuodesta 2020 yleiskaavan auditointi kävelyn ja pyöräilyn näkökulmasta. Auditointi valmistuu helmikuun 2020 alkupuolella.</p>	 Toteutuu

3. YRITYSTEN LAHTI

Kärkihanke lyhyesti: Kaupungin toimijoiden tavoitteena on tunnistaa tehokkaasti erityyppisten ja erikokoisten yritysten palvelutarpeet. Kärkihankkeen myötä kaupungin palveluita voidaan segmentoida jatkossa paremmin erilaisia yrityksiä palvelevaksi kokonaisuudeksi. Hanke vie eteenpäin kaupungin yritysystävällisyyttä käytännössä edistäviä toimintamalleja, kuten hankintojen kehittämistä sekä työntekijöiden asiakaspalveluosaamisen kasvattamista koulutuksen keinoin. Kärkihankkeessa toteutetaan myös maankäytön suunnittelua, jonka tavoitteena on taata tulevaisuuden hyvät toimintaedellytykset tilaa vievälle yritys toiminnalle.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö-/tavoitetaso	Käyttösuunnitelman toimenpiteet	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2019	Tila
Uudistetaan kaupungin palveluprosesseja yritysystävällisemmiksi (KOHA)	Automaattisen hankintakalenterin käyttöönotto. Yritysten kanssa käytävän markkinavuoropuhelun määrä. Kaupungin henkilöstölle järjestettäviin asiakaskokemusta edistäviin koulutuksiin sitoutuneiden määrä. Yritysvierailuihin osallistuneiden määrä. Yritysten asiakaspalautekyselyn käyttöönotto	Hankintakalenteri käytössä Markkinavuoropuhelun määrä lisääntyy 20 henkilöä 50 henkilöä Asiakaspalautekysely otettu käyttöön	- Otetaan käyttöön hankintakalenteri, jonka kautta suunnitteilla olevat hankinnat tulevat yritysten tietoon. - Järjestetään hankintakohtaisia markkinavuoropuhelutilaisuuksia. - Kootaan yritysasiakasrajapinnassa toimivat viranhaltijat koulutuskokonaisuuteen, jolla uudistetaan kaupungin asiakaspalveluprosesseja - Järjestetään yritysvierailuja, joissa viranhaltijat ja luottamushenkilöt pääsevät tutustumaan lahtelaiseen yrittäjyyteen. - Otetaan käyttöön systemaattinen palautekysely, jolla saadaan tietoa yritysten asiakaspalvelukokemuksesta.	Hankintakalenteri hankittu. Käyttöönotto siirtynyt 2020 puolelle. Markkinavuoropuheluja järjestetty mm. tilaisuuksia, skype-palaverit, kirjalliset tietopyynnöt. Loka-joulukuussa toteutettu asiakaspalveluvalmennus 21 kaupungin työntekijälle. Valmennuksen toteutti tarjouskilpailun perusteella Innolink Oy. Osallistujia Kympin, Sivin ja Kohan henkilöstöstä. Osallistujien arviot koulutuksesta olivat positiivisia (asteikolla 1-5 arvosana 4-). Järjestetty yritysvierailut kesäkuussa Dooroomiin ja marraskuussa Kempille. Kempin vierailulla erityinen painotus yrittäjyyskasvatuksessa. Yritysvierailuihin osallistui hieman yli 40 henkilöä. Yritysten asiakaspalautekyselyä pilotoitu EKP:n sisällä. Tunnistettu selkeä tarve systemaattisen palautteen keräämiselle asiakaspalvelutilanteista.	 Toteutuu osittain
Luodaan Lahdesta houkutteleva teollisen internetin (Internet of Things) alusta yritys toiminnalle (KOHA)	Avointen tietokantojen määrä.	1 tietokanta/4 tietokantaa	- Avataan kaupungin tuottamaa dataa oppilaitosten ja yritysten käyttöön.	Lahden kaupungille luotu oma avoimen datan sivu; www.lahti.fi/tietoa-lahdesta/avoin-data . Sivulla ladattavissa 11 tiedostoa ml. joukkoliikenne-, liikennevalo-, kartta- ja laskutusaineistoja.	 Toteutuu

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö-/tavoitetaso	Käyttösuunnitelman toimenpiteet	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2019	Tila
Mahdollistetaan yritysten kasvu parantamalla työvoiman saatavuutta ja tarjoamalla yrityspalveluseteli liiketoiminnan kehittämiseen. (KOHA)	Työvoiman saatavuuden parantuminen (TEM, pk-barometri) Matkalla Duuniin –alustasta on luotu digitaaliset työvoimapalvelut kokoava portaali yrittäjille Yrityspalvelusetelin käyttö yritysten kehittämisessä	Työvoiman saatavuus ja työvoimapalvelut ovat parantuneet. Portaali valmis Yrityspalvelusetelin käyttöä pilotoitu	- Kehitetään työnhakijoiden sekä työnantajien valmennuspalveluita. Työnantajälähtöisten ketterien koulutuspalveluiden toteuttaminen yhteistyössä koulutusorganisaatioiden kanssa. - Viedään MatkallaDuuniin-palvelu Tiitus-alustaan ja integroidaan eri toimijoiden Tiitus-pohjaiset järjestelmät yhteismarkkinointiin. - Pilotoidaan yrityspalvelusetelin käyttöä yhdessä Ladecin kanssa.	Ohjaamon ja Vauhdittamon järjestämät rekrytapahtumat ja Yrityspiste ovat osaltaan edesauttaneet työvoiman saatavuutta yritysten tarpeisiin. Henkilökohtainen työhönvalmennus tukee niin työnhakijoita, kuin työnantajiakin. Työllisyyspalvelut myöntää Lahti-lisää yrittäjien palkkauskustannusten tueksi. Koulutuspaketteja pyritään järjestämään työnantajien tarpeet huomioiden yhdessä TE-toimiston kanssa. MatkallaDuuniin-palvelu vuoden 2019 aikana toiminnassa Tiitus-alustalla. Kaikki samalla alustalla toimivat organisaatiot koottu yhteismarkkinoimaan palvelua yrityksille LahtiDuuni-nimellä. Yhteismarkkinoinnissa mukana LAMK (nyk. LAB), Salpaus ja Suomen diakoniaopisto. Myynnin ja markkinoin yrityspalvelusetelipilotti toteutettiin 2019 aikana yhdessä Ladecin kanssa. Seteleitä myönnettiin 178 hakijan joukosta ensin 20 hakijalle ja lisämäärärahan avulla vielä 10 lisähakijalle. Palveluntuottajia hyväksyttiin mukaan 40. Toteutuneista palveluntuottajavalinnoista 27/30 kohdistui lahtelaiseen palveluntuottajaan. Yrityspalvelusetelitoimintaa jatketaan vuonna 2020.	 Toteutuu
Kannustetaan yrittäjyyteen osana työllisyydenhoitoa ja kaupunkimarkkinointia (KOHA)	Ohjaamosta ja Vauhdittamosta yrittäjyyttä tukeviin toimenpiteisiin ohjattujen määrä kasvaa (yrittäjyysopinnot, Ladecin perustamis- neuvonta ja osuuskuntayrittäjyys) Viestintäkampanjan toteutus	Yrittäjyyttä tukeviin toimenpiteisiin ohjattujen määrä kasvaa Toteutettu viestintäkampanja ”lahtelainen yrittäjä”, joka rakentaa Lahti-brändiä sekä kannustaa yrittäjyyteen	- Tuodaan yrittäjyys vahvemmin esiin työllistymisvaihtoehtona Ohjaamon ja Vauhdittamon toiminnassa. - Tuotetaan yrittäjyydestä kertova viestintäkampanja, jossa nostetaan esiin lahtelaisia yrittäjiä.	Ohjaamosta ja Vauhdittamosta on ohjattu yrittäjyyttä tukeviin toimiin yhteensä 30 henkilöä alkuvuoden aikana. Työpajoilla yrittäjyydestä kerrotaan kaikille valmentautujille osana valmennusprosessia ja työpajauorten perustama osuuskunta on aloittanut toimintansa kevään aikana. Lisäksi on järjestetty Osuuskunta- ja kevytyrittäjyys-infoja eri yhteyksissä. Kaikille yrittäjyydestä kiinnostuneille on tarjottu ohjausta ja neuvontaa yhteistyössä Ladecin kanssa. Työpajoilta on käynnistetty nuorten osuuskunta Kehveli, jossa on noin 10 jäsentä. Nuorisopalvelut tukee edelleen Kehvelin nuoria osuuskunnan pyörittämisessä. Työpajojen nuorille annetaan ohjausta yrittäjyydestä ja osuuskuntatoiminnasta. Yhteistyötahoina ovat Ladec Oy ja työosuuskunta Kehveli. Vauhdittamosta ja työhönvalmennuksesta ohjattu Ladecin palveluihin. Viestintäkampanja jäi toteuttamatta.	 Toteutuu osittain

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö-/tavoitetaso	Käyttösuunnitelman toimenpiteet	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2019	Tila
Lisätään yrittäjyyskasvatuksen roolia opetuksessa (SIVI)	Lahden kaupungin yrittäjyyskasvatussuunnitelma Yrittäjyyskasvatuksesta kiinnostuneiden opettajien määrä Yrittäjyyskasvatusopintoja suorittaneiden lukiolaisten määrä Yrittäjyyskasvatuksen koordinoinnin resursointi	Suunnitelma valmis Opettajien määrä kasvaa Lukiolaisten määrä kasvaa Yksi henkilö resursoitu	Laaditaan suunnitelma, vastuuhenkilönä yrittäjyyskasvatuksen koordinaattori Yrittäjyyskasvatushankkeeseen ja kurssien opettajiksi uusia opettajia Yrittäjyyskursseja lisätään Rekrytoidaan yrittäjyyskasvatuskoordinaattori	Yrittäjyyskasvatussuunnitelma pääpiirteittäin valmis Kaikille lukion opettajille järjestetty yrittäjyyskasvatuskoulutusta Uusia yrittäjyyskursseja perustettu Yrittäjyyskasvatuksen koordinoitiin ja yrittäjyyskasvatussuunnitelman laadintaan rekrytoitu projektikoordinaattori ajalle 12.8.2019-30.6.2020 Informoitu perusopetuksen rehtoreita rehtoriseminaarissa 5.8.2019 yrittäjyyskasvatussuunnitelman laadinnan käynnistämisestä. Jatketaan yrittäjyyskasvatussuunnitelman laadintaa tammikuu- toukokuu 2020	 Toteutuu osittain
Käynnistetään LADin yritysyhteistyö (SIVI)	Toimintaan sitoutuvien yritysten määrä	Yritykset sitoutuvat LADin toimintaan	Osallistetaan yrityksiä näyttelytoiminnan tukemiseen ja palvelutarjonnan käyttäjiksi. Onnistuneet yhteistyöratkaisut ja sitoutumiset palvelutarjonnan käyttäjiksi 2021 alkaen (LAD toiminta alkaa)	Toteutettu asiakasmarkkinointi ja yritysyritysyhteistyö koulutusohjelma syksyllä 2019. Alku vuodesta 2020 alkaa yritysyritysyhteistyön suunnitelmallinen toteuttaminen.	 Toteutuu
Kaavoitetaan Kehätien liityntäalueet yritystoiminnalle (Kujala/Pippo) (KYMP)	Yritysalueiksi kaavoitetun maa-alan suuruus km2/ha	Pippon-Kujalan alueen yritystoiminnan aluevaraukset on osoitettu yleiskaavassa.	Asemakaavan edellyttämät selvitykset toteutettu	Yleiskaavan luonnosvaiheessa oli nähtävillä kaksi vaihtoehtoa. Jatkosuunnittelu etenee niistä saadun palautteen perusteella. Liikennettä on tarve tarkastella lisää. Alueella toimivilta moottoriurheiluseuroilta pyydettiin syksyn aikana tarkemmat selvitykset tulevaisuuden suunnitelmista. Yleiskaavaehdotukseen valitun vaihtoehdon pohjalta laaditaan asemakaavaaluonnos. Kaupunki on hankkinut maata alueelta ja alueella on tehty lisäselvityksiä. Kujalankadun rakentaminen käynnistyy. Alueelle on laadittu rakennettavuusselvitys (Ramboll 3.7.2019).	 Toteutuu osittain

<p>Kehitetään keskustan kiinteistöjä ja selvitetään sisäiset yhteydet</p> <p>(KYMP)</p>	<p>Toteutuneiden kehityskohteiden määrä</p>	<p>Kiinteistön omistajille syntyy yhteinen visio ja vahvistuva yhteistyö luo lähtökohtia tuleville kaavoitusratkaisuille</p>	<p>Yleisten alueiden suunnitelmien ja kaavoituksen työohjelman hankkeiden toteuttaminen</p>	<p>Perustettu Kiinteistöfoorumi- suunnitteluryhmä. Ensimmäinen Kiinteistöfoorumi pidettiin 27.5.2019, jossa linjattiin kiinteistöomistajien toiveita. Toinen Kiinteistöfoorumi pidettiin 19.9.2019 keskittyen tyhjiin liiketiloihin, kivijalkakauppaan ja markkinointiin.</p> <p>Käyty alustava keskustelu Cityconin kanssa Trion ja sen lähialueen ideasuunnitelman laatimisesta.</p> <p>Lanun aukion viihtyisyyttä suunniteltiin yhdessä alueen yrittäjien ja kiinteistöjen kanssa. 1. vaiheen toimenpiteet toteutettiin kesällä 2019.</p> <p>Hämeenkadun viihtyisyyttä kehitetään yhdessä yrittäjien ja kiinteistön omistajien kanssa. 1. vaiheessa parannettiin kadun valaistus.</p> <p>Ranta-Kartanon ja Paavolan kampuksen asemakaavan muutokset valmistuivat. Muut keskustan asemakaavan muutokset etenevät osin muuttuneiden tavoitteiden ja tarkistettujen aikataulujen mukaisesti. Kaksi kaavaehdotusta on peruttu kiinteistön omistajan vaihtuessa.</p>	<p> Toteutuu osittain</p>
---	---	--	---	--	--

4. PALVELUTORI

Kärkihanke lyhyesti: Kärkihankkeen tavoitteena on käynnistää palveluiden ja palveluohjauksen monitoimijamalliin pohjautuva Palvelutori, joka yhdistää fyysisen asioinnin ja paikasta riippumattomat sähköiset palvelut sekä osallisuuden ja yhteiskehittämisen mahdollisuudet asukkaille. Palvelutorin toimintamallia lähdetään ensivaiheessa rakentamaan yhdessä mm. hyvinvointikuntayhtymän ja Kelan kanssa, mutta palvelutorityön edetessä palveluntarjoajien ja yhteiskehittämisen mahdollisuuksien määrä kasvaa merkittävästi. Palvelutori sijoittuu fyysisesti kaupungin keskeiselle paikalle, jotta se tukee palveluiden ja palveluohjauksen sujuvaa ja esteetöntä käyttöä ja on helposti saavutettavissa. Kärkihankkeen myötä otetaan käyttöön asukkaan sähköinen tilavarausjärjestelmä ja kehitetään kaupungin sähköinen asiointialusta asukasnäkökulma edellä.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö-/tavoitetaso	Käyttösuunnitelman toimenpiteet	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2019	Tila
Luodaan palvelutori-malli, jossa kootaan laajasti yhteen kaupungin ja muiden toimijoiden palveluita sekä palveluohjausta. Vahvistetaan integraatiota asiakkaan näkökulmasta. (KOHA)	Palvelutorin tilat määritelty Palvelutorin toimijat / yhteistyösopimusten /kumppaneiden määrä. Palvelutorin toimintasuunnitelman 2019-2020 laatiminen.	Palvelutorin tilat on määritelty ja käyttöön otettu. Yhteistyösopimuksia on tehty 10. Toimintasuunnitelma on tehty.	Laaditaan ensivaiheen toimintasuunnitelma Palvelutori-konseptin käynnistämiseen Tehdään toimijoiden tilatarvekartoitus ja vuokrataan tarpeen mukaiset tilat Laaditaan yhteistyösopimukset ja palvelutoritoimijasopimukset Käynnistetään Palvelutori-konsepti	Palvelutorin tilat ovat valmiit ja tilojen hallinta siirretty Lahden kaupungille. Palvelutori avaa ovet asiakkaille 13.1.2020. Palvelutorin toimintasuunnitelma on valmis 2019-2020. Palvelutorin II vaiheen suunnittelu on käynnistynyt ja suunnittelun eteneminen aikataulutettu Palvelutorin ohjausryhmässä.	 Toteutuu
Otetaan käyttöön sähköinen tilavarausjärjestelmä (KOHA)	Tilavarausjärjestelmän käyttöönoton valmiusaste	Sähköinen tilavarausjärjestelmä käyttövalmis ja pilotointi aloitettu	Sähköisen tilavarausjärjestelmän (Varaamo) luonti ja sen piiriin kuuluvien tilojen määrittely sekä järjestelmän pilotointi	Varaamo siirretty osaksi laajempaa kaupungin tilavarausjärjestelmän suunnittelua. Varaamon pilotointikohteet on valittu. Pilotointikohteita ovat Monitoimitalot Onni ja Jalo sekä kaupunginkirjasto.	 Ei toteudu

<p>Tuodaan sivistyksen palvelutarjonta ja –ohjaus kattavasti ja asiantuntevasti saataville palvelutorille</p> <p>(SIVI)</p>	<p>Palvelu otettu käyttöön</p>	<p>Palvelutorin asiakkaat saavat haluamansa tiedot sivistyksen palveluista (lapset, nuoret, perheet) sekä niiden yhteystahot palvelutorin kautta.</p>	<p>Sivistyspalveluiden palvelutorilla tarjottavat palvelut on määritelty ja tarjonnan toteutus aloitettu.</p>	<p>Sivistyksen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluneuvonta toimii Lahti-Pisteellä.</p>	<p> Toteutuu</p>
<p>Uudistetaan rakennusvalvonnan asiakaspalvelumalli. Mahdollistetaan tapaamisten sopiminen sähköisen ajanvarauksen ja Lahti-Pisteen kautta.</p> <p>(KYMP)</p>	<p>Asiakaspalvelun ohjaus on siirtynyt</p>	<p>Uusi asiakaspalvelumalli ja sähköinen ajanvaraus käytössä</p>	<p>Rakennusvalvonta on aktiivisesti mukana palvelutoriprojektissa valmistelemassa ajanvarauspalvelua.</p> <p>Palvelu käyttöön projektin valmistuttua tai osin pilottina jo sen aikana.</p>	<p>Outlook-kalenterin käyttö asiantuntija-ajanvaruksissa on kehitteillä ja otetaan käyttöön tammikuussa 2020.</p> <p>Rakennuslupa 398-2019-393 on myönnetty 6.6.2019. Koska erillistä ajanvarausjärjestelmää ei olla luomassa vaan toimitaan Outlookin kalenterilla niin järjestelmään voidaan siirtyä tilojen valmistuttua.</p> <p>Ohjeistus: ajankäyttö ja aluejako ja palvelut</p>	<p> Toteutuu</p>

5. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI

Kärkihanke lyhyesti: Vahvistamme yhdessä tekemällä lasten ja nuorten hyvinvointia edistävää toimintamallia. Toteutamme maakunnallista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Sitoudumme Unicef Lapsiystävällinen kaupunki –toimintamalliin. Suunnittelemme uusia oppimisympäristöjä sekä kaupunkiympäristöä ja leikkialueita yhdessä lasten ja nuorten kanssa uusia ja innostavia menetelmiä hyödyntäen

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö-/tavoitetaso	Käyttösuunnitelman toimenpiteet	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2019	Tila
Kehitetään lasten ja nuorten tasavertaista kasvuympäristöä pysyvää käyttöä palvelevilla tilainvestoinneilla (KOHA)	Väistötilojen suhteellinen osuus tilakannasta Korvataan: Väistötilojen volyymi (m ²) tilakannassa (koulu- ja päiväkotitilat)	Lähtötaso xx % tilakannasta v.2018 alussa/ Tavoitetaso % tilakannasta v.2019 lopussa; Korvataan: Lähtötaso on väistötilojen määrä v. 2018 alussa	Vuosina 2019-2020 tavoite väistötilojen määrän vähenemisestä ei toteudu investointien keskeneräisyyden takia. Väistötiloista luovutaan valmistuvien rakennushankkeiden tahdissa.	Tilanne 31.12.2019. Väistötiloja oli 41 122 m ² , joista vuokratiloja oli 28 315 m ² . Kaikki väistötilarakennukset eivät ole varsinaisen rakennuksen kunnosta tai investoinneista johtuvia väistötiloja vaan osa näistä toimii koulun tai päiväkodin lisätiloina kuten Karistossa, Mukkulassa ja Kerinkalliassa. Väistötilojen määrä vuoden 2018 alussa oli 34 547 m ² , joista vuokratiloja oli 33 477 m ² . Tilanne 7.8.2019 väistötiloja 42 155 m ² , joista vuokratiloja 27 282 m ² . Vuokratilojen määrä väistötiloina on laskenut aikuiskoulutuskeskuksen ja Nastopolin kauppojen myötä.	 Ei toteudu
Lisätään lasten ja nuorten harrastamista sekä liikkumista liikuntapalveluiden ja sen tukemien toimijoiden avulla (SIVI)	Lasten ja nuorten harrastajamäärät	Liikunnan harrastuneisuus lisääntyy Harrastajamäärät lisääntyvät	Lasten ja nuorten taksa-alennukset (3 %) sekä yläkouluikäisten maksuttomat uimahalli/kuntosalikäynnit. Ko. toimenpiteiden vaikutusten seuranta harrastuneisuuden suhteen.	Liikuntapaikkojen seurakäytön 3 % taksa-alennus toteutettiin vuoden alusta. Yläkouluikäisten maksuttomat aikataulutetut uimahalli-/kuntosalivuorot käynnistettiin vuoden alusta kaikilla uimahalleilla ja vuoroja jatkettiin seuraavalle vuodelle osana harrastetakuuprosesseja. Tuloseurannan perusteella liikuntapaikkojen juniorikäyttö on kokonaisuutena lisääntynyt n. 15%. Yläkouluikäisiä kävi vuoden aikana maksuttomilla vuoroilla yhteensä n. 2 000 käyntikertaa. Kokonaan uusien harrastajien osuuden arviointi ko. määristä edellyttää tarkempia selvityksiä.	 Toteutuu osittain

<p>Levitetään lapsivaikutusten arvioinnin toimintamalli koko kaupungin toimintaa koskevaksi.</p> <p>(SIVI)</p>	<p>Lapsivaikutusten arviointien toteutuminen päätöksenteossa osana vaikutusten ennakoarviointia</p>	<p>Vaikutusten ennakoarviointien ja lapsivaikutusten arvioinnin toteutuminen eri päätöselimissä kaikissa lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevassa valmistelussa ja päätöksenteossa</p>	<p>Lasten ja nuorten kasvun vastuualue yhdessä kehittämissä palveluiden kanssa edistää ja tukee lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamista valmistelussa ja päätöksenteossa.</p>	<p>Lapsia ja nuoria koskevassa valmistelussa ja päätöksenteossa on merkittävimpien uudistusten ja muutosten kohdalla toteutettu vaikutusten ennakoarviointi ja lapsivaikutusten arviointi (Sivistyslautakunnan alaiset asiat). Lisäksi vaikutusten arviointi toteutettiin perusteellisesti ja onnistuneesti lasten ja nuorten maksutonta joukkoliikenteenkäyttöä koskevassa valmistelussa (Kaupunkiympäristö, kehittämissä palvelut ja sivistyksen palvelualue). Tavoite toteutui osittain.</p>	 <p>Toteutuu osittain</p>
<p>Toteutetaan matalan kynnyksen yhteensovitut palvelut kaupungin, hyvinvointikuntayhtymän ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyönä</p> <p>(SIVI)</p>	<p>Alueellisten hyvinvointiryhmien toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen</p>	<p>Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kehittämistoimenpiteiden toteutuminen alueellisten hyvinvointiryhmien, oppilashuollon ja koulujen arjessa. Kaupungin ja hyvinvointikuntayhtymän toimijoiden saumaton yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvoinnin palvelukokonaisuudessa</p>	<p>Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta johdettujen alueellisten hyvinvointiryhmien toimintasuunnitelma ja kehittämistoimenpiteet toteutetaan.</p> <p>Alueelliset hyvinvointiryhmät yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän kanssa käynnistävät perhekeskustoiminnan lasten ja nuorten kasvun vastuualueen kolmella palvelualueella.</p>	<p>Lasten ja nuorten kasvun, oppilas- ja opiskelijahuollon (Lahden kaupungin toimintaa) alueelliset hyvinvointiryhmät toimivat suunnitellusti, tavoitteellisesti ja vaikuttavasti. Toimintakauden 2019-2020 aluekohtaiset toimintasuunnitelmat valmistuneet. Tavoite toteutui. Perhekeskus-toimintamallin kehitystyö jatkuu vuoden 2020 TA-tavoitteiden mukaisesti. Perhekeskustoiminnan/perhekeskuksen (PH Hyky) käynnistyminen ei toteutunut vuoden 2019 aikana.</p>	 <p>Toteutuu osittain</p>
<p>Suunnitellaan, resursoidaan ja käynnistetään jalkautuva ehkäisevä päihdetyö nuorisopalveluiden ja eri toimijatahojen yhteistyönä</p> <p>(SIVI)</p>	<p>Työmuodon käynnistyminen</p>	<p>Uusi työmuoto suunniteltu, resursoitu ja käynnistetty</p>	<p>Palkataan jalkautuvan työn työpari ja käynnistetään toiminta</p>	<p>Jalkautuva työpari kohdannut 2818 nuorta (kaduilla, ostoskeskuksissa, puistoissa, lähiöissä jne.) ajalla 1.4 - 31.12.2019</p>	 <p>Toteutuu</p>

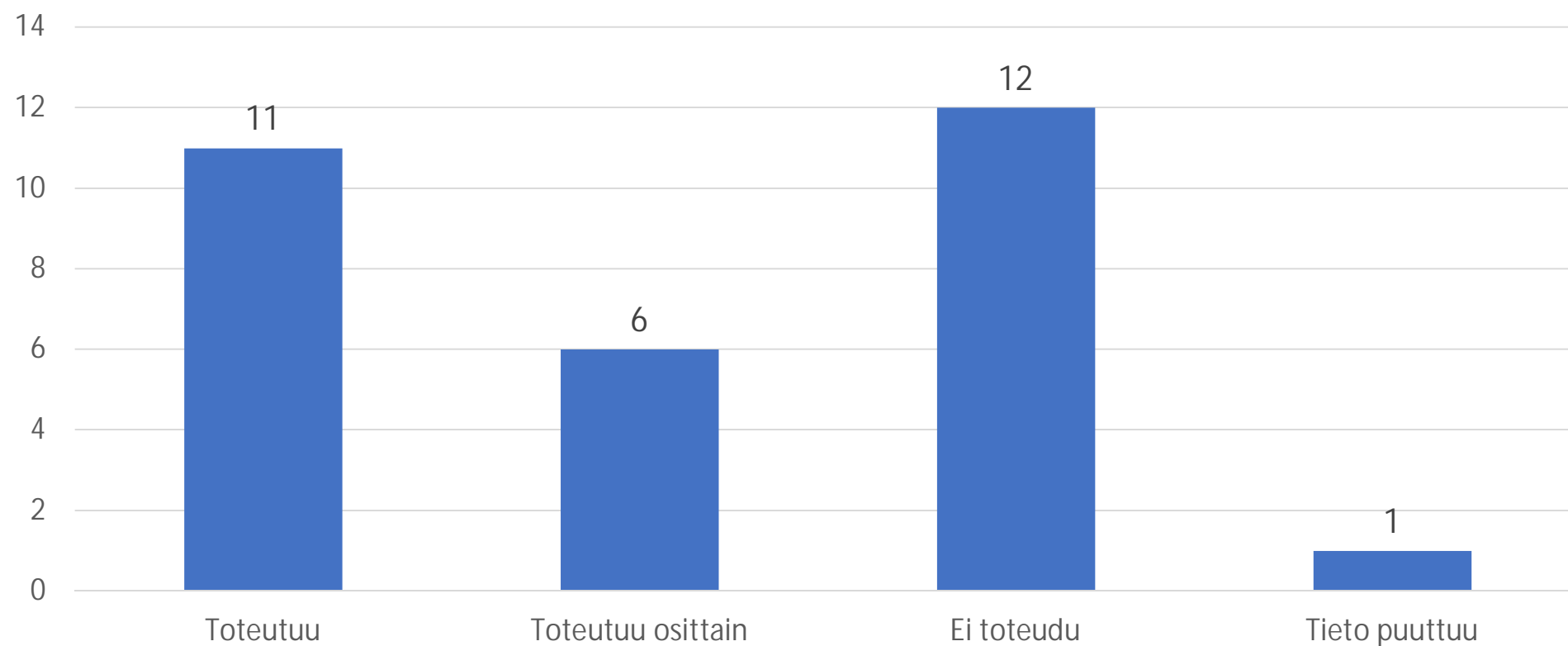
<p>Osallistetaan lapsia ja nuoria suunnittelun aikana ja kehitetään lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointia (KYMP)</p>	<p>Osallistamistilaisuuksien määrä, vaikutusten arviointi käytössä</p>	<p>Osallistumisen ja arvioinnin kehittäminen ja toimiva käytäntö</p>	<p>Arvioidaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vaikutuksia kaavahankkeiden yhteydessä.</p>	<p>Vuoden 2019 aikana on järjestetty seitsemän tilaisuutta lapsille ja nuorille. Mukana ovat lukiolaisvierailut kaupunkisuunnittelussa, joissa on keskusteltu myös ajankohtaisista hankkeista ja kuulosteltu nuorten ajatuksia niistä ja kaupungista. Merkittävin osallistumismahdollisuus lapsille ja nuorille olivat vierailut kolmella koululla osana koulukiertuetta. Sen aikana lapset ja nuoret pääsivät kertomaan ajatuksiaan keskustan kehittämisestä ja koulumatkoistaan. Tieto on tallennettu paikkatietomuodossa. Syksyllä järjestettiin vielä Kukkasen koululla kaupunkisuunnittelun työpajapäivään 25.9.2019. osallistui 16 oppilasta 7. ja 9. luokilta. Lukiolaisille järjestettiin 7.10.2019 Liikkumistyöpaja, joka oli osa lukion 2. vuosikurssin opiskelijoille järjestettyä Aktiivinen kansalaisuus ja kestävä kehitys -seminaaria, johon otti osaa kaikkiaan 500–600 lukiolaista. Kaavahankkeiden vaikutuksia lapsiin on arvioitu erityisesti liikkumisen näkökulmasta kolmessa kohteessa, koulu- ja kampushankkeissa sekä yleisten alueiden yhteydessä.</p>	 Toteutuu
<p>Toteutetaan palveluverkon toimenpiteet ja leikkialueet sekä lisätään puistojen toiminnallisuutta. (KYMP)</p>	<p>Palveluverkon toteuttamisen ohjelma: Leikkialueselvityksen toimenpiteet</p>	<p>Leikkialueselvityksen ja rakentamisen toimenpiteet toteutetaan</p>	<p>Leikkialueita toteutetaan yksi uusi, saneerataan kolme ja poistetaan kolme. Puistojen liikunnallisia laitteita lisätään ja uudistetaan.</p>	<p>Leikkialueiden saneerauksia valmistui kolme sekä rakennettiin yksi uusi leikkialue. Ruuhijärven uusi kuntoilualue valmistui, Ankkurin rantapromenadin kuntoiluvälineistö uusittiin ja lisättiin kolme riipuntatelinettä eri uimarannoille. Frisbeeratoja kunnostettiin Rakokivessä ja Mukkulassa, uusi 9 korin rata valmistui Karistoon. Salpauselän MM-kisalatujen maisemavauriot maisemoitiin. Pikku-Vesijärven yleisö-wc valmistui syksyllä. Avantouimarilaituri Lepolaan ja Pumptrack Ranta-Kartanoon sekä koira-aitaus Kerinkallioon valmistuivat syksyllä.</p>	 Toteutuu

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen

- Valtuusto hyväksyi talouden ja toiminnan tasapaino-ohjelman talousarvion 2018 yhteydessä. Ohjelman tavoitteena oli tasapainottaa kaupungin talous vuoteen 2022 mennessä.
- Kaupungin toimintaympäristö muuttui vuosien 2018-2019 aikana. Valtuusto edellytti talousarvion 2019 hyväksymisen yhteydessä, että tasapaino-ohjelma päivitetään. Päivitetty toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma on hyväksytty talousarvioraamin yhteydessä 27.5.2019.
- Tällä raportilla kuvataan Talousarvion 2019 yhteydessä hyväksytyjen toimenpiteiden toteutumista.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toimenpiteiden toteutuminen

Hanke	Toimenpide	Arviointikriteeri	Lähtö-/tavoitetaso	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet	Tila
1. Soten ohjaus ja talous	Vahvistetaan hyvinvointikunta-yhtymän talouden seurantaa ja ohjausta	Kustannukset	Talousarvionmukaiset	Talousarvio 2019 on ylittymässä 28,5 milj. eurolla. Uusi hallitus aloitti 27.5.19. Uusi perussopimus astui voimaan 1.8.19. ja se antaa paremmat työvälineet omistajaohjauksen toteuttamiselle, mm. yhtymävaltuusto korvautui yhtymäkokouksella. Uusi toimitusjohtaja aloitti 5.8.19 ja uusi talousjohtaja aloitti 4.11.19. Yhtymässä on hyväksytty muutosohjelma, jolla tavoitellaan 35 milj. euron kustannussäästöä v. 2024 verrattuna nykyiseen kustannuskehitykseen.	Ei toteudu
		Toimitettujen toteumatarkastelujen määrä	Vähintään kolme	Yhtymä antaa kaksi kertaa vuodessa kuntakohtaisen ennusteen osavuositarkastuksen yhteydessä. Lisäksi saadaan kuntakohtainen tilinpäätöstieto helmikuussa.	Toteutuu
2. Uusi palveluajattelu ja palveluiden kokoaminen	Toteutetaan palveluohjelman toimenpiteitä	Palveluohjelman toimenpiteet	0 toteutettu/ vähintään 5 toteutettu ja 5 kehitettävänä	Palveluohjelman toimenpiteistä merkittävien ja näkyvien on Palvelutori, joka on omana kärkihankkeenaan. Asiakaslähtöisyys edistyy mm. osallistavaa budjetointia kehittämällä, joka prosessi on edennyt toimintamallivaihtoehtojen kartoitukseen. Palveluiden suunnittelua yhdessä PHhydyn kanssa toteutetaan mm. alueellisen perhekeskusmallin avulla. Kaupungin verkkosivuja uudistetaan paraikaa ja suomi.fi -palvelun palveluiden löydettävyyteen liittyviä sisäisiä prosesseja on täsmennetty. Kestävän liikkumisen ohjelman ja Lahden suunta -prosessin toimenpiteitä on viety eteenpäin valmistelussa sekä päätöksenteossa. Kaupunkilaisten käytössä on maksuttomia julkisia tiloja. Työntekijät ovat saaneet sekä asiakaspalveluun että hankintaosaamisen lisäämiseen koulutusta. Monitoimitalomallista, tuotteistuksesta sekä sähköisten palveluiden kehittämisestä on kuvaus tässä raportissa toisaalla.	Toteutuu
	Edistetään lasten ja nuorten palveluverkkolinjauksia	Palveluverkon toteutus etenee suunnitelman mukaan	Linjausten mukainen eteneminen suunnittelussa, päätöksenteossa ja toiminnassa	Palveluverkkosuunnitelmaan (2018) liittyvät investointiohjelman kohteet on hyväksytty talousarvioiden yhteydessä: -Launeen monitoimitalo valmistuu keväällä 2020. Monitoimitalo korvaa Launeen ja Salinkallion koulut sekä Mustikkamäen päiväkodin. -Rakokiven monitoimitalo valmistuu vuoden 2021 keväällä. Se korvaa Rakokiven koulun sekä Rakokiven, Niittytien ja Huokokujan päiväkotien ja Nastolan kirjaston nykyiset tilat. -Kivimaan monitoimitalon uudisrakennusosa valmistuu keväällä 2021. Uudisrakennus korvaa puretun Kivimaan yläkoulun tilat. -Myllypohjan monitoimitalon uudisrakennusosan rakentaminen aloitetaan samanaikaisesti vanhan koulurakennuksen perusrakennuksen kanssa syksyllä 2022. Uudisrakennus korvaa Myllypohjan koulun uudemmat osat, Kunnaksen koulun sekä Ahtialan, Kunnaksen ja Leikkituvan päiväkodit. -Kaarikadun päiväkodin uudisrakennus korvaa päiväkodin vanhemman huonokuntoisen osan. Uudisrakennuksen valmistumisen jälkeen korjataan päiväkodin uudempi osa. -Paavolan kampusalueelle Laaksokatu 6:een rakennettava uusi päiväkotikoti korvaa väliaikaistiloissa toimivan Humpulan päiväkodin. Päiväkotikoti valmistuu syksyllä 2020. -Kunnaksenkatu 22:ssa korvataan Muotoiluinstituutin rakennuksen huonokuntoisin A-osa uudisrakennusosalla. Sen rakentaminen aloitetaan samanaikaisesti rakennuksen perusrakennuksen kanssa kesällä 2020. -Länsiharjun koulun yhteyteen rakennettavat esiopetus- ja päivähoitotilat korvaavat käytöstä poistuvan Hennalan päiväkodin. -Renkomäen monitoimitalo korvaa Renkomäen koulun ja kirjaston tilat sekä Ali-Juhakkalan koulun tilat. Monitoimitaloon tulee tilat myös esiopetukselle, jolloin viereiseen Renkomäen päiväkotiin vapautuu tilaa. Uusi monitoimitalo pyritään toteuttamaan elinkaarimallilla. -Kukkasen/Kirkonkylän yhtenäiskoulu korvaa Kirkonkylän ja Kukkasen koulujen tilat. Uuden koulun sijoituspaikka ratkaistaan hankesuunnitelman käsittelyn yhteydessä. -Harjun koulua korvaava uudisrakennus rakennetaan puretun Tiirismaan koulun paikalle. Uuden koulurakennuksen rakentaminen aloitetaan Paavolan kampuksen valmistuttua. -Länsiharjun esiopetus- ja päivähoitotilojen, Kukkasen/Kirkonkylän yhtenäiskoulun, Myllypohjan monitoimitalon sekä Harjun koulua korvaavan uudisrakennuksen sisällöstä ja kustannuksista päätetään hankesuunnitelmien käsittelyn yhteydessä. Palveluverkkosuunnitelma päivitetään kevätkauden 2020 aikana.	Toteutuu

Hanke	Toimenpide	Arviointikriteeri	Lähtö-/tavoitetaso	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet	Tila
2. Uusi palveluajattelu ja palveluiden kokoaminen	Kehitetään monitoimitalomallia	Toimintaprosessit kuvattu	Johtamisjärjestelmä ja toimintakulttuuri vakiintuneet	Toimintajärjestelmän kuvaus valmisteilla yhteistyössä sivistyspalveluiden ja tilakeskuksen kanssa. Valmistuu v. 2020 puolella.	Toteutuu osittain
	Käyttöön otetaan monituottajamalli	Yhteinen suunnittelu toteutettu ja sopimukset tehty	Tuottajaverkostot laajentuneet yhteisissä tiloissa	Mallin suunnittelua ei ole keskitetysti aloitettu.	Ei toteudu
	Tuotteistetaan palveluita	Tuotteistettujen palveluiden määrä	30% tuotteistettu / 50% tuotteistettu	Tuotteistamiselle asetettu tavoite '50% palveluista tuotteistettu' on saavutettu. Osana tuotteistamisen kokonaisuutta on tarkasteltu kaupunkitasoisesti kaupungin palveluita tulevan tilastointiuudistuksen (Kuntatieto-ohjelma) JHS 200 -palveluluokituksen mukaisesti. Palvelualueella on tuotteistettu kokonaan sivistyksen palvelualue ja avattu palvelukohtaiset kustannukset tiliryhmätasolle, mikä lisää kustannustekijöiden läpinäkyvyyttä. Kaupunkiympäristön palveluita on tarkasteltu tulevan palveluluokituksen mukaisena. Tuotteistamista on käyty läpi palvelualueiden johtoryhmissä ja sivistyksen palvelualueen tuotteistuksen tuloksista on laadittu erillinen tuotteistamisen dokumentaatio sisäiseen käyttöön. Tuotteistamisen edistämistä, kehittämistä ja vakiinnuttamista jatketaan.	Toteutuu
	Tunnistetaan ja suunnitellaan sähköistettäviä palveluita	Käyttäjien arvio palveluiden saavutettavuudesta	Saavutettavuus paranee	Yhtenäistä ja systemaattista kaupunkitasoista, erillistä sähköisten palveluiden saavutettavuuden arviointia ei ole tehty, mutta erilaisissa asiaskyselyissä yleistä tyytyväisyyttä sähköisiin palveluihin on arvioitu. On todettu tarve sähköistää koko palveluprosessi tai sen osa kuin tuottaa esimerkiksi erillisiä lomakkeita tulostettavaksi.	Ei toteudu
	Tunnistetaan ja suunnitellaan sähköistettäviä palveluita	Uusia sähköistettäviä palveluita on tunnistettu vähintään 5/palvelualue	Toteutussuunnitelmat valmiina v. 2019 lopussa	Palveluiden sähköistäminen tai digitalisointi osana palvelukokonaisuutta on edistynyt. Sivistyspalvelut: - varhaiskasvatuksen sähköinen hoitoaikojen ja tulotietojen ilmoitusmenettelyn mobiilisovellus otettu käyttöön - perusopetuksessa on otettu käyttöön sähköisiä ja virtuaalisia oppimisympäristöjä - nuoriso-, kulttuuri- ja liikunta-avustusten hakumenettelyä sähköistetään ja prosessi uudistus on meneillään - museoiden kokoelmien tietokantoja digitalisoidaan ja yhdessä mm. LABin kanssa kehitetään ja tehdään virtuaalitekniikan kokeiluja sekä näyttelytoiminnassa hyödynnetään virtuaalitodellisuksia Kaupunkiympäristön palvelut: - eTapahtuma-palvelu tapahtumajärjestäjille. Sen kautta pystyy hakemaan kaupungilta lyhytaikaista sijoituslupaa ja tekemään erilaisia ilmoituksia. - ePalaute-järjestelmässä otettu käyttöön mobiilisovellus - pysäköinninvalvonnassa on otettu käyttöön mobiilisovellus - asukaspysäköintilupien myynnin sekä veneiden talvisäilytyspaikkojen varaamisen sähköistämistä suunnitellaan Konsernhallinto: - Sähköisen, yhtenäisen, kaupunkitasoisen tilavarausjärjestelmän käyttöönottoa valmistellaan. Päätös hankinnasta on tehty. - Vaihdepalveluiden digitalisointia selvitetään.	Toteutuu osittain

Hanke	Toimenpide	Arviointikriteeri	Lähtö-/tavoitetaso	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet	Tila
3. Konsernin tukipalvelujen ja samankaltaisten toimintojen kokoaminen	Tunnistetaan ja toteutetaan konsernin yhteisiä kehittämishankkeita (esim. IoT, Smart City) ja tietovarasto-mahdollisuuksia	Yhteisten kehittämishankkeitten toteutuminen	Konsernin yhteiset kehittämishankkeet lisääntyvät	Konsernin yhteiset kehittämissuunnitelmat eivät merkittävästi lisääntyneet. Yhteisprojekteja toteutettiin kunnallistekniikan, ympäristökaupungin sekä työmatkaliikkumisen kehittämiseksi.	Ei toteutuu
	Sitoutetaan keskeiset konserniyhtiöt siirtämään asiakaspalvelut Palvelutoriin	Toteutumisaste	Vähintään 3 yhtiötä sitoutunut asiakaspalveluiden siirtoon	Tammikuussa 2020 käynnistyneeseen Palvelutoriin on asiakaspalveluitaan siirtänyt Lahti Regionin VisitLahti-matkailuneuvonta sekä osa Hyvinvointikuntayhtymän maahanmuutto- ja ns. etulinjan neuvonta- ja ohjauspalveluista.	Ei toteutuu
4. Konsernin infra-hankkeiden yhteinen suunnittelu ja rakennuttaminen	Suunnitellaan ja toteutetaan konsernin infra-hankkeita yhdessä saavuttaen kilpailutuksissa kustannushyötyjä	Yhteisen työmaan periaatteet käytössä	Kaikki yhteiset investointihankkeet tuotetaan yhteisen työmaan pelisääntöjen mukaan	Yhteisen työmaan periaatteet ovat käytössä ja kaikki yhteiset investointihankkeet tuotetaan niiden mukaan. Pelisääntöjen toimivuutta on seurattu ja seurataan myös jatkossa säännöllisesti ja toimintatapoja kehitetään yhdessä tarpeen mukaan. Syksyn 2019 johtoryhmän kokouksessa on täsmennetty projekti- ja johtoryhmien kokoontumisrytmiä sekä niiden jäseniä.	Toteutuu
5. Varhaiskasvatuksen palvelu- ja kustannusrakenteen uudistaminen	Uudistetaan oman toiminnan kustannusrakennetta vaihteittain kaupunkien parhaiden esimerkkien mukaisesti. Vertailukohteena erityisesti kuusikkokaupungit (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu)	Kustannukset/lapsi	Lahden kustannukset/lapsi n. 800 € korkeammat kuin kuusikkokuntien keskiarvo /keinot ja suunnitelma saada Lahden kustannukset kuusikkokuntien keskiarvon tasolle ovat selvillä	Ilta- ja vuorohoidon palveluverkon keskittäminen kustannusten alentamiseksi (saaminen suurten kaupunkien keskiarvon tasolle.) Sivistyslautakunta ei hyväksynyt esitettyjä toimenpiteitä.	Ei toteutuu
	Järjestetään monipuolinen palvelurakenne hyödyntäen yksityistä palvelutoimintaa	Yksityisen varhaiskasvatuksen osuus hoidossa olevista lapsista	20 % / 25 %	Palveluseteli otettu käyttöön ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä on kasvanut tavoitetason (25 %) mukaisesti.	Toteutuu
7. Kaupunkikonsernin tilankäytön tehostaminen ja tilahankkeiden karsinta sekä yksityisten investointien hyödyntäminen	Kaupunkikonsernin tilankäytön tehostaminen ja tilahankkeiden karsinta sekä yksityisten investointien hyödyntäminen	Tilakannasta poistuneiden huoneistoneliöiden (m ²) määrä	Lähtötaso vuoden 2018 alussa 0 m ² /tot.kertymän seuranta 5.429 m ² /tilanne 24.9.2018	Tilakannasta poistuneiden neliöiden m ² 2018 alun jälkeen 53 000 m ²	Toteutuu
8. Tukipalveluiden ym. hankkiminen markkinaehtoisesti	Tehostetaan tukipalveluiden (ateria, siivous, talous- ja henkilöstöhallinto, ict) toimintaa	Ateriakustannus/oppilas	Alenee 2 % vuodesta 2018	Elintarvikkeiden kustannusnousu oli suurempi kuin toiminnan tehostamisesta saatu tuottavuushyöty.	Ei toteutuu
		Laitoshuollon kustannus/neliö	Alenee 2 % vuodesta 2018	Sopimushinnat nousivat 1 %, joka vastaa inflaation mukaista korotusta.	Ei toteutuu
		ICT-kokonaiskustannus/hlö	Alenee vuodesta 2018	Kyberhyökkäys edellytti tietoturvaan merkittävää lisäpanostamista. Tämä nosti kustannuksia.	Ei toteutuu
		Kustannus/työasema	Alenee vuodesta 2018	Kyberhyökkäys edellytti tietoturvaan merkittävää lisäpanostamista. Tämä nosti kustannuksia.	Ei toteutuu
		Talous- ja henkilöstöhallinnon kustannukset (Provincia Oy)	Alenee 5 % vuodesta 2018	Provincian kanssa sovittiin hinnoista, joihin sisältyi 5 % alennus.	Toteutuu
Provincia Oy luopuu perustietotekniikka liike-toiminnasta	Kilpailutuksen tilanne, luovutuksen toteutuminen	Kilpailutus markkinaoikeudessa/ Luovuttu ICT-liiketoiminnasta		Provincia luopui perustietotekniikan liiketoiminnasta 1.2.2019 alkaen.	Toteutuu

Hanke	Toimenpide	Arviointikriteeri	Lähtö-/tavoitetaso	Mittarin toteuma ja tehdyt toimenpiteet	Tila
9. Uudet liikennepalveluratkaisut	Kehitetään joukkoliikennettä	Liikennöintikustannukset	Säilyy vuoden 2018 tasolla	Liikennöintikustannukset ovat säilyneet pääosin vuoden 2018 tasolla. Syksyllä 2019 käyttöönotetut uudet alennusryhmät ovat laskeneet lipputuloja jonkin verran.	Toteutuu osittain
	Kehitetään joukkoliikennettä	Uuden linjaston vaatimien muutosten suunnittelu keskustassa	Keskustan liikennevisio 2030 valmis	Keskustan liikennevision laatiminen viivästyi henkilöstövaihdosten takia. Suunnitelman laatiminen on alkanut syksyllä 2019 ja suunnitelma valmistuu keväällä 2020.	Ei toteudu
	Kehitetään joukkoliikennettä	Työsuhdematkalipun käyttöönotto Waltti-järjestelmässä	Työsuhdematkalippu käytössä Waltti-järjestelmässä	Käyttöönotto on viivästynyt järjestelmäintegraatioissa esiin tulleiden haasteiden vuoksi. Käyttöönottoa tavoitellaan alkuvuodesta 2020.	Ei toteudu
10. Virtaviivaistaminen, sisäisen toiminnan tehostaminen	Lisätään työhyvinvointia	Työhyvinvointikyselyn psykososiaalista kuormitusta mittaavien väittämien keskiarvo	3,88 (v. 2018) /3,96 (v. 2020)	Työhyvinvointikysely tehdään keväällä 2020.	
	Lisätään työhyvinvointia	Terveysperusteiset poissaolopäivät per henkilötyövuosi	13,9 päivää (v. 2017)/12,8 päivää (v. 2019)	Kaupungin sairauspoissaolot ovat laskeneet edellisestä vuodesta. Keskimäärin jokainen työntekijä oli poissa sairauden vuoksi keskimäärin 12,8 kalenteripäivää (vuonna 2018 vastaava luku oli 14,4 päivää). Vuonna 2019 sairauspäiviä oli yhteensä 46 679 (vuonna 2018 vastaava luku oli 51 371 päivää). Poissaolojen vähentämiseksi on lisätty yhteistyötä työterveyshuollon kanssa ja toteutettu useita erillaisia toimenpiteitä.	Toteutuu
	Selkeytetään esimies/asiantuntijatyön ja hallinnon tukipalveluiden välistä työnjakoa	Prosessien kehittämisen, itsearviointien, auditointien ja kyselyjen toteutus	Työnjako selkeytynyt	Asianhallintajärjestelmä vaihdetaan Dynastyyyn, jonka avulla toimintaprosessit ja vastuut selkeytyvät. Provincia Oy:n kanssa on otettu käyttöön asiakaspalaverit, joiden avulla on selkeytetty vastuita talous- ja henkilöstöhallinnon prosesseissa.	Toteutuu osittain
	Tehostetaan tietotyöympäristöä - Arvioidaan kaupungin SAP strategia	Selvityksen toteutus	Selvitys toteutettu, päätökset jatkotoimenpiteistä tehty	Selvitys toteutettu ulkopuolisen konsultin toimesta. Päätökset jatkotoimenpiteistä tehdään 3/2020 mennessä.	Toteutuu osittain
	- Uudistetaan ja yhdistetään asian- ja dokumentinhallinta	Käyttöönoton valmiusaste	Kilpailutus tehty/Järjestelmä käyttöönotettu	Asian- ja dokumentinhallinnan testauksen mahdollistava tekninen käyttöönotto tehtiin marraskuussa 2019. Järjestelmän käyttöönotto koko kaupungissa syksyllä 2020.	Toteutuu osittain
	- Edistetään ja jalkautetaan pilvipohjaisten ratkaisujen mahdollistamia uusia työtapoja	Uusien työtapojen käyttöönotto	Pilvipohjaisten ratkaisujen mahdollistamat uudet työtavat laajasti käytössä	O365 käyttö on mahdollista mobiilisti. Teams-työtiloja on otettu käyttöön lähes 500 kappaletta. Skype/Teams-kokousten määrä on lisääntynyt ja vähentänyt myös matkustamista. Hallinnon työympäristön käyttäjistä (ml. konserniyhtiöitä) 60 % käyttää Teams työtilaa aktiivisesti.	Toteutuu

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 17

Sivistyksen palvelualueen sitovan määrärahan talousarviopoikkeamat 2019

D/728/02.02.00.00.04/2019

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja

Sivistysjohtaja Tiina Granqvist, puh. 050 383 6574
Controller Miia Karetjoki, puh. 044 482 0656

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Tiina Granqvist

Sivistyslautakunta merkitsee asian tiedoksi.

Perusteluosa

Sivistyksen palvelualueen sitovat määrärahat vuodelle 2019 on päätetty kaupunginvaltuuston hyväksymässä talousarviossa (KV 10.12.2018 § 137).

Sivistyslautakunnan alaisten yksiköiden osalta sitovuustasojen talousarviopoikkeamat olivat:

1. Palvelualueen yhteiskustannukset, sitova toimintakate ylitti talousarvion 25.880 euroa.

Palvelualueen yhteiskustannusten toimintakatteen ylitys johtuu ulkoisista hankerahoituksista. Palvelualueen yhteiskustannukset sisältävät lähes kaikki palvelualueen ulkoista rahoitusta saavat projektit nettobudjetoinnin kautta.

2. Lasten ja nuorten kasvu, sitova määräraha ylitti talousarvion 809.892 euroa ja sitova tuloarvio alittui 4.695 euroa.

Syksyllä (KV 7.10.2019 § 98) haettu lisämääräraha ei riittänyt täysin kattamaan kustannusten nousua lasten ja nuorten kasvun vastualueella.

Vuonna 2019 varhaiskasvatuksessa (kunnallinen tai yksityinen) olevien lasten osallistumisaste on kasvanut. Keskeisenä tekijänä kustannusten kasvuun on ollut yksityisen varhaiskasvatuksen laajeneminen ja palveluseteliä käyttävien lasten ennakoitua suurempi määrä. Lisäksi kysyntään vastaamiseksi on perustettu lisäryhmiä.

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 17

-
3. Osaaminen ja tieto, sitova tuloarvio alitti talousarvion 143.817 euroa.

Osaamisen ja tiedon vastuualueella lukiokoulutuksen tulotavoite jäi 30.000 euroa alle talousarvion ja kirjastopalveluiden tulot alittivat 110.000 eurolla. Tulojen toteuma oli kokonaisuudessaan hieman edellistä tilinpäätöstä pienempi. Vastuualueen toimintakulut alittivat talousarvion lähes 900.000 euroa ja kattaa tulojen alituksen.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Konsernipalvelut/talouspalvelut

Liitteenä

-

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 18

Omatoimikirjastojen aukioloajan muutos

D/435/12.03.02.00.01/2020

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja Kirjastopalvelujohtaja Salla Palmi-Felin, puh. 050 559 4098

Päätös Päätösehdotus hyväksyttiin.

Päätösehdotus Vastuualuejohtaja Heikki Turunen

Sivistyslautakunta päättää hyväksyä omatoimikirjastojen aukioloaikojen laajennuksen 6-22 (nykyään 7-22) uusien omatoimikirjastojen ja korttimuutoksen tullessa käyttöön.

Perusteluosa Omatoimikirjastojen määrä Lahdessa lisääntyy kevään 2020 aikana, kun nykyisten Liipolan, Jalkarannan ja Ahtialan omatoimikirjastojen lisäksi omatoimitekniikka löytyy jatkossa myös Kärpäsän ja Mukkulan kirjastoista. Samassa yhteydessä omatoimikirjastoihin pääsyä laajennetaan, sillä jatkossa kirjastoihin pääsee kaikilla Lastu-kirjastojen kirjakorteilla ja pin-koodilla. Aiemmin kukin omatoimikirjasto edellytti oman sirullisen kortin hankinnan.

Alle 15-vuotiaiden osalta omatoimikirjaston käyttö edellyttää huoltajan suostumusta. Uusien omatoimikirjastojen avautuessa myös omatoimiaukioloaikaa lisätään tunnilla, eli jatkossa kirjastoon pääsee aamuisin jo klo 6 (aiemmat aukioloajat klo 7-22).

Muutoksenhaku Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet Ote kirjasto- ja tietopalvelut

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 19

Palvelusetelin käyttö yksityisessä varhaiskasvatuksessa

D/319/00.01.02.01.01/2018

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja

Päivähoitojohtaja Mika Harju, puh. 050 559 7901

Päätös

Esittelijän peruutettua päätösehdotuksensa lautakunta jätti asian käsittelemättä.

Päätösehdotus

Vastuualuejohtaja Lassi Kilponen

Sivistyslautakunta merkitsee tiedokseen arvioinnin palvelusetelin käytöstä yksityisessä varhaiskasvatuksessa.

Lisäksi lautakunta päättää korottaa palvelusetelin perushinnan enimmäisarvoa 0,57 %:lla 1.8.2020 lukien indeksitarkistuksen mukaisesti ja tekee liitteessä kuvatut muutokset palvelusetelisääntökirjaan 1.8.2020 lukien.

Käsittely

Asian käsittelyn kuluessa esittelijä peruutti päätösehdotuksensa.

Asia tuodaan päätettäväksi lautakunnan seuraavaan kokoukseen. Ennen kokousta pidetään seminaari 19.3. klo 16 alkaen asian tiimoilta.

Perusteluosa

Kaupunginhallitus on 19.2.2018 § 43 hyväksynyt varhaiskasvatuspalvelujen palvelusetelisääntökirjan käyttöön 1.3.2018 lukien sekä päättänyt palvelusetelijärjestelmän käyttöönotosta 1.8.2018 mennessä. Lisäksi kaupunginhallitus edellytti, että palvelusetelijärjestelmää seurataan ja arvioidaan vuosittain.

Palveluseteli otettiin käyttöön 1.6.2018 lukien. Ennen palvelusetelin käyttöönottoa toukokuussa 2018 yksityisen hoidon tuella oli 1090 lasta (20 % varhaiskasvatuksessa olevista lapsista). Syyskuussa 2018 palvelusetelin käyttöönoton jälkeen lapsia yksityisessä varhaiskasvatuksessa oli 1110, joista 709 palvelusetelillä ja 401 yksityisen hoidon tuella. Palvelusetelituottajina oli 17 yksityistä päiväkotia. Vuoden 2018 loppuun mennessä palvelusetelin piirissä oli jo 812 lasta ja yksityisen hoidon tuella 463 lasta.

Suurin osa lapsista siirtyi siis yksityisen hoidon tuen piiristä palvelusetelin käyttäjäksi ja koska yksityisen hoidon tuen yksikkökustannus lasta kohti oli keskimäärin 574 e/kk ja palvelusetelin 782 e/kk, aiheutti se voimakkaan kustannusten nousun kaupungille etenkin kun pal-

velusetelille siirtyneiden lasten määrä oli arvioitua suurempi. Vuonna 2018 yksityisen varhaiskasvatuksen menojen kasvu vuodesta 2017 oli 41 % (n.2,3 me). Tästä jo aiemmin yksityisessä varhaiskasvatuksessa olleiden lasten siirtyminen yksityisen hoidon tuesta palveluseteliin aiheutti n. 750 000 euron kustannusnousun ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrän kasvu n. 1 550 000 euron kasvun.

Keväällä 2019 yksityisen varhaiskasvatuksen kasvu jatkui, yksityisen hoidon tuella oli 488 lasta ja palvelusetelillä 952 lasta. Palvelusetelituottajina oli 19 yksityistä päiväkotia ja kolme ryhmäperhe-päiväkotia. Vuoden 2019 loppuun mennessä palvelusetelituottajina toimi 23 päiväkotia ja kolme ryhmäperhepäiväkotia. Lapsia palvelusetelin piirissä tammikuussa 2020 oli 1127.

Yksityisen varhaiskasvatuksen menot kasvavat myös vuonna 2019 ja kasvu koostui kustannusvaikutuksesta, joka aiheutuu toisaalta siitä kun yksityisen hoidon tuella olleet lapset siirtyivät palvelusetelin piiriin 1.8.18 (vaikutus vuoden 2019 talousarvioon seitsemän kuukauden osalta) sekä toisaalta yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrän kasvusta.

Vaikutus paikkatilanteeseen 2018-19:

- kaupunki vähensi omia paikkojaan lopettamalla kesällä 2018 yhden päiväkodin ja kaksi ryhmäperhepäiväkotia, 104 paikkaa
- lisäksi purettiin määräaikaista lisäryhmiä, 50 paikkaa
- perhepäivähoitopaikat vähenivät, 58 paikkaa
- lisäksi subjektiivisen oikeuden palauttamisen myötä 215 lasta oli laajentanut hoitoaikansa 20 tunnista kokopäivähoitoon, joka on osaltaan vähentänyt paikkoja, koska aiemmin pystyttiin ottamaan kaksi 20 tuntista yhdelle paikalle
- kaupungin paikkatilanne ollut vaikea ja kaupunki on ottanut käyttöön uusia varhaiskasvatuspaikkoja
- palvelusetelin käyttöönotto ja uudet yksityiset palveluntuottajat tarjoavat vanhemmille vaihtoehdon ja tätä vaihtoehtoa on palveluohjauksen kautta tuotu vanhemmille aktiivisesti esiin
- varhaiskasvatuslain mukaan vanhemmilla on subjektiivinen oikeus kunnalliseen varhaiskasvatukseen ja kaupungin on järjestettävä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa, mitä kunnassa oleva tarve edellyttää

Alle kouluikäisten lasten sijoittuminen (toukokuun tilanne)

Lahden kaupunki
SivistyslautakuntaPäätöspäivämäärä
19.02.2020 § 19

Vuosi	Määrä	Kunnallinen	Yksityinen	Kotihoito	Muut
2018	7897	4289 (54 %)	1090 (14 %)	1828 (23 %)	690 (9 %)
2019	7821	4148 (53 %)	1440 (18 %)	1676 (22 %)	557 (7 %)

Varhaiskasvatuksessa v. 2018 yhteensä 5379 lasta, joista kunnallisessa 80 ja yksityisessä 20 %. Varhaiskasvatuksessa v. 2019 yhteensä 5588 lasta, joista kunnallisessa 74 ja yksityisessä 26 %.

Palvelusetelin käyttöönotosta tehtiin keväällä 2019 kysely huoltajille sekä palveluntuottajille. Kyselyssä arvioitiin palveluseteliprosessin toimivuutta sekä huoltajien että palveluntuottajien osalta. Arvioinnit ovat nähtävänä kokousasiakirjoissa.

1.3.2018 käyttöönotettuun palvelusetelisääntökirjaan on tullut päivitystarpeita, jotka liittyvät viittauksiin muuttuneesta lainsäädännöstä, käsitteiden päivittämiseen sekä täsmällisempään ilmaisuun. Lisäksi on perusteltua arvioida palvelusetelituottajan mahdollisuutta toimia Lahden lisäksi Päijät-Hämeen alueella, kaupungin tietohallintojärjestelmän yhteyttä palveluntuottajiin sekä tietojen ylläpitoa valtakunnalliseen Varda –tietojärjestelmään.

Varhaiskasvatuksen palvelusetelin enimmäisarvo hyväksytään Lahden kaupungin sivistyslautakunnassa. Palvelusetelin enimmäisarvo tarkistetaan vähintään kahden vuoden välein elokuussa, samaan aikaan kun kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuun tulee indeksitarkistukset sekä muut valtakunnalliset muutokset. Arvon tarkistusperiaatteena käytetään varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain 16 §:n tarkoittamaa indeksiä.

Lain tarkoittamissa indekseissä on tapahtunut seuraavat muutokset: opetustoimen hintaindeksi on laskenut 0,46 % ja ansiotasoindeksi noussut 1,6 %. Niiden yhteisvaikutuksena esitetään 0,57 %:n korotusta palvelusetelin perushinnan enimmäisarvoihin. Kustannusvaikutus on arviolta 68 000 e/v.

Päivitystarpeet palvelusetelisääntökirjaan on kuvattu liitteenä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että palvelusetelin käyttöönotto on lisännyt varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrää, palveluntuotta-

jien määrää ja myös yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä on kasvanut valtuuston linjauksen mukaisesti.

Vastaavasti lasten siirtyminen yksityisen hoidon tuelta palvelusetelin piiriin sekä lasten määrän kasvu on nostanut käyttömenoja. Vuonna 2018 palvelusetelin keskihinta kuukaudessa oli 794 euroa kuukaudessa. Vuonna 2019 keskihinta kuukaudessa oli 806 e (9672 e/v). Ns. kuusikko-kunnissa käytössä olleiden palveluseteleiden kustannukset kaupungeille v. 2018 olivat: Turku 9127 e, Tampere 8048 e, Oulu 7651 e ja Vantaa 6700 e.

Lahdessa kustannuksia on nostanut esimerkiksi kesäajalta sekä lisämaksuista palveluntuottajalle maksetut korvaukset sekä osallistuminen maksuttomaan viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen kokeiluun.

Kaupungin päiväkotipaikan nettohinta vuonna 2018 oli keskimäärin 833 euroa/lapsi/kk.

Palvelusetelin käyttöönoton jälkeen vuosina 2018-19 tulleet uudet yksityiset päiväkodit ovat kasvaneista käyttökustannuksista huolimatta vastaavasti alentanut investointitasoa sekä siitä aiheutuvia kustannuksia. Mikäli vuodesta 2018-19 tapahtunut varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrän kasvu n. 200 lapsella olisi katettu kaupungin kahdella uudella päiväkodilla, niiden investointikustannukset olisivat olleet n. 13 me.

Yksityisen varhaiskasvatuksen kasvusta huolimatta kaupunki on kysyntään vastaamiseksi ylläpitänyt ja kehittänyt palveluverkkoaan ja myös jatkossa on tärkeä huolehtia kunnallisten päiväkotien toimintakunnosta ja uusinvestoinneista.

Suurin osa yksityisistä päiväkodeista on siirtynyt palvelusetelituottajiksi, sen sijaan erityisesti kotona toimivat perhepäivähoitajat ovat jatkaneet yksityisen hoidon tuella. Lahtelaiset lapsiperheet ovat valinneet yksityisen palveluntuottajan aiempaa useammin.

Palvelusetelin käyttöönotto edellytti tietojärjestelmähankintoja sekä kaupunkitasoisen prosessin järjestelmän hoitamiseksi. Varhaiskasvatuspalveluihin ei ole palkattu uusia työntekijöitä palvelusetelin käyttöönoton myötä, mutta jatkossa tarve edellyttää henkilöstön lisäresurssointia. Työmäärää ovat lisänneet palvelusetelijärjestelmän ylläpidon lisäksi voimakkaasti laajentuneen yksityisen varhaiskasvatuksen ohjaus ja valvonta.

Päivitetty palvelusetelisääntökirja liitetään pöytäkirjalle.

5 (5)

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 19

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

-

Liitteenä

1. Palvelusetelissäntökirjan päivitystarpeet

LAHTI

VARHAISKASVATUKSEN PALVELUSETELISÄÄNTÖKIRJA

19.2.2020

Sisällys

SÄÄNTÖKIRJAN YLEINEN OSA	3
1. MÄÄRITELMÄT JA KÄSITTEET	3
1.1 Palveluseteli	3
1.2 Sääntökirja.....	4
1.3 Sääntökirjassa käytettävät käsitteet.....	4
2. VARHAISKASVATUSPALVELUJEN TUOTTAMISEEN SOVELLETTAVA LAINSÄÄDÄNTÖ	5
3. PALVELUSETELIASIAKKUUS	7
3.1 Palveluseteliin oikeutetut asiakkaat.....	7
3.2 Palveluntuottajan valitseminen ja palvelusopimus	7
3.3 Palvelusetelin hakeminen	7
3.4 Päätös palvelusetelistä	8
3.5 Palvelusopimuksen irtisanominen	8
3.6 Varhaiskasvatuspaikan muuttuminen.....	8
3.7 Kuluttajasuoja	9
4. PALVELUSETELIN ARVO	9
4.1 Palvelusetelituotteet ja niiden arvo.....	9
4.2 Päätös tulosidonnaisen palvelusetelin arvosta	10
4.3 Asiakkaan omavastuuosuus	11
4.4 Varhaiskasvatuksen keskeytys isyysvapaan perusteella	11
4.5 Kesä ja varahoito	11
4.6 Palvelusetelin arvon määrittäminen vanhempien yhteishuoltajuudessa	11
5. PALVELUNTUOTTAJIEN HYVÄKSYMISEN EDELLYTYKSET	12
5.1 Palveluntuottajaa koskevat yleiset vaatimukset	12
5.2 Henkilöstö ja osaaminen.....	12
5.3 Palvelujen hinnat.....	13
5.4 Asiakirjojen käsittely ja arkistointi	13
5.5 Maksukäytäntö.....	13
5.6 Palvelun tuottajan hyväksymisen peruuttaminen	14
6. LAHDEN KAUPUNGIN TEHTÄVÄT	14
6.1 Kaupungin velvoitteet	14
6.2 Kaupunki rekisterinpitäjänä	15
7. VASTUUT JA VAHINGONKORVAUKSET	15
8. VEROTUS.....	15
8.1 Tuloverotus.....	15
8.2 Arvonlisäverotus.....	16
9. SÄÄNTÖKIRJA.....	16
9.1 Sääntökirjan noudattamisen valvonta ja vastuuhenkilöt	16
9.2 Sääntökirjan muuttaminen ja voimassaoloaika	16
SÄÄNTÖKIRJAN ERITYINEN OSA	17
10. PALVELUN SISÄLTÖ JA LAADUN HALLINTA	17
10.1 Palvelun sisältövaatimukset.....	17
10.2 Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	17
10.3 Laatumittarien seuranta ja raportointi.....	18
10.4 Muistutukset, kantelut, vahinkoilmoitukset ja asiakasvalitukset.....	18
11. PALVELUJEN KÄYTÖN RAPORTOINTI	19

SÄÄNTÖKIRJAN YLEINEN OSA

1. MÄÄRITELMÄT JA KÄSITTEET

1.1 Palveluseteli

Palvelusetelillä tarkoitetaan kunnan sitoumusta suorittaa tietty sen ennalta määräämä rahamäärä palvelujen tuottajalle niiden kustannusten korvaamiseksi, joita palvelujen tuottajalle on aiheutunut asiakkaalle tuotetusta palvelusta. Palveluseteli voi konkreettisesti maksuvälineenä olla esimerkiksi painettu palveluseteli, sähköinen kortti tai viranomaispäätös.

Palveluseteli on yksi tapa järjestää kunnan lakisääteisiä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja. Tämän vuoksi asiakkaan asemaan vaikuttavat samat erityislainsäädännön säännökset kuin muillakin tavoin järjestetyssä sosiaali- tai terveydenhuoltopalveluissa. Palvelusetelin käyttäjällä on kuitenkin muista järjestämistavoista poiketen oikeus valita haluamansa kunnan hyväksymä palvelujen tuottaja.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009) säätelee palvelusetelin käyttöä. Palvelusetelilakia sovelletaan palvelusetelin käyttämiseen kuntien järjestämissä sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Lakia sovelletaan tässä sääntökirjassa ainoastaan yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen hankkimiseksi. Tämän vuoksi lakia ei voi soveltaa julkisyhteisöjen tuottamien palvelujen hankkimiseen.

Varhaiskasvatus siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen 1.1.2013, jolloin varhaiskasvatusta ei enää lueta sosiaalipalveluksi. Osa sosiaalihuollon lainsäädännöstä mm. laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä koskee kuitenkin edelleen varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatustilain (13.7.2018) 5§

Kunta voi järjestää varhaiskasvatusta siten kuin kuntalain (410/2015) 8 ja 9 §:ssä säädetään. Hankittaessa palveluja toiselta palveluntuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta.

Varhaiskasvatuksessa voidaan antaa palvelun käyttäjälle sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) mukainen palveluseteli. Kunta tai kuntayhtymä on velvollinen suorittamaan yksityiselle palveluntuottajalle korvausta vain osoittamiensa henkilöiden käyttämisestä lasten varhaiskasvatuspalveluista ja palveluseteliä käytettäessä hyväksymälleen yksityiselle palveluntuottajalle enintään palvelusetelin arvoon saakka.

Palvelusetelijärjestelmässä kunta ei tule sopimusosapuoleksi palvelusta sovittaessa, sillä kyseessä on kuluttajan asemassa olevan asiakkaan ja palvelujen tuottajan välinen sopimus. Palveluseteli rinnastetaan varhaiskasvatustilain 1§ mukaiseen kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen, eikä lapselle voi saada samanaikaisesti lasten kotihoidontukea, yksityisen hoidon tukea tai kerhotoimintaa.

1.2 Sääntökirja

Sääntökirja on laadittu Lahden kaupungin menettelytapaohjeeksi varhaiskasvatuksen palveluseteliin. Sääntökirja ei ole sopimus Lahden kaupungin ja palvelujen tuottajan välillä.

Sääntökirjassa Lahden kaupunki asettaa palvelusetelilain 5 §:ssä mainitut hyväksymiskriteerit palveluntuottajille. Lakisääteiset edellytykset palvelujen tuottamiseen palvelusetelillä on määriteltä palvelusetelilaissa. Palveluntuottaja vahvistaa hyväksymiskriteerit hakemuslomakkeella ja sen liitteellä, sekä todentaa asiat kaupungin suorittamilla tarkastuskäynneillä. Kunta velvoittaa palvelun tuottajat noudattamaan sääntökirjan määräyksiä.

Yksityinen palvelujen tuottaja sitoutuu noudattamaan tämän sääntökirjan ehtoja siitä alkaen, kun palveluntuottaja hyväksytään palvelusetelillä toteutettavien varhaiskasvatuspalvelujen tuottajaksi. Itse palvelua tuottaessa sitä koskevan palvelusopimuksen osapuolina ovat palvelujen tuottaja ja asiakas, joten sopimuksen sitoumukset ja vastuut eivät kohdistu kuntaan.

Tämä sääntökirja jakautuu yleiseen ja erityiseen osaan. Sääntökirjan yleisessä osassa käsitellään pääasiassa pakollisia, lainsäädäntöön perustuvia hyväksymisehtoja. Erityinen osa sisältää puolestaan pääasiassa Lahden varhaiskasvatuksen määrittämiä hyväksymisehtoja.

1.3 Sääntökirjassa käytettävät käsitteet

Tässä sääntökirjassa tarkoitetaan:

- 1) Asiakkaalla sosiaalihuoltoa hakevaa tai käyttävää henkilöä (laki sosiaalihuollonasiakkaan asemasta ja oikeuksista 3 §: 1 kohta).
- 2) Palveluntuottajalla yhdistystä, yritystä tai säätiötä, joka ylläpitää palvelusetelillä varhaiskasvatusta tarjoavaa päiväkotia, perhepäiväkotia tai perhepäivähoitajaa.
- 3) Palvelusetelillä tapaa järjestää vaihtoehto Lahden kaupungin lakisääteiselle varhaiskasvatuspalvelulle.

Asiakkaan asemaan vaikuttavat samat erityislainsäädännön säännökset kuin muillakin tavoin järjestetyssä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa. Palvelusetelin käyttäjällä on kuitenkin muista järjestämistavoista poiketen oikeus valita haluamansa kunnan hyväksymä yksityinen palveluntuottaja. Palvelusetelillä Lahden kaupunki sitoutuu maksamaan kunnan hyväksymältä yksityiseltä palveluntuottajalta asiakkaan hankkimat palvelut kunnan määräämään setelin arvoon asti.

4) Tulosidonnaisella palvelusetelillä sitä, että asiakkaan tulot vaikuttavat palvelusetelin suuruuteen. Palvelusetelillä on vähimmäis- ja enimmäisarvo Lahden kaupungin ja lakien määrittämien perusteiden mukaisesti.

5) Palvelusetelin arvolla euromäärää, joka saadaan vähentämällä enimmäisarvosta asiakasmaksu, jonka perhe maksaisi lapsen kunnallisesta varhaiskasvatuksesta.

LAHTI

6) Omavastuuosuudella sitä osuutta yksityisen palveluntuottajan tuottaman palvelujen hinnasta, jota Lahden kaupungin myöntämän palvelusetelin arvo ei kata ja joka jää asiakkaan maksettavaksi.

7) Hintakatolla kunnan asettamaa ylärajaa sille, minkä hinnan palvelun tuottaja voi periä palvelusta.

2. VARHAISKASVATUSPALVELUJEN TUOTTAMISEEN SOVELLETTAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Toiminnan lähtökohtana on asiakkaan oikeus hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun. Toiminnan tulee olla asiakaslähtöistä. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812). Palveluntuottajan toiminnan tulee vastata sitä tasoa, mitä kunnan vastaavalta toiminnalta edellytetään.

Keskeinen sovellettava lainsäädäntö:

Varhaiskasvatuslaki 1.9.2018/540

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 1.9.2018/753

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 24.7.2009/569

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090569>

Laki julkisista hankinnoista (1397/2016), 53 – 54 §

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161397>

Kuluttajasuojalaki 38/1978

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (20.12.1996/1128)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961128>

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 22.7.2011/922

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922>

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002, 22.7.2011/932 4 §

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 30.12.2016/1503

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161503>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

LAHTI

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 9.2.2007/159

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070159>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Terveydenhuoltolaki 1326/2010

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>

Tietosuojalaki 5.12.2018/1050

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181050>

Kuntalaki 10.4.2015/410

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>

3. PALVELUSETELIASIAKKUUS

3.1 Palveluseteliin oikeutetut asiakkaat

Palveluseteli voidaan myöntää Lahden kaupungin asukkaalle, joka olisi muutoinkin oikeutettu varhaiskasvatukseen Lahden kaupungin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Palveluseteliä hakevan tulee olla kirjoilla Lahden kaupungissa tai lapsella on oltava vähintään tilapäinen osoite Lahden kaupungissa.

Palveluseteli voidaan myöntää varhaiskasvatuksen järjestämiseen Lahdessa tai Päijät-Hämeessä sijaitsevassa yksityisessä päiväkodissa tai yksityisessä perhepäivähoidossa, jota ylläpitävä henkilö, yritys, yhdistys tai säätiö on hyväksytty palvelusetelituottajaksi. Palveluseteli voidaan myöntää vain varhaiskasvatusoikeuden piirissä olevien lasten varhaiskasvatuksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen. Palveluseteli on lapsikohtainen.

Varhaiskasvatuksen laajuudessa noudatetaan Lahden kaupungin käytäntöjä. Jos lapsen varhaiskasvatuksen laajuus on enintään 20 tuntia tai 21-34 tuntia viikossa, myönnetään osa-aikainen palveluseteli.

Lahden kaupunki hyväksyy yksityiset varhaiskasvatuksen palvelusetelituottajat. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavan varhaiskasvatuksen maksamiseen voi käyttää hakemuksesta myönnettyä palveluseteliä. Palvelusetelin saanut huoltaja tekee palveluntuottajan kanssa sopimuksen palvelun antamisesta.

Asiakkaalla ei ole oikeutta vaatia palveluseteliä ja kaupungilla on oikeus rajata harkintansa mukaan asiakkaat, joille palveluseteliä ei myönnetä. Palvelusetelin käytön ulkopuolelle voi jäädä asiakas, jolle palvelun tarjoaminen palvelusetelipäiväkodissa tai perhepäivähoidossa olisi kohuttoman vaikea toteuttaa esim. henkilöstöressurssien tai toimintaympäristöön tarvittavien laajojen muutoksien vuoksi.

Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä hänelle tarjotusta palvelusetelistä, jolloin kunnan tulee ohjata hänet kunnan muilla tavoin järjestämien palvelujen piiriin.

3.2 Palveluntuottajan valitseminen ja palvelusopimus

Perhe valitsee palveluntuottajaksi haluamansa yksityisen päiväkodin, perhepäiväkodin tai perhepäivähoitajan, joka on hyväksytty palvelusetelituottajaksi.

Luettelo kunnan hyväksymistä palveluntuottajista hintoineen ja yhteystietoineen on osoitteessa www.lahti.fi

Perhe ottaa yhteyttä palveluntuottajaan ja neuvottelee palveluiden järjestämisestä. Perhe ja varhaiskasvatustuottaja tekevät palvelusopimuksen varhaiskasvatuksen antamisesta. Perheen ja tuottajan väliseen sopimussuhteeseen sovelletaan kuluttajaoikeuden ja sopimusoikeuden säännöksiä ja oikeusperiaatteita.

3.3 Palvelusetelin hakeminen

Palvelusopimuksen tekemisen jälkeen haetaan palveluseteliä sähköisellä palvelusetelihakemuksella.

Kun palvelusetelihakemus ja palvelusopimus on tehty, tekee palveluntuottaja sijoitusehdotuksen palvelusetelin myöntämisestä vastaavalle viranhaltijalle. Huoltajan tulee toimittaa tulotiedot palvelusetelin arvon määrittämiseksi asiakasperheiden sähköisen asioinnin kautta palvelusetelihakemuksen jättämisen jälkeen.

Tulotietoja ei tarvitse toimittaa, mikäli perhe on hakemuksessa kirjallisesti ilmoittanut hyväksyvänsä korkeimman maksun.

3.4 Päätös palvelusetelistä

Palveluseteli myönnetään vähintään kuukauden kestävään asiakassuhteeseen. Päätös palvelusetelistä tehdään ennen varhaiskasvatuksen alkamista, eikä sitä tehdä takautuvasti.

Päätöksen palvelusetelin myöntämisestä tekee varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö. Asiakkaalle toimitetaan kirjallinen päätös. Tähän päätökseen tyytymätön asianosainen saa tehdä siitä oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimus on tehtävä sivistyslautakunnalle kirjallisesti.

Kun perhe allekirjoittaa palvelusopimuksen yksityisen palveluntuottajan kanssa, poistuu mahdollinen hakemus kunnalliseen varhaiskasvatukseen, ellei perhe erikseen muuta ilmoita.

3.5 Palvelusopimuksen irtisanominen

Mikäli palveluntuottaja irtisanoo asiakkaan palvelusopimuksen, on tuottajan ilmoitettava irtisanomisen perusteet palvelusetelistä päättäneelle viranomaiselle, joka arvioi irtisanomisen perusteet. Palveluntuottajan asiakkaan välisessä palvelusopimuksessa ei voi olla ristiriitaisia perusteita suhteessa palvelusetelisääntökirjaan.

Tuottajan osalta irtisanomisaika on 4 kk ja asiakkaan osalta 1 kk. Palveluntuottajalla on oikeus periä asiakkaalta omavastuuosuus irtisanomisajan osalta.

3.6 Varhaiskasvatuspaikan muuttuminen

Mikäli asiakkuus päättyy, perhe tekee kirjallisen ilmoituksen asiakassuhteen päättymisestä nykyisessä varhaiskasvatuspaikassa ja kyseinen palveluntuottaja ilmoittaa asiasta palvelusetelistä päättäneelle viranomaiselle.

Mikäli lapsi aloittaa uudella palveluntuottajalla, perhe tekee uuden palvelusopimuksen sekä palvelusetelihakemuksen, jonka jälkeen perheelle tehdään uusi palvelusetelipäätös.

Palvelusetelin voimassaolo

Palvelusetelin voimassaolo päättyy kirjallisen ilmoituksen mukaiseen päättymispäivään tai viimeistään sen vuoden heinäkuun loppuun, kun lapsi tulee esiopetusikäiseksi. Tuottajalla on velvollisuus ilmoittaa viipymättä kirjallisesti palvelusetelistä päättäneelle viranomaiselle asiakassuhteen päättymisestä.

Jos lapsi ei käytä varhaiskasvatuspaikkaa kolmeenkymmeneen (30) päivään (ei koske kesäajan kuukausia: kesäkuu, heinäkuu, elokuu), oikeus palveluseteliin katsotaan päättyneeksi. Näissä tapauksissa palveluntuottaja päättää asiakassuhteen ja ilmoittaa siitä palvelusetelipäätöksen tekneelle viranomaiselle ja tiedottaa asiasta asiakasperhettä.

3.7 Kuluttajasuoja

Palvelujen tuottamiseen palvelusetelillä sovelletaan kuluttajansuojalakia. Asiakkaalla on oikeus käyttää kuluttajaoikeuden mukaisia oikeusturvakeinoja reklamaatiotilanteessa. Reklamaatio palvelun laadusta tai havaituista puutteista on saatettava myös Lahden kaupungin tietoon. Kaupunki voi pyytää selvitystä palveluntuottajalta reklamaation johdosta ja vaatia laadun korjausta.

4. PALVELUSETELIN ARVO

Lahden kaupungin yksityisessä varhaiskasvatuksessa palvelusetelin arvo määräytyy lapsen iän, lapsen mahdollisen erityisen tuen, perheen koon ja lapsen kanssa samassa taloudessa asuvien tulojen mukaan sekä perheen ja tuottajan välisessä palvelusopimuksessa sovitun palveluntarpeen perusteella. Perheen kokona otetaan huomioon yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt, sekä heidän kanssaan samassa taloudessa asuvat molempien alaikäiset lapset. Huoltajien maksettavaksi jää palveluntuottajan perimän palvelun hinnan ja palvelusetelin arvon välinen erotus.

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa käytettävä sisaralennus koskee myös palveluseteliä. Sisaralennus koskee lisäksi perheitä, joissa toinen sisarus on kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Sisaralennus ei kuitenkaan koske perheitä, joissa toinen sisarus on varhaiskasvatuksessa yksityisen hoidon tuella.

Lapsen aloittaessa tai lopettaessa varhaiskasvatuksen kesken kuukauden palvelusetelin arvo määräytyy varhaiskasvatuspäivien mukaan. Arvon laskentaperusteena käytetään kuukauden keskimääräisten hoitopäivien (21) lukumäärää.

Varhaiskasvatuksen palvelusetelin enimmäisarvo hyväksytään Lahden kaupungin sivistyslautakunnassa. Palvelusetelin enimmäisarvo tarkistetaan vähintään kahden vuoden välein elokuussa, samaan aikaan kun kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuun tulee indeksitarkistukset sekä muut valtakunnalliset muutokset. Arvon tarkistusperiaatteena käytetään varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain 16§:n tarkoittamaa indeksiä.

4.1 Palvelusetelituotteet ja niiden arvo

Lahdessa tulosidonnaisen lapsikohtaisen palvelusetelin arvo varhaiskasvatuksessa määräytyy sivistyslautakunnan määrittelemän suurimman arvon mukaan. Enimmäisarvon määrittelyperusteena käytetään 3-5-vuotiaan lapsen kokoaikaisen varhaiskasvatuspaikan hintaa.

Perushinta enintään 830 € päiväkodeissa, 754 € kotona tapahtuvassa perhepäivähoidossa ja 805 € perhepäiväkodeissa.

Ikäkerroin päiväkodeissa Alle 3-vuotiaat 1,75

3 vuotta täyttänyt lapsi 1

Varhaiskasvatusaikakerroin:

Kokoaikainen vähintään 35 h/vk varhaiskasvatus 1, 21-34 h/vk 0,8 ja 20 tuntia viikossa 0,6.

Erityiskerroin: 1,75 (lain tarkoittama tarve) päiväkodeissa.

4.2 Päätös tulosidonnaisen palvelusetelin arvosta

Viranomaisten oikeuteen saada tulosidonnaisen palvelusetelin arvon määrittämistä varten tarpeellisia tietoja ja selvityksiä sovelletaan, mitä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 17 §:ssä säädetään viranomaisten oikeudesta saada tietoja asiakasmaksuja määrättäessä.

Asiakkaalle toimitetaan kirjallinen päätös palvelusetelistä ja sen arvosta. Varhaiskasvatuksen tuottajalle toimitetaan kirjallinen ilmoitus palvelusetelin arvosta, jossa perheen tulotietoja ei mainita.

Päätös tulosidonnaisen palvelusetelin arvosta, palvelusetelin arvon korottamista koskevasta päätöksestä ja toimielimen oikaisuvaatimuksen johdosta antama päätös voidaan toimittaa asiakkaalle tiedoksi kirjeellä, postitse tai sähköisessä muodossa asiointitilille. Tiedoksaannin katsotaan tällöin tapahtuneen, jollei muuta näytetä, seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös asiakkaan ilmoittamalla osoitteella varustettuna on annettu postin kuljetettavaksi ja asiointitilille lähetetyssä päätöksessä lähetyspäivää seuraavana päivänä. Muilta osin noudatettavasta menettelystä säädetään hallintolaissa ja laissa sähköisestä asioinnista (13/2003).

Palvelusetelin arvon tarkistaminen

Palvelusetelin arvoa tarkistetaan palvelutarpeen muuttuessa, palvelun saajan maksukyvyyn olennaisesti muuttuessa tai mikäli maksu osoittautuu virheelliseksi. Olennaiseksi muutokseksi katsotaan maksun perusteena olevien perheen bruttotulojen vähintään kymmenen (10 %) prosentin muutos.

Perheen tulee ilmoittaa oma-aloitteisesti palvelusetelin arvoon vaikuttavista muutoksista varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen valmistelijoille, jos perheen tulot tai perhesuhteet (lukumäärä muuttuu sisarusten syntymän tai avioliiton/avoliiton vuoksi, lapsen huoltajuus muuttuu) muuttuvat.

Palvelusetelin arvoa on korotettava palvelusetelilain 7 §:n 1 momentissa säädettyä korkeammaksi, jos asiakkaan tai hänen perheensä toimeentulo tai asiakkaan lakisääteinen elatusvelvollisuus muutoin vaarantuu, tai se on tarpeen muut huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

Asiakasmaksun määräytymisessä ja muuttamisesta käytetään Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen asiakasmaksuihin liittyvää ohjeistusta ja sillä on vaikutusta palvelusetelin suuruuteen.

Muutoksia palvelusetelin arvoon voidaan tehdä takautuvasti enintään vuoden ajalta. Asiakkaan on toimitettava tarvittavat asiakirjat päätöksentekoa varten. Palveluntuottaja sitoutuu ottamaan huomioon asiakkaalta perittävissä omavastuusuudessa myös takautuvasti palvelusetelin arvoon tehdyt muutokset.

Tulojen tarkistaminen

Jos tulot olennaisesti muuttuvat, perheen tulee ilmoittaa muutoksista oma asiakasperheiden sähköisen asiointin kautta. Palvelusetelin arvon tarkistamiseksi perheeltä pyydetään uudet tulotiedot kerran vuodessa. Viranomaisen voi tarkistaa myönnetyn palvelusetelin arvon vuoden takautuvasti, mikäli muutoksista ei ole ilmoitettu. Aiheettomasti maksettu palvelusetelin arvo peritään takaisin perheeltä.

Lapsen varhaiskasvatuksen tarpeen muuttuminen

Palvelusetelin arvo tarkistetaan, jos lapsen varhaiskasvatuksen tarpeessa tapahtuu muutos.

Perhe ja varhaiskasvatuksen tuottaja päivittävät palvelusopimuksen uuden varhaiskasvatuksen tarpeen mukaisesti. Palveluntuottaja ilmoittaa muutokset palvelusetelin arvosta päättävälle viranomaiselle.

Sovittu varhaiskasvatuksen tarve astuu voimaan palvelusopimuksessa määritellyn ajankohdan mukaisesti aikaisintaan seuraavan kalenterikuukauden alusta, eikä sitä voi tehdä takautuvasti.

Lapsi täyttää kolme vuotta

Palvelusetelin arvo muuttuu seuraavasta kuukaudesta lähtien, kun lapsi on täyttänyt kolme vuotta. Jos lapsi täyttää kolme vuotta kuukauden ensimmäisenä päivänä, palvelusetelin arvo muuttuu saman kuun alusta alkaen. Lapsen täyttäessä kolme vuotta, perheelle ja palvelun tuottajalle toimitetaan automaattisesti uusi päätös palvelusetelin arvosta.

4.3 Asiakkaan omavastuuosuus

Asiakas maksaa tuottajalle asiakasmaksun, jonka suuruus on kokonaishinnan ja palvelusetelin arvon välinen erotus. Palveluntuottajana toimiva yksityinen päiväkotitoiminta voi periä palvelusetelin käyttäjältä lisämaksua 0-75 € /lapsi / kk. Kaupunki huomioi palvelusetelin suuruudessa lisämaksun niiden lasten osalta, joille ei muodostuisi tulojen tai perheeseen mukaan maksua kunnallisessa varhaiskasvatuksessa.

5 -vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun ajalla perheiltä ei voi periä maksua 20 viikotunnin osalta.

4.4 Varhaiskasvatuksen keskeytys isyysvapaan perusteella

Palveluseteli maksetaan palveluntuottajalle isyysvapaan ajalta. Isyysrahakauden aikana ei ole oikeutta käyttää varhaiskasvatuspaikkaa, mutta oikeus samaan paikkaan säilyy, vaikka lapsi ei ole hoidossa isyysrahakauden aikana. Isyysrahajaksoista johtuvasta poissaolosta on ilmoitettava varhaiskasvatuspaikkaan viimeistään kaksi viikkoa ennen sen suunniteltua aloituspäivää. Varhaiskasvatusmaksua ei peritä ajalta, jolloin lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa. Perheen muut lapset voivat olla varhaiskasvatuksessa isyysvapaan aikana.

4.5 Kesä ja varahoito

Palveluseteli myönnetään jokaiselle kuukaudelle, jonka lapsi on asiakassuhteessa palvelujen tuottajaan. Asiakasmaksu peritään enintään 11 kalenterikuukaudelta toimintavuodessa (1.8. - 31.7.), mikäli lapsen varhaiskasvatus on alkanut elokuussa tai aikaisemmin. Palvelusetelin arvossa huomioidaan yhden kuukauden asiakasmaksu, mikäli perheet maksavat asiakasmaksun enintään 11 kuukaudelta. Mikäli lapsi tarvitsee varhaiskasvatusta 12 kuukauden ajan, tuottaja sitoutuu järjestämään varhaiskasvatuksen kyseisellä ajalla.

4.6 Palvelusetelin arvon määrittäminen vanhempien yhteishuoltajuudessa

Jos lapsi asuu vuoroviikoin kummankin huoltajan luona ja elatusavusta ja pääasiallisesta asumisesta ei ole sopimusta, arvopäätöstä määriteltäessä otetaan huomioon kyseisen lapsen sekä sen huoltajan tulot, jonka luona lapsi on kirjoilla. Lisäksi otetaan huomioon lapsen ja vanhemman tai huoltajan kanssa yhteistaloudessa elävän puolison tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän

henkilön tulot. Jos lapsi käyttää varhaiskasvatuspalvelua vain ns. etähuoltajan viikoilla, palvelusetelin arvo määräytyy hänen perheensä rakenteella ja tuloilla.

5. PALVELUNTUOTTAJIEN HYVÄKSYMISEN EDELLYTYKSET

Voidakseen hakeutua palvelusetelituottajaksi, tuottajan on tehtävä ilmoitus yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottamisesta ennen toiminnan aloittamista siihen kuntaan, jossa päiväkotitai perhepäiväkotit sijaitsee tai perhepäivähoitaja asuu.

Päiväkodin tarkistamisen jälkeen kunta toimittaa ilmoituksen edelleen aluehallintovirastoon (AVI). Toiminnassa olevan päiväkodin osalta yksityisen päiväkotitoiminnan edellytysten täytyminen on tarkastettu yksikön perustamisvaiheessa. Samoin jo toimintaa harjoittavan yksityisen perhepäivähoitajan osalta edellytysten täytyminen on tarkastettu aloitusvaiheessa. Tässä tapauksessa rekisteröintiä ei tarvitse suorittaa palvelusetelituottajaksi hakeutumisen yhteydessä.

Tämän jälkeen yksityisen päiväkodin tai perhepäiväkodin ja yksityisen perhepäivähoitajan tulee hakea palvelusetelituottajaksi erillisellä lomakkeella, sekä tarvittaessa myös liite saaduista julkisista tuista. Mikäli palveluntuottajalla on useampia yksiköitä, tulee hyväksyntä palvelusetelituottajaksi hakea jokaiselle yksikölle erikseen. Palvelusetelituottajan hyväksynnästä päättää varhaiskasvatuspalvelujen toimivaltainen viranhaltija.

5.1 Palveluntuottajaa koskevat yleiset vaatimukset

- a) Palveluntuottajan toiminta täyttää lasten varhaiskasvatuksesta annetun lain ja asetuksen mukaiset vaatimukset (1.9.2018).
- b) Palveluntuottajan toiminta täyttää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) 5§ mukaiset vaatimukset.
- c) Palveluntuottaja täyttää yksityisistä sosiaalipalveluista säädetyin lain (922/2011) mukaiset vaatimukset.
- d) Palveluntuottaja on huolehtinut lakisääteisistä työnantajan sosiaalivakuutusmaksuista, YEL-vakuutuksesta ja muista työnantajan velvoitteista ja sitoutuu pyydettäessä esittämään tästä selvityksen.
- e) Palveluntuottaja ei saa kunnan antamaa tukea tai muuta julkista tukea palvelusetelillä tuotettaviin palveluihin.
- f) Palveluntuottaja vastaa myös alihankkijoidensa toiminnasta.

5.2 Henkilöstö ja osaaminen

- a) Palveluntuottaja vastaa siitä, että henkilöstö täyttää varhaiskasvatuslaissa säädetyt vaatimukset sekä vastaa henkilöstön täydennyskoulutuksesta.
- b) Palveluntuottaja sitoutuu selvittämään työntekijöidensä rikostaustan.
- c) Toiminnan vastuhenkilöllä on varhaiskasvatuslain 45§ mukainen kelpoisuus.

5.3 Palvelujen hinnat

- a) Kaupunki määrittää palvelun enimmäishinnat, jotka ovat julkisesti nähtävillä.
- b) Palveluntuottaja sitoutuu tiedottamaan asiakasta palvelusetelin arvon maksamista koskevista ehdoista ja toimimaan niiden mukaisesti.
- c) Palveluntuottajien palvelusta perimä hinta voi olla enintään kunnan määrittämä enimmäishinta. Palveluntuottajana toimiva yksityinen päiväkotitoiminta voi periä palvelusetelin käyttäjältä lisämaksua 0-75 € /lapsi / kk. Kaupunki huomioi palvelusetelin suuruudessa mahdollisen lisämaksun niiden lasten osalta, joille ei muodostuisi maksua kunnallisessa varhaiskasvatuksessa perheen tulojen tai perheeseen perusteella.
- d) Palveluntuottaja ei voi periä muita hintoja.
- e) Lahden kaupunki ei hyväksy laskutuslisää tai toimistomaksua palveluntuottajan laskuttaessa asiakasta tai kaupunkia.

5.4 Asiakirjojen käsittely ja arkistointi

- a) Palveluntuottaja laatii palvelusetelijärjestelmässä asiakirjat palvelutapahtuman yhteydessä ja noudattaa kaikissa käsittelyvaiheissa huolellisuutta siten, ettei kenenkään yksityisyys tule vaarannetuksi eikä loukatuksi. Palveluntuottajan tulee noudattaa lakia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007), henkilötietolakia (523/1999) ja Eu:n tietosuojasetusta sekä kansallista tietosuojalakiä.
- b) Palveluntuottajan tulee asiakirjoja käsitellessään noudattaa, mitä viranomaisen asiakirjojen käsittelyssä säädetään (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999). Asiakirjojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia julkisuuslain säädot sovelletaan silloinkin, kun ne ovat palveluntuottajan hallussa. Asiakirjojen käsittelyä säätelee myös laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä.
- c) Asiakasasiakirjat, jotka syntyvät palvelusetelillä palvelua järjestettäessä, ovat viranomaisen asiakirjoja. Vaikka palvelujen tuottaja laatii asiakirjat palvelutapahtuman yhteydessä, vastaa Lahden kaupunki rekisterinpitäjänä viime kädessä niiden käsittelystä. Asiakassuhteen tai palvelusetelitoiminnan päätyttyä palveluntuottaja sitoutuu siihen, että arkistoitavat asiakastiedot siirretään sähköisinä veloituksetta kaupungin käyttöön kaupungin pyytämällä tavalla ja muodossa. Palveluntuottaja huolehtii omien tiedostojensa ja saamiensa kopioiden tuhoamisesta. Voimassa olevat asiakastiedot palautetaan sähköisinä varhaiskasvatuspalveluihin. Arkistoidut asiakastiedot säilytetään lapsen hoitoajan + 6 v, jonka jälkeen asiakirjat hävitetään tietoturvallisesti. Kaupungilla on arkistointiajan aikana oikeus saada käyttöönsä arkistoituja asiakastietoja.
- d) Palveluntuottajan tulee ilmoittaa tietosuojarikkomuksesta tai sellaisen epäilystä välittömästi, mutta viimeistään 24 h:n kuluessa Lahden kaupungin tietosuojavastaavalle tietosuoja@lahti.fi

5.5 Maksukäytäntö

Lahden kaupunki maksaa kuukausittain palveluntuottajalle kuuluvat palvelusetelit. Kaupunki maksaa palveluntuottajalle vain myönnetyn palvelusetelin mukaisesti käytetystä palvelusta. Lahden kaupunki ei vastaa peruuntuneista palvelutapahtumista aiheutuneista kustannuksista.

5.6 Palvelun tuottajan hyväksymisen peruuttaminen

Lahden kaupungilla on oikeus peruttaa palveluntuottajalle myönnetty valtuutus toimia palvelusetelijärjestelmässä ja poistaa tuottajan nimi hyväksytyjen palveluntuottajien luettelosta välittömästi ilman irtisanomisaikaa, mikäli:

a) Hyviä palvelukäytäntöjä ei noudateta (Hallintolain 434/2003 mukaan), palveluntuottaja ei noudata kunnan kirjallisista kehoituksista huolimatta tämän sitoumuksen tai sen liitteiden ehtoja, palveluntuottaja on tullut maksukyvyttömäksi, ei ole kyennyt hoitamaan laskujaan eräpäivään mennessä, on aloittanut akordimenettelyn, on asetettu selvitystilaan tai on välittömässä vaarassa tulla asetetuksi selvitystilaan, palveluntuottaja tai joku johtoon kuuluva henkilö on tuomittu elinkeinotoimintaan liittyvässä rikoksessa.

b) Palveluntuottajalla on oikeus lopettaa palvelusetelijärjestelmässä toimivana yrittäjänä ilmoittamalla kaupungille kirjallisesti vähintään 4 kk ennen viimeistä toimintapäivää.

6. LAHDEN KAUPUNGIN TEHTÄVÄT

6.1 Kaupungin veloitteet

a) Lahden kaupungin on pidettävä luetteloa hyväksymistään palvelujen tuottajista. Tiedot palvelujen tuottajista, näiden tuottamista palveluista ja niiden hinnoista ovat julkisesti saatavilla internetissä tai muulla soveltuvalla tavalla.

b) Lahden kaupungin on selvitettävä asiakkaalle tämän asema palveluseteliä käytettäessä, palvelusetelin arvo, palvelun tuottajien hinnat, omavastuuosuuden määräytymisen perusteet ja arvioitu suuruus sekä vastaavasta palvelusta varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain mukaan määräytyvä asiakasmaksu.

c) Lahden kaupungin tulee informoida asiakasta siitä, mistä ja mitä häntä koskevia tietoja voidaan hänen suostumuksettaan hankkia. Kaupungin on varattava asiakkaalle tilaisuus tutustua muualta hankittuihin tietoihin ja tarvittaessa antaa asiaa koskevaa selvitys.

d) Lahden kaupungin tulee peruuttaa palvelujen tuottajan hyväksyminen ja poistaa palvelujen tuottaja luettelosta, jos hyväksymiselle asetetut edellytykset eivät enää täyty tai palvelujen tuottaja pyytää hyväksymisen peruuttamista.

e) Lahden kaupungilla on velvollisuus valvoa hyväksymiensä tuottajien palvelujen laatua hyväksymismenettelyn lisäksi myös palvelujen tuottamisen yhteydessä. Kaupungin tulee varmistaa, että palvelujen tuottajat täyttävät toiminnalle asetetut edellytykset.

f) Lahden kaupunki valitsee palvelusetelijärjestelmän piiriin kuuluvat palvelun tuottajat palvelusetelilain edellyttämällä tavalla. Kaupungin tulee tehdä päätös palvelun tuottajan hyväksymisestä tai hylkäämisestä kahden kuukauden kuluessa ilmoittautumisesta.

g) Lahden kaupungin puolesta palvelusetelin myöntämisestä päättänyt henkilö ei voi olla varhaiskasvatuksesta vastaavana henkilönä taikka hallinnollisessa luottamusasemassa palvelun tuottajalla. Palvelusetelin myöntäneellä henkilöllä ei myöskään saa olla merkittävää omistusta, eikä hän saa käyttää merkittävää päätösvaltaa palveluntuottajaorganisaatiossa tai palvelujen tuottajan kanssa samaan konserniin kuuluvassa yhteisössä (yli 10 % osakkeista, osuuksista tai äänivallasta). Omistusrajoitus ei koske palvelujen tuottajaa, jonka osakkeilla käydään kauppaa arvopaperipörssissä.

h) Lahden kaupunki antaa tiedoksi päätöksen palvelusetelin arvosta asiakkaan valitsemalle palveluiden tuottajalle. Mikäli palvelusetelin arvossa tapahtuu muutoksia, toimittaa Lahden kaupunki niitä koskevat tiedot palvelujen tuottajalle.

6.2 Kaupunki rekisterinpitäjänä

i) Lahden kaupunki on palvelusetelillä järjestettävässä palvelussa syntyvien asiakirjojen henkilötietolaissa tarkoitettu rekisterinpitäjä. Kaupunki vastaa tietosuojaselosteen laatimisesta. Asiakasasiakirjat, jotka syntyvät setelillä palvelua järjestettäessä ja toteutettaessa, ovat viranomaisen asiakirjoja. Asiakasrekisteriä ylläpidetään Lahden varhaiskasvatuspalveluissa tietojärjestelmässä.

j) Vaikka palvelujen tuottaja laatii asiakirjat palvelutapahtuman yhteydessä, vastaa Lahden kaupunki rekisterinpitäjänä viime kädessä niiden käsittelystä. Palvelujen tuottajan ja kaupungin tulee myös varmistaa, että palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen kannalta tarpeelliset tiedot siirtyvät osapuolelta toiselle palvelutapahtuman eri vaiheissa.

Tämä mahdollistaa sen, että jokaisen asiakkaan asiakirjat muodostavat hänen-varhaiskasvatuksen palveluiden kannalta välttämättömän jatkuvan kokonaisuuden, johon palvelua koskevat ratkaisut tulee perustaa.

k) Palvelujen tuottajan tulee noudattaa asiakasasiakirjoja käsitellessään, mitä viranomaisen asiakirjojen käsittelystä säädetään. Palvelujen tuottajan tulee toteuttaa asiakirjojen käsittely vastavasti kuin laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä edellyttää. Jos palvelujen tuottaja laatii toiminnassaan asiakirjoja manuaalisesti, kaupungin tulee huolehtia, että palveluseteliä käytettäessä kyseiset asiakirjat säilytetään vastaavasti, kuin Lahden kaupungin itsensä tuottamissa palveluissa.

l) Lahden kaupunki/palveluntuottaja vastaa asiakastietojärjestelmän ylläpidosta, siitä muodostuvasta asiakasrekisteristä ja asiakastietojärjestelmän kustannuksista.

7 VASTUUT JA VAHINGONKORVAUKSET

Mahdolliset vahingot korvataan ensisijaisesti palvelujen tuottajan vakuutuksesta ja viime kädessä palvelujen tuottaja vastaa niistä vahingonkorvauslain mukaisesti. Lahden kaupunki ei vastaa palvelujen tuottajan palvelujen saajalle aiheuttamista vahingoista. Palvelujen tuottajan vastuulla ovat tilojen ja pihan turvallisuus ja palvelujen tuottajan (tai hänen alihankkijansa) aiheuttamat toiminnan keskeytymiset.

Lahden kaupungilla on vastuu varhaiskasvatuksen palveluseteliin liittyvästä tietojärjestelmästä ja siitä johtuvista virhetilanteista sekä maksuliikenteestä ja sen sujuvuudesta.

8 VEROTUS

8.1 Tuloverotus

Palveluseteli on saajalleen veroton etuus. Verottomuus edellyttää, että palveluseteli:
- myönnetään selkeästi määriteltyihin palveluihin

- on henkilökohtainen, eikä ole siirrettävissä toiselle henkilölle
- ei ole suoraan asiakkaalle maksettavaa rahaa

8.2 Arvonlisäverotus

Arvonlisäverolain 37 §:n mukaan veroa ei suoriteta sosiaalihuoltona tapahtuvasta palvelujen ja tavaroiden mynnistä. Sosiaalihuollolla tarkoitetaan valtion tai kunnan harjoittamaa sekä sosiaaliviranomaisten valvomaan muun sosiaalihuollon palvelujen tuottajan harjoittamaa toimintaa, jonka tarkoituksena on huolehtia lasten ja nuorten hoidosta, lasten päivähoitosta, vanhusten hoidosta, kehitysvammaisten hoidosta, muista vammaisten palveluista ja tukitoimista, päihdehoidosta sekä muusta tällaisesta toiminnasta.

9 SÄÄNTÖKIRJA

9.1 Sääntökirjan noudattamisen valvonta ja vastuuhenkilöt

Lahden kaupunki on palvelusetelilain nojalla velvollinen valvomaan hyväksymiensä yksityisten palvelujen tuottajien tuottamien palvelujen tasoa ja poistamaan palvelujen tuottajan hyväksytyjen palvelujen tuottajien joukosta, mikäli sääntökirjan määräyksiä ei noudateta.

Asiakkaan käyttäessä palveluseteliä Lahden kaupunki ei ole sopimussuhteessa varhaiskasvatuspalveluja tuottavaan yksityiseen palvelun tuottajaan, mutta palvelujen tuottaja sitoutuu noudattamaan tämän sääntökirjan ehtoja. Mikäli palvelujen tuottaja ei täytä sääntökirjassa määrättyjä ehtoja, Lahden kaupunki voi poistaa palvelun tuottajan hyväksytyjen palvelun tuottajien joukosta.

Palvelujen tuottaja poistetaan palvelutuottajarekisteristä, mikäli hän ei kahdesta kirjallisesta huomautuksesta huolimatta korjaa huomautukseen johtanutta asiaa. Jos palvelujen tuottaja rikkoo palveluntuottajalle asetettuja edellytyksiä (luku 5), voidaan palvelujen tuottaja poistaa välittömästi palvelutuottajarekisteristä ja palvelusetelin maksaminen lopettaa. Poisto palveluntuottajarekisteristä on voimassa kaksi (2) vuotta, minkä jälkeen palvelujen tuottaja voi uudelleen hakea palveluntuottajarekisteriin.

Palvelujen tuottaja nimeää henkilön tai henkilöt, jotka toimivat yhteyshenkilöinä ja vastuuhenkilöinä sääntökirjan toteuttamisessa ja ilmoitusten vastaanottajina. Lahden kaupungin yhteys- ja vastuuhenkilönä toimii varhaiskasvatuspalvelujen toimivaltainen viranhaltija.

9.2 Sääntökirjan muuttaminen ja voimassaoloaika

Lahden kaupungilla on oikeus tehdä muutoksia tämän sääntökirjan ja/tai sen liitteiden sisältämiin määräyksiin. Sivistyslautakunta hyväksyy sääntökirjan yleiseen osaan ja päivähoitojohtaja sääntökirjan erityiseen osaan tehtävät muutokset.

Lahden kaupunki ilmoittaa muutoksista palvelujen tuottajalle kirjallisesti sen jälkeen, kun päätös on saanut lainvoiman. Mikäli palvelujen tuottaja ei halua tulla sidotuksi muuttuneisiin sääntöihin, tulee sen ilmoittaa siitä kirjallisesti kaupungille kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa muutosilmoituksen vastaanottamisesta. Sähköposti voi toimia kirjallisena ilmoituksena. Mikäli Lahden kaupungille ei toimiteta edellä mainittua ilmoitusta, sitoutuu palvelun tuottaja noudattamaan muuttuneita ehtoja muutosilmoituksessa mainitusta päivästä lukien, kuitenkin aikaisintaan kolmekymmentä (30) päivää muutosilmoituksen toimittamisesta.

Tämä sääntökirja on voimassa toistaiseksi.

SÄÄNTÖKIRJAN ERITYINEN OSA

10 PALVELUN SISÄLTÖ JA LAADUN HALLINTA

10.1 Palvelun sisältövaatimukset

Palveluntuottajan tulee täyttää seuraavat velvoitteet:

- Palveluntuottajan toimitilojen on täytettävä turvallisuusmääräykset niin, että yksikössä huolehditaan lasten turvallisuudesta lain ja viranomaisten määräysten mukaisesti, sekä ylläpidettävä yksikkökohtaista turvallisuussuunnitelmaa.
- Palveluntuottajan on noudatettava valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita sekä Lahden varhaiskasvatussuunnitelmaa huomioiden palveluntuottajan mahdolliset omat painotukset.
- Palveluntuottajan tulee tehdä lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat.
- Palveluntuottaja vastaa työntekijöidensä täydennyskoulutuksesta.
- Palveluntuottaja sitoutuu toimittamaan vuosittain 15.9. mennessä kaupungille yksikön toimintasuunnitelman, joka sisältää tiedot henkilökunnan määrästä, viikkotyöajasta, kelpoisuudesta ja täydennyskoulutuksesta sekä toimintayksikön perustiedot.
- Palveluntuottaja laatii palvelujen laadun ja asiakasturvallisuuden varmistamiseksi ja parantamiseksi omavalvontasuunnitelman, joka ylläpidetään ajantasaisena.
- Palveluntuottaja sitoutuu antamaan varhaiskasvatusta varhaiskasvatusoikeuden piirissä oleville 0-5 vuotiaille lapsille perheiden tarpeiden mukaisesti 20 h, 21-34 h tai vähintään 35 h viikossa. Mikäli osa-aikainen varhaiskasvatus 20 tuntia viikossa ei perustu työssäkäyntiin tai opiskeluun, palveluntuottaja voi määrittää viikonpäivät ja kellonajat, joihin perheen tulee sitoutua koko toimintakauden ajaksi.
- Palveluntuottaja sitoutuu järjestämään varhaiskasvatusta arkisin perheiden tarpeiden mukaisesti klo 7-17 välillä (kotona toimivassa perhepäivähoidossa ehdollinen liittyen perhepäivähoitajan työaikaan).
- Palveluntuottaja sitoutuu järjestämään tarvittaessa kesäpäivystyksen (varhaiskasvatusta 12 kuukautta).
- Palveluntuottaja sitoutuu järjestämään tarvittavan varahoidon (perhepäivähoito).
- Päiväkodeissa palveluntuottaja sitoutuu järjestämään lain ja asetuksen mukaisen tuen erityistä hoitoa tai kasvatusta tarvitseville lapsille kohdassa 10.2 kuvatuin perustein.
- Palveluntuottaja sitoutuu käyttämään Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen käyttämää tietojärjestelmää.
- Palveluntuottaja sitoutuu vastaamaan varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardan vaatimien tietojen ylläpitämisestä.
- Tuottaja huolehtii kaupungin pyytämistä muista raportointi- ja valvontatehtävistä.

10.2 Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kaikille lapsille yhteinen ja yhtäläinen laadukas varhaiskasvatuksen perusta. Lasten kehityksen ja oppimisen tukeminen toteutuu varhaiskasvatuksessa laadukkaana pedagogiikan ja suunnitellun kasvu- ja oppimisympäristön keinoin. Tuen tarvetta ennaltaehkäistään pedagogisilla, rakenteellisilla ja lapsen hyvinvointia tukevilla järjestelyillä mm. toiminnan erittämällä sekä ryhmien ja oppimisympäristöjen joustavalla muokkaamisella. Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kun päiväkotiiin otetaan lapsi, joka on vammaisen tai jolla on muuten tuen tarve, on hänestä han-

kittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. Lausunto toimitetaan varhaiskasvatuksen palvelupäällikölle, joka arvioi tuen tarpeen yhteistyössä asiantuntijoiden ja palveluntuottajan kanssa. Mikäli lapsen kehitykseen tarvittava tuki edellyttää, yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan sopia, että lapsi siirtyy kunnalliseen varhaiskasvatukseen.

Mikäli tuki lapselle toteutetaan palvelusetelipäiväkodissa, palvelusetelissä otetaan huomioon erityiskerroin.

10.3 Laatumittarien seuranta ja raportointi

Lahden kaupunki voi tehdä palveluiden tuottajien asiakkaille kyselyitä ja kyselyiden tulokset ovat myös palveluntuottajien hyödynnettävissä. Kyselyistä tiedotetaan etukäteen ja ne suoritetaan yhdessä palveluntuottajien kanssa.

10.4 Muistutukset, kantelut, vahinkoilmoitukset ja asiakasvalitukset

Palveluntuottaja kuvaa kirjallisesti palautejärjestelmän yksikön omavalvontasuunnitelmassa. Menettelytavoista sovittaessa on hyvä korostaa, että asiakkaita tulisi ensisijaisesti ohjata selvittämään tilannetta heidän asiaansa hoitaneiden henkilöiden tai tarvittaessa esimiesten kanssa heti, kun ongelma ilmenee. Jos ongelmat eivät ratkea keskustelemalla, asianomaisen toimintayksikön henkilökunnan ja sosiaaliamiehen on autettava asiakasta ongelmien selvittelyssä ja tarvittaessa muistutuksen tekemisessä.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen laatuun tai siihen liittyvään kohteluun tyytymättömällä lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla on oikeus tehdä muistutus toiminnasta vastaavalle päiväkodin johtajalle, toimipaikan vastuuhenkilölle tai varhaiskasvatuksen johtavalle viranhaltijalle. Toimipaikan on tiedotettava asiakkailleen muistutusoikeudesta riittävällä tavalla sekä järjestettävä muistutuksen tekeminen asiakkaalle mahdollisimman vaivattomaksi. Muistutus tulee tehdä pääsääntöisesti kirjallisesti. Muistutus voidaan tehdä myös suullisesti erityisestä syystä.

Muistutus on kirjattava ja käsiteltävä asianmukaisesti ja siihen on annettava kirjallinen vastaus kohtuullisessa ajassa muistutuksen tekemisestä. Muistutukseen annettuun vastaukseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Muistutuksen tekeminen ei rajoita oikeutta hakea muutosta siten kuin siitä erikseen säädetään. Muistutuksen tekeminen ei myöskään vaikuta oikeuteen kannella asiastaan valvovalle viranomaiselle.

Kanteluun sovelletaan, mitä hallintolain 8 a luvussa säädetään hallintokantelusta.

Jos asiassa ei ole tehty muistutusta ja valvontaviranomainen arvioi, että kantelu on tarkoituksenmukaisinta käsitellä muistutuksena, viranomainen voi siirtää asian asianomaiseen toimipaikkaan tai varhaiskasvatuksen johtavan viranhaltijan käsiteltäväksi. Siirto on tehtävä välittömästi arvion tekemisen jälkeen. Siirrosta on ilmoitettava kantelun tekijälle. Toimipaikan on annettava tieto siirrettyyn asiaan annetusta vastauksesta siirron tehneelle valvontaviranomaiselle. Jos asia siirretään, kantelun tutkimatta jättämisestä ei tehdä päätöstä.

Varhaiskasvatuksen asiakkaalla on oikeus tehdä hallintokantelu varhaiskasvatusta valvovalle Etelä-Suomen aluehallintovirastolle. Kantelusta ylimmille laillisuusvalvojille säädetään laissa eduskunnan oikeusasiamiehestä 197/2002 ja laissa valtioneuvoston oikeuskanslerista 193/2000. Elinkeino- harjoittajan ja kuluttajan välisestä oikeussuhteesta säädetään kuluttajansuojalaissa 38/1978.

Palvelujen tuottajan tulee raportoida kunnalle palvelusetelillä tuotettua palvelua koskevista muistutuksista, kanteluista ja vahinkoilmoituksista.

11 PALVELUJEN KÄYTÖN RAPORTOINTI

Palvelujen tuottaja pitää päiväkirjaa lasten läsnä- ja poissaoloista.

Palvelujen tuottajalla on velvollisuus pitää ja pyydettyessä toimittaa Lahden kaupungille lasten sijoitustiedot ajantasaisina seuraavan kuukauden 5. päivään mennessä. Tietojen oikeellisuudesta on aina vastuussa toimintayksikön esimies tai hänen estyneenä ollessa varahenkilö.

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 20

Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu

D/434/00.01.02.01.01/2020

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja Päivähoitojohtaja Mika Harju, puh. 050 559 7901

Päätös Päätösehdotus hyväksyttiin.

Päätösehdotus Vastuualuejohtaja Lassi Kilponen

Sivistyslautakunta päättää hakea erityisavustusta viisivuotiaiden maksuttoman 20 viikkotunnin varhaiskasvatuksen kokeiluun ajalle 1.8.2020–31.7.2021. Lautakunta päättää ulottaa maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun koskemaan myös yksityisen hoidon tuella toimivia palveluntuottajia ottamalla ajalle 1.8.2020–31.7.2021 käyttöön 130 euron korvauksen sillä edellytyksellä, että palveluntuottaja sitoutuu kohdentamaan korvauksen vuonna 2015 syntyneiden viisivuotiaiden hoitomaksun alentamiseen.

Perusteluosa Opetus- ja kulttuuriministeriön kokeilu maksuttomasta varhaiskasvatuksesta saa jatkoa. Kunnille on avattu haku, jossa voi hakea valtionavustusta maksuttoman 20 viikkotunnin järjestämiseen viisivuotiaille lapsille. Kokeilun ensimmäinen vaihe alkoi elokuussa 2018 ja opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän avustuksen määrä kattoi kokeilun ensi vaiheessa 20 prosenttia asiakasmaksutulojen vähene- misestä.

Toisessa kokeiluvaiheessa v. 2019–20 valtionavustuksen korvaus- määrä nousi 40 prosenttiin. Kokeilun ensimmäisessä vaiheessa mu- kaan valittiin 19 erikokoista kuntaa eri puolelta Suomea. Toisessa vaiheessa kokeilu laajeni 26 kuntaan ja myös Lahti on ollut mukana kokeilussa ajalla 1.8.2019–31.7.2020.

Nyt haettavana olevassa kolmannessa vaiheessa 2020–21 valtion- avustus nousee 50 %:iin. Kokeilu alkaa 1.8.2020 ja päättyy 31.7.2021. Hakuaika on 26.2.20 saakka.

Maksuttomuuskokeilun tavoitteena on selvittää, miten maksuttomuus vaikuttaa viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen osallistumisasteeseen, selvittää kokeilun vaikutusta perheen nuorempien lasten varhaiskasvatuksen osallistumisasteeseen, selvittää maksuttoman varhaiskasvatuksen kustannusvaikutuksia, edistää vanhempien työllistymistä, kehittää viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen toimintamalleja ja pedagogiikkaa sekä eheää jatkumoa esiopetukseen se-

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 20

---

kä kehittää varhaiskasvatuksen palveluohjausta.

Avustusta voidaan myöntää kunnalle, joka järjestää kaikille v. 2015 syntyneille lapsille 20 tuntia maksutonta varhaiskasvatuslain mukais- ta varhaiskasvatusta viikossa. Avustusta saa käyttää vain kompen- soimaan viisivuotiaille järjestettävän 20 tunnin maksuttoman varhais- kasvatuksen aiheuttamaa asiakasmaksutulojen vähenemistä. Ope- tus- ja kulttuuriministeriön myöntämän avustuksen määrä kattaa 50 prosenttia toteutuneesta asiakasmaksutulojen vähenemisestä. Kun- nalla tulee olla mahdollisuus tarjota kaikille vuonna 2020 viisi vuotta täyttävälle lapsille maksutonta päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettua varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Perheiltä ei saa periä tältä osin muita maksuja. Ylimenevästä varhaiskasvatuksesta voi- daan periä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaista annetun lain 6 §:n mukainen maksu.

Yksityiset varhaiskasvatuspalvelujen tuottajat voivat olla kokeilussa mukana, mikäli kunta hankkii varhaiskasvatuksen ostopalveluna taikka kunnan myöntämä palvelusetelin arvo tai yksityisen hoidon tuen kuntalisän määrä mahdollistavat sen, että varhaiskasvatus on viisivuotiaan lapsen osalta perheelle 20 tunnin osalta maksutonta.

Mikäli avustusta haetaan enemmän kuin mihin määräraha riittää, priorisoidaan kunnat seuraavien painotettujen indikaattorien perus- teella kuitenkin siten, että kokeiluun osallistuu sijainniltaan ja väestö- rakenteeltaan erilaisia kuntia: viisivuotiaiden varhaiskasvatukseen osallistumisaste, vieraskielisten osuus kunnan asukkaista, kunnan työttömyysaste ja vain perusasteen suorittaneiden osuus kunnan ai- kuisväestöstä.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus on tehnyt viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun ensimmäisestä vaiheesta arvioinnin, jonka mukaan viisivuotiaiden osallistuminen varhaiskas- vatukseen lisääntyi enemmän kokeilu- kuin vertailukunnissa. Maksut- tomuudesta huolimatta osa viisivuotiaista ei osallistunut varhaiskas- vatukseen. Lastenhoidon ratkaisua selittäviksi tekijöiksi nousivat eri- tyisesti huoltajien asenne varhaiskasvatusta kohtaan, perheen alle 3-vuotiaat sisarukset sekä huoltajien työtilanne. Arviointi antaa viittei- tä siitä, että kokeilukunnissa viisivuotiaat osallistuivat varhaiskasva- tukseen vertailukuntia useammin, vaikka kotona oli alle 3-vuotias si- sar tai huoltaja ei käynyt töissä.

Arvioinnin mukaan maksutonta varhaiskasvatusta järjestettiin kokei- lukunnissa monin tavoin ja erilaisissa varhaiskasvatuksen toiminta- muodoissa. Arvioinnin mukaan pohdintaa siitä, miten kokeilu vaikut-

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 20

taa varhaiskasvatuksen toiminta-aikoihin, toiminnan sisältöihin ja pedagogiikkaan tarvitaan lisää.

Arvioinnin perusteella näyttää siltä, että maksuttomuudella voitiin ainakin osin saavuttaa sille osoitettuja tavoitteita. Arvioinnissa todetaan, että vaaditaan lisää huolellista selvittämistyötä ennen maksuttoman varhaiskasvatuksen mahdollista laajentamista. Huomiota tulee kiinnittää osallistumista estäviin tekijöihin, maksuttoman varhaiskasvatuksen toteuttamisen tapoja ja sisältöjä sekä kustannusten kattamiseen liittyviä kysymyksiä. Maksuton varhaiskasvatus tuo taloudellista helpotusta monien lapsiperheiden elämään, mutta sen järjestäminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista.

Lahti on ollut kokeilun toisessa vaiheessa mukana 18.2019 lukien ja 20 tunnin maksuton varhaiskasvatus on toteutettu viisivuotiaille lapsille kunnallisessa varhaiskasvatuksessa, ostopalvelussa ja palvelusetelillä toimivissa yksityisissä palveluntuottajissa. 2014 syntyneiden lasten ikäluokasta lokakuussa 2019 kunnalliseen varhaiskasvatukseen, ostopalveluun tai palveluseteliin osallistui yhteensä 976 lasta, joka on 84,4 % ikäluokasta. Kasvua edelliseen vuoteen oli 61 lasta (6,7 %). Vertailun vuoksi neljävuotiaiden määrä kasvoi 18 lapsella, kolmevuotiaiden määrä väheni 22 lapsella, kaksivuotiaiden määrä kasvoi 58 lapsella ja yksivuotiaiden määrä 51 lapsella.

Varhaiskasvatukseen hakeutumiseen vaikuttavat maksuttomuuden lisäksi myös muut syyt, kuten työllistyminen ja yleinen taloudellinen tilanne.

Lisäksi mukana kokeilussa on kuusi yksityisen hoidon tuella toimivaa päiväkotia, yhdeksän kotona toimivaa yksityisen hoidon tuella toimivaa perhepäivähoitajaa ja kaksi ryhmäperhepäiväkotia, joissa kokeilun piirissä on yhteensä 70 lasta.

Viisivuotioiden lasten maksutuotot vähenivät lokakuun 2018 tilanteesta lokakuuhun 2019 yhteensä 53 700 e/kk. Yhteensä tulojen vähenemisen arvioidaan olevan kokeiluajalla 1.8.2019–31.7.2020 yhteensä n. 644 400 e, josta valtionavustus kattaa n. 258 000 e.

Palvelusetelikustannukset ovat kasvaneet lokakuun 2018 tilanteesta lokakuuhun 2019 yhteensä 12 800 e/kk. Yhteensä palvelusetelikustannusten kasvun arvioidaan olevan kokeiluajalla n. 154 000 e. Yksityisen hoidon tuen osalta kustannus/kk on ollut 9 066 e, jolloin yhteensä yksityisen hoidon tuen kustannukset kokeiluajalta arvioidaan olevan n. 108 791 e.

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 20

Arvioitaessa tulevan kokeilukauden kustannuksia verrattuna tilanteeseen, jossa kokeiluun ei osallistuttaisi, tulojen menetykset olisivat vuoden 2020 osalta arviolta n. 134 000 e ja vuoden 2021 osalta n. 188 000 e. Palvelusetelikustannukset sekä yksityisen hoidon tuen kustannukset kaupungille olisivat vuoden 2020 osalta arviolta n. 109 000 e ja vuoden 2021 osalta n. 153 000 e. Yhteensä nettokustannukset olisivat arviolta vuoden 2020 osalta n. 243 000 e ja vuoden 2021 osalta n. 341 000 e. Nykyisen kokeiluun liittyvät määrärahat ovat talousarviossa vuoden 2020 kevään osalta, mutta mahdollisen tulevan kokeilun kustannukset tulisi huomioida varhaiskasvatuspalvelujen talousarviossa vuoden 2020 syksyn ja 2021 kevään osalta.

Kokeilukunnat osallistuvat Opetushallituksen koordinoimaan viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun yhteistyöverkostoon.

Jatkossa kolmen viisivuotiaiden maksuttoman kokeilukauden jälkeen on valtakunnallisesti tarkoitus kokeilla kaksivuotista maksutonta esiopetusta, joka olisi jatkumoa selvitettäessä tulevia viisivuotiaiden lasten kasvatusta- ja opetusjärjestelyjä.

Kokeiluun osallistuminen tukisi talousarvioehdotuksessa olevaa strategista tavoitetta, jonka mukaan varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli kolmevuotiaiden lasten määrä kasvaa merkittävästi.

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet

Ote varhaiskasvatuspalvelut, kaupunginhallitus, kaupunginvaltuusto

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 21

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna

D/487/02.05.01.00.01/2019

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja

Nuoristoimenjohtaja Jouni Kivilahti, puh. 050 518 4492

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Samalla lautakunta tarkasti pöytäkirjan tämän asian osalta heti.

Päätösehdotus

Vastuualuejohtaja Lassi Kilponen

Sivistyslautakunta päättää oikeuttaa nuorisotoimenjohtaja Jouni Kivilahden hakemaan Lahden kaupungin nuorisopalvelut valtakunnalliseksi nuorisoalan osaamiskeskukseksi sekä oikeuttaa hakemaan vuosittain Opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoituksen Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskuksen toimintaan.

Perusteluosa

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna on kunnallisen nuorisotyön kehittäjä ja edunvalvoja, joka palvelee kaikkien kuntien ja kaupunkien nuorisotoimia. Nuorisotyön ammattilaisille Kanuuna tarjoaa mahdollisuuksia verkostoitua ja osallistua kunnallisen nuorisotyön kehittämiseen järjestämällä tapaamisia, seminaareja ja koulutuksia eri puolilla Suomea.

Kanuuna on yksi Opetus- ja kulttuuriministeriön valitsemista valtakunnallisista nuorisoalan osaamiskeskuksista. Kanuunan tavoitteena on tehostaa kunnallisen nuorisotyön hyvien käytänteiden laajempaa hyödyntämistä, vahvistaa toimialan tietotaitoa nuorisopoliittisissa kysymyksissä sekä kehittää nuorisotyön dokumentointia ja vaikuttavuuden osoittamista niin kuntakohtaisesti kuin valtakunnallisestikin.

Osaamiskeskuksen taustalla on Kanuuna-verkosto, joka on toiminut vuodesta 2006 asti. Vuoden 2017 loppuun saakka Kanuunan kohderyhmänä olivat yli 40 000 asukkaan kunnat ja verkosto muodostui 28 suurimman kaupungin nuorisotoimista. Vuonna 2018 alkaneen osaamiskeskustoiminnan myötä kaikki pienemmätkin kunnat ovat olleet Kanuunan kohderyhmää.

Lahden kaupungin nuorisopalvelut on hallinnoinut Kanuuna -verkostoa vuodesta 2007 ja myöhemmin kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskusta vuodesta 2018 asti. Nykyinen osaamiskeskus kausi päättyy 31.3.2020, jonka jälkeen Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa uudet osaamiskeskuksat hallituskauden loppuun asti. Uuden osaamiskeskus kauden rahoitus tulee hakuun maaliskuun lopul-

2 (2)

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 21

---

la. Rahoitus on 100 % osaamiskeskuksen kuluista.

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet

Ote nuorisopalvelut

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 22

Nastopolin käyttö Kirkonkylän ja Kukkasen koulujen väistötilana

D/447/10.03.02.03.04/2020

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja Aluepäällikkö Mauno Väänänen, puh. 044 416 4671

Päätös Päätösehdotus hyväksyttiin.

Päätösehdotus Vastuualuejohtaja Lassi Kilponen
Sivistyslautakunta merkitsee tehdyn selvityksen tiedoksi.

Perusteluosa Nastopolissa loppuu lukio-opetus keväällä 2021, samaan aikaan Rakokiven koulu ja varhaiskasvatuksen esiopetus siirtyvät uusiin tiloihin. Näin ollen Nastopolin tilat vapautuvat muuhun käyttöön. Kirkonkylän koulu ja Kukkasen koulu ovat vanhoja, perinteisiä koulurakennuksia. Molempia koulurakennuksia on korjattu ja tehty käyttöä turvaavia toimenpiteitä. Molemmissa rakennuksissa on myös ollut sisäilmaongelmia. Työryhmä, jossa olivat arkkitehti, tilakeskuksen edustajat, rehtorit ja aluepäällikkö on valmistellut kyseisten koulujen mahdollista ennakoivaa väistöä Nastopolin tiloihin tilojen vapautuessa. Valmistelun aikana pidettiin myös Oma Lahti -tilaisuus, jossa eri vaihtoehtoja esiteltiin asukkaille ja koulujen henkilöstölle.

Kirkonkylän ja Kukkasen koulujen yhdistyminen yhtenäiseksi peruskouluksi kirjattiin vuoden 2018 palveluverkkosuunnitelmaan. Yhdistyvää koulu varten tarvitaan myös tilat. Tilakeskuksen investointisuunnitelmassa on varattu rahoitus uuden Kirkonkylän-Kukkasen yhtenäiskoululle siten, että uusi koulu olisi käytössä syksyllä 2026. Mahdollista väistöä on suunniteltu siis viiden lukuvuoden mittaiseksi 2021-2026. Uuden koulun paikaksi on kaavailtu molempia nykyisiä koulujen tontteja ja lisäksi terveyskeskukselta mahdollisesti vapautuvaa tonttia. Työryhmä on tutkinut seuraavia vaihtoehtoja:

1. Koulut toimivat nykyisissä rakennuksissa, kunnes uusi yhtenäiskoulu valmistuu
2. Molemmat koulut siirtyvät Nastopoliin väistötiloihin syksyllä 2021 ja toimivat siellä yhtenäiskoulun valmistumiseen asti
3. Yläkoulu siirtyy väistöön Nastopoliin 2021 syksyn aikana odottamaan uuden yhtenäiskoulun valmistumista
4. Jos Kirkonkylän koulun tontille rakennettaisiin uudisrakennus, alakoululaiset siirtyisivät väistöön Nastopoliin.

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 22

Arkkitehti on tehnyt pohjakuvat ja tilaohjelman vaihtoehtoista 2 ja 3. Molemmat vaihtoehdot ovat rakennusteknisesti mahdollisia. Vaihtoehto 2 edellyttää Nastopolin ulkopuolista lisätilaa, joka saadaan Nastopolin läheisyydessä olevasta entisestä liiketilasta. Tästä on suunniteltu tilaa taito- ja taideaineille. Vaihtoehdossa 3, jossa väistöön siirtyisi vain yläkoulu, kaikki toiminnot mahtuisivat Nastopoliin. Lisäksi tiloja tulisi käyttää nuorisopalvelut, joka voisi luopua nykyisistä epäkäytännöllisistä tiloistaan. Nuorisopalvelujen sijoittumisesta yläkoulun yhteyteen seuraisi myös merkittävää synergiaetua tilojen käytön ja toiminnan suhteen.

Työryhmä pyysi lausunnot molempien koulujen vanhempainyhdistyksiltä, oppilaskunnilta ja koulujen henkilöstöltä. Kirkonkylän koulun kaikki lausunnot puolsivat vaihtoehtoa 1, jossa toiminta jatkuu nykyisissä tiloissa. Kukkasen koulun lausunnoista vanhempien ja henkilöstön lausunnot olivat vaihtoehdon 1 kannalla ja oppilaskunnan lausunto puolsi vaihtoehtoa 3. Lausunnot ovat liitteenä.

Tilakeskuksen tekemä tilavaihtoehtojen vertailu

Nastopolin käyttömahdollisuus on tullut esille tarkasteltaessa toisaalta peruskorjausta odottavien Kirkonkylän ja Kukkasen koulujen käytettävyyttä ja toisaalta koulujen yhdistämiseen tähtäävää yhtenäiskouluinvestointia, joka on ohjelmoitu tällä hetkellä valmistuvaksi vuonna 2026. Kirkonkylän ja Kukkasen kouluista tullaan siis luopumaan joka tapauksessa. Vertailussa otetaan huomioon vain ylläpitokustannukset ja em. ajanjaksoa varten tehtävät investoinnit. Oletetaan, että kaikkien kohteiden kunnossapito- ja käyttöä turvaavat kustannukset ovat siten samalla tasolla, että eivät vaikuta vertailuun. Kirkonkylän ja Kukkasen vapauduttua vertailussa otetaan huomioon kahden vuoden ylläpito-jakso tyhjänä. Nastopoliä ylläpidetään tyhjänä kunkin vaihtoehdon edellyttämä määrä. Tarkasteluissa on otettu huomioon vain tilojen osuus; mm. mahdolliset synergia-asiat ja koulukuljetusvaikutukset eivät ole mukana. Tarkastelussa on oletettu, että piha-aluemuutoksia ei tarvita. Tarkastelussa on mukana myös vaihtoehto 5, jossa Nastopoli ei ole käytettävissä väistötilana. Tähän tilanteeseen voidaan joutua, jos Nastopoli on useita vuosia käyttämättömänä, eikä enää sovellu koulukäyttöön tai siinä tapauksessa, että rakennus puretaan tai myydään.

Hintaoletukset:

- Kohteiden ylläpitokustannukset käytössä vuoden 2019 tietoihin perustuen noin 3 - 4 €/m²/kk
- Käyttöä vailla olevan kohteen ylläpito; alasajojakso purkua tai luovutusta varten 1 €/m²/kk

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 22

-
- Nastopolin ylläpito tyhjänä varautuen tulevaan käyttöön 1,5 €/m²/kk
  - Yläkoulun siirtyessä Nastopoliin investointi 0,3 M€
  - Molempien siirtyessä Nastopoliin investointi 1,0 - 1,2 M€
  - Uuden väistötilan perustamiskustannus 500 €/m²
  - Lyhytaikaisen, 3-5 vuotta, väistötilan ylläpito ja vuokra 15 €/m²/kk

Vaihtoehto 1: Molemmat koulut jatkavat entisissä paikoissa

- Molempien ylläpito-osuus nykytilanteen mukaan noin 1,6 M€
- Tyhjän Nastopolin kustannukset noin 0,7 M€
- Viisi vuotta yhteensä 2,3 M€
- Vaihtoehdon hyödyt:
  - Mahdollisuus välttää ylimääräinen muutto kokonaan
  - Vuokrakustannusten minimi
- Vaihtoehdon haitat:
  - Äkillinen muuttotarve mahdollinen, molemmat tai toinen
  - Kyseisten tonttien käyttö uudisrakennukseen estyy
  - Yhtenäiskoulun toiminnallinen käynnistyminen siirtyy

Vaihtoehto 2: Molemmat koulut muuttavat Nastopoliin muodostaen yhtenäiskoulun

- Viiden vuoden kokonaiskustannus on 2,7 - 2,9 M€
- Vaihtoehdon hyödyt:
  - Mahdollisuus välttää nykyisten rakennusten kunnan aiheuttamat äkilliset toimenpidetarpeet tai muutot
  - Koulujen nykyiset tontit vapautuvat muuhun käyttöön
  - Yhtenäiskoulu voi aloittaa v. 2021
- Vaihtoehdon haitat:
  - Toimenpidetarpeet Nastopolissa ja Nastopolin ulkopuolella kustannuksineen

Vaihtoehto 3: Kukkasen koulu muuttaa väistöön Nastopoliin

- Viiden vuoden kokonaiskustannus 2,3 - 2,6 M€
- Vaihtoehdon hyödyt:
  - Mahdollisuus välttää Kirkonkylän koulun ylimääräinen muutto kokonaan
  - Yläkoululle nykytilannetta toimivammat tilat
  - Voidaan luopua Rakokiven alueen nuorisotilasta
- Vaihtoehdon haitat:
  - Nastopoliin tarvitaan muutostöitä käsityön ja kotita-

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 22

---

louden osalta

- Mahdollinen äkillinen Kirkonkylän koulun muuttotarve

Vaihtoehto 4: Kirkonkylän koulu muuttaa väistöön Nastopoliin tarkastelujakson aikana 1 - 4 vuoden ajaksi

- Viiden vuoden kokonaiskustannus 2,1 - 2,3 M€
- Vaihtoehdon hyödyt:
  - Mahdollisuus välttää Kukkasen koulun ylimääräinen muutto kokonaan
  - Nastopoliin ei tarvita muutostöitä
- Vaihtoehdon haitat:
  - Mahdollinen äkillinen Kukkasen koulun muuttotarve ja sen edellyttämät muutostyöt
  - Nastopolin huomattava vajaakäyttö

Vaihtoehto 5: Nastopoli ei ole käytettävissä

- Viiden vuoden kokonaiskustannus kolmen vuoden väistönä tarkasteltuna Kirkonkylä noin 3,9 M€, Kukkanen noin 5,8 M€, Molemmat yhdessä noin 8,1 M€
- Vaihtoehdon analyysi:
  - Kirkonkylän ja Kukkasen koulujen kuntotietojen perusteella väistötarve on mahdollinen
  - Uusien väistötilojen kustannustason takia Nastopoli on perusteltua pitää väistötilavarana
  - Toisaalta voidaan menettää mahdollisesta luovutuksesta saatava tulo, joka kuitenkin on ilmeisesti huomattavasti pienempi, kuin väistöriskin toteutuessa saavutettava hyöty
  - Riskinä on myös se, että Nastopolin käytettävyys koulukäyttönä huononee, mikäli tiloja pidetään tyhjiin pitkiä aikoja

Tilakustannusten osalta nykyisten rakennusten käyttö ilman varautumista väistöön on lähtökohtaisesti edullisin, mutta asiantuntijanjäkemyksen mukaan riski väistötarpeeseen on korkeahko. Em. perusteella Nastopoli on kannattavaa pitää väistötilavarana; tästä aiheutuva lisäkustannus kaupungille on 1,6 €/m²/kk, jos Nastopoli on täysin vailla käyttöä koko jakson. Yksittäisen koulun muutto Nastopoliin äkillisesti ei juurikaan lisää kustannusta, jossa Nastopoli on otettu huomioon vararatkaisuna. Tilakustannuslisä molempien muuttaessa Nastopoliin on viiden vuoden ajanjaksolle noin 0,7 - 1,4 €/m²/kk, jos vertailukohteena on ratkaisu, jossa Nastopoli on varalla. Sosiaali- ja terveyskeskus-investointi vaikuttaa yhtenäiskoulun toteutumisaika- tauluun nyky suunnitelmien mukaan: valittaessa VE2 - 4, uuden yhte-

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 22

---

näis-koulun toteuttaminen olisi riippumaton sote-alan ratkaisusta käytettäessä nykyisiä koulun tontteja.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Aluepäällikkö Mauno Väänänen

Liitteenä

1. Lausunnot
2. Vaihtoehtojen vuokravaikutusvertailu, kustannukset on jyvitetty nykyisten koulujen yhteispinta-alalle.
3. Tilaohjelmat ja -kaaviot vaihtoehdoista 2 ja 3
4. Vetoamus Kirkonkylän koulun väistötilaratkaisuun

LAUSUNTO

Kirkonkylän peruskoulun vanhempaintoimikunta on kokoontunut 3.2.2020 ja on keskustellut suunnitteilla olevasta Kirkonkylä-Kukkasen yhtenäiskoulusta. Toimikunta päätyi vaihtoehtoon 1 kannalle, eli he haluavat että molemmat koulut pysyvät nykyisissä rakennuksissa. Vanhempaintoimikunta on kerännyt asiaan liittyen myös addressia Kirkonkylän peruskoulun vanhemmilta.

5.2.2020. Lahti

7.2.2020

Kirkonkylän koulun oppilaskunnan hallitus keskusteli ja otti kantaa koulumme tulevaisuutta koskeviin vaihtoehtoihin kokouksessa 7.2.2020. Eniten kannatusta oppilaiden keskuudessa sai vaihtoehto 1, nykyrakennuksissa jatkaminen. Myös vaihtoehto kaksi, jossa molemmat koulut siirtyvät Nastopoliin syksyllä 2021 sai jonkin verran kannatusta.

Perusteluina mielipiteilleen oppilaat käyttivät mm. seuraavia

- Koulumatkamme pitenevät selvästi, jos koulu siirtyy Nastopoliin
- Bussiyhteydet asuinalueeltamme Nastopolin suuntaan ovat heikot
- Rakokivessä rakennetaan kovasti, esim. kerrostaloja ja alue on rauhaton
- Koulun tilat ovat erilaiset kuin meillä, onko siellä rauhallista työskennellä (mielipiteen esittäjä oli käynyt koulussa ja nähnyt avoimet oppimisympäristöt)
- Nykykoulussa pysyminen on vähiten stressaava vaihtoehto meille kaikille
- Emme halua turhia muutoksia

Oppilaskunnan hallituksen puolesta
ohjaava opettaja Kirsti Wessman

Pyydämme lausuntoanne seuraaviin vaihtoehtoihin:

1) Koulut toimivat nykyisissä rakennuksissa, kunnes uusi yhtenäiskoulu valmistuu.

2) Molemmat koulut siirtyvät Nastopoliin väistötiloihin syksyllä 2021 ja toimivat siellä yhtenäiskoulun valmistumiseen saakka.

3) Yläkoulu siirtyy väistöön Nastopoliin 2021 syksyn aikana odottamaan uuden yhtenäiskoulun valmistumista.

4) Jos Kirkonkylän koulun tontille rakennettaisiin uudisrakennus, alakoululaiset siirtyisivät väistöön Nastopoliin, aikaisintaan syksyllä 2023, jos rakennus on käytettävissä.

Kukkasen peruskoulu
Opetushenkilökunta

LAUSUNTO

10.2.2020

Opetushenkilökunnan lausunto Kirkonkylä-Kukkanen -yhtenäiskoulun väistötila-asiassa.

Kukkasen peruskoulun opetushenkilökunnan kanta Kirkonkylä-Kukkanen -yhtenäiskoulun väistötila-asiassa on, että molemmat koulut pysyvät nykyisissä tiloissa, kunnes uusi koulurakennus valmistuu, mikäli koulurakennusten kunto tämän mahdollistaa. Väistötilaan muutetaan vain jos on pakko.

Uuden yhtenäiskoulun pedagogiikkaa ja tilaratkaisuja uuden opetussuunnitelman mukaisesti voidaan suunnitella toimien erillisissä koulurakennuksissa. Suunnittelun ohessa voidaan jatkaa yhteistyötä ja yhteisiä projekteja nykyisen tilanteen mukaisesti.

Jos uuden yhtenäiskoulun tontiksi valikoituu jompikumpi nykyisten koulurakennusten tonteista, koulu muuttaa väistötiloihin. Jos väistötiloihin päädytään Nastopolin kiinteistöön, se ei voi jäädä pysyväksi koulurakennusratkaisuksi.

Nastolan alueen elinvoimaisuuden ja tulevaisuuden kannalta uusi yhtenäiskoulurakennus pitää rakentaa lähemmäksi Villähteen aluetta kuin Rakokiven aluetta oppilasvirtojen suuntaamiseksi Nastolan suuntaan keskustan sijasta.

Kukkasen koulun
oppilaskunta

LAUSUNTO

05.02.2020

Kukkasen koulun oppilaskunnan lausunto sivistyslautakunnalle

Koulumme oppilaskunnan hallitukselta on pyydetty lausuntoa koskien Kukkasen koulun väistötilaratkaisuja uuden Kirkonkylän-Kukkasen yhtenäiskoulun rakennushankkeen aikana.

Lausuntopyynnössä esitetyt vaihtoehdot:

- 1) Koulut toimivat nykyisissä rakennuksissa, kunnes uusi yhtenäiskoulu valmistuu
- 2) Molemmat koulut siirtyvät Nastopoliin väistötiloihin syksyllä 2021 ja toimivat siellä yhtenäiskoulun valmistumiseen saakka
- 3) Yläkoulu siirtyy väistöön Nastopoliin 2021 syksyn aikana odottamaan uuden yhtenäiskoulun valmistumista
- 4) Jos Kirkonkylän koulun tontille rakennettaisiin uudisrakennus, alakoululaiset siirtyisivät väistöön Nastopoliin, aikaisintaan syksyllä 2023 jos rakennus on käytettävissä

Kukkasen koulun oppilaskunnan hallitus kannattaa vaihtoehtoa 3. Perusteluina toteamme, että Nastopoli on tiloiltaan riittävä vain yläkoululle. Lisäksi Rakokiven ympäristössä on hyvät ulkoilu- ja liikuntamahdollisuudet, kuten uimahalli ja urheilukenttä. Uusi koulurakennus tulisi rakentaa Kukkasen koulun tontille ulkoilumahdollisuuksien ja sijaintinsa vuoksi, sillä koulun sijainti palvelee myös Villähteen suunnalta tulevia oppilaita.

Nastolassa 05.02.2020

Kukkasen koulun oppilaskunnan hallitus

Kukkasen koulun
vanhempaintoimikunta

LAUSUNTO

30.1.2020

Kukkasen koulun vanhempaintoimikunnan lausunto sivistyslautakunnalle

Vanhempaintoimikunnalta on pyydetty lausuntoa koskien Kukkasen koulun väistötilaratkaisuja uuden Kirkonkylän-Kukkasen yhtenäiskoulun rakennushankkeen aikana.

Lausuntopyyntöä esitetyt vaihtoehdot:

- 1) Koulut toimivat nykyisissä rakennuksissa, kunnes uusi yhtenäiskoulu valmistuu
- 2) Molemmat koulut siirtyvät Nastopoliin väistötiloihin syksyllä 2021 ja toimivat siellä yhtenäiskoulun valmistumiseen saakka
- 3) Yläkoulu siirtyy väistöön Nastopoliin 2021 syksyn aikana odottamaan uuden yhtenäiskoulun valmistumista
- 4) Jos Kirkonkylän koulun tontille rakennettaisiin uudisrakennus, alakoululaiset siirtyisivät väistöön Nastopoliin, aikaisintaan syksyllä 2023m jos rakennus on käytettävissä

Kukkasen koulun vanhempaintoimikunta kannattaa yksimielisesti vaihtoehtoa 1. Perusteluina toteamme, että Nastopoli on rakennettu nykyisellään väistötiloiksi alakoululle emmekä koe sen soveltuvan yläkoulun opetukseen ilman suurehkoa remonttia. Taideaineiden ja kotitalousopetuksen tilat puuttuvat tai ovat riittämättömät. Lisäksi koemme Rakokiven ympäristön levottomaksi yläkoulua ajatellen. Ymmärrämme, että Kukkasen koulun tiloissa on tehty tilapäisiä korjauksia, joiden käyttöikä saattaa tulla vastaan ennen uuden yhtenäiskoulun valmistumista. Luotamme siihen, että tilapalvelut osaa arvioida tehtyjen korjausten mahdollista käyttöikää tai mahdollisuutta niiden uusimiseen.

Nastolassa 30.1.2020

Kukkasen koulun vanhempaintoimikunta

Haavklosto / Keirikankyla

Mitä perustella sinulla on mielipiteesi?

Mitä ajatuksia sinulla on...

Klusuaminen lisäänty, Metelliä ja hallinnat liian, keskeytymävaikeudet lisäänty...
 Koulut ovat nykyisellään jo riittävän lähessä, jotta monipuolisen yhteistyö on mahdollista, jos sitä ollaan halukkaita kehittämään. Nastopoliin avoimet oppinisympäristöt eivät mielestäni sovi opetustilaksi. Mielestäni olisi turha lähää siirtämään oppilaita toiseen koulun kumme uusi rakennus valmistuu. Sillä aikaa koulut voisivat toimia normaalisti nykyisissä rakennuksissa, jos niiden kunto sen salli.

Nastopoliin tilat ovat riittämättömät Kirkonkylän koululle. Luokkatiloja ei ole alaluokille tarpeeksi ja verhot ovat riittämättömät tilanjakaja. Koulumakea on monille pienille kokituon ja kuitteopilaista tulisi paljon. Sittenkin ja heipoin vaihtoehto.

Jos ei ole syytä väistää, pitäisiin omissa koulussa. Pienille oppilaille liian pitkä matka Nastopoliin. Koulun tilat ovat vielä käytöskelpoiset ja oppilaiden koulumatka pyry kohtuullisena. Pelkona, että uuden koulun rakentaminen siirtyä kaukasuuteen, jos menemme Nastopoliin.

Ainakin alakoulu on riittävän hyvässä kunnossa ja siinä voi työskennellä muutamaa vuotta. Minulla ei ole mitään sitä vastaan, että pysymme tässä rakennuksessa. Kolmas vaihtoehto on myös ok.

Kirkonkylän koulu on siinä hyvässä kunnossa. Oppilaiden koulumatkat pitenevät. Nastopoliin avoimet tilat kaksat eivät toimi.

Nastopoliin olisi liian ahdas ainakin, mikäli seikä alue-että yläkoulu siirtyisivät sinne väistöön. Alakoulun rakennus pihajärjestyksen on toimiva eikä aiheuta ongelmia, joten kannatan sitä. Mikäli Nastopoliin tilat olisivat uuden yläkoulun toimintaa tukevat, olisi tämä paras vaihtoehto. Tilat eivät kuitenkaan nykyisellään ole sovitut tähän, joten paras vaihtoehto on nykytilanteen katoon, että tilojen kunto riittää.

Nastopoliin ei ole riittävästi tilaa kaitille oppilaille, pihalle ei Nastopoliin riittävä, liian miedut tilat Nastopoliin. Lisä syytä olla terve työympäristö! Alakoulu ei mahdu suunniteltuihin tiloihin, olisi siltä mielestä, että vain alakoulu siirtyä yläkouluun ja Nastopoliin tilat sopivammat yläkouluille. Yläkoululaiset kulkevat enimmäkseen muutenkin bussilla koulun, joten Nastopoliin sijainti ei vaikuta niin paljon yläkoululaisien koulumatkoihin. Alakouluilla uusi pihalle, jota olemme västössä käyttämässä.

Jos rakennusryhtymä on väistettävä, ei muita tiloja kaiketi ole käytettävissä. Nastopoliin tilat kuitenkin huolehtivat.

Tämä voisi olla siiedettävä vaihtoehto, jos väistötila olisi korkeintaan 1-2 vuotta. Elinneellisiä ajatuksia.

OK
 Jos uusi koulurakennus tehdään Kirkonkylän koulun tuntille, silloin väistö olisi paikallaan. Ei mielestäni puolesta tai vastaan...

JOS uudistaminen tulee alakoulun tuntille (mikä olisi kyllä ihan kiva), on OK siirtyä Nastopoliin. Alakoululaisien ei ole hyvä olla väistöä koulumatkan piteneksen takia, kun nykyinen koulu on toimiva. Työpaikan vaihto keväällä 2022.

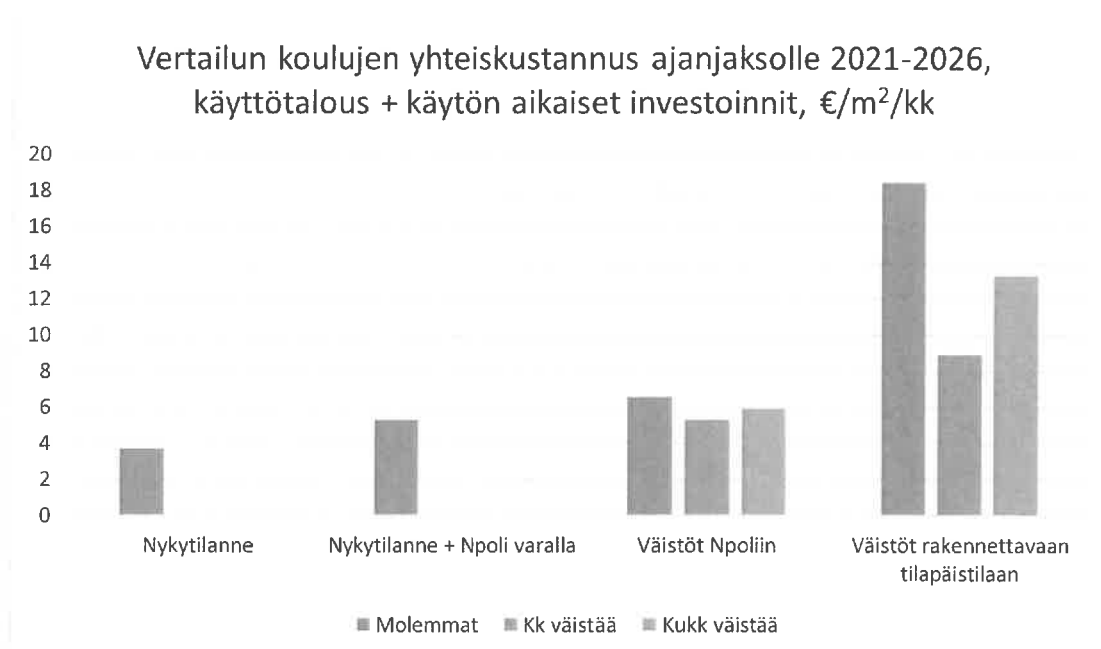
Oppilasmäärän ja tilojen riittämättömyyden puolesta huolella tähän ratkaisun toimivuus. Väistöä esimerkiksi Nastopoliin tuntille saada myös parakeijät. Sillit suolassa -ratkaisu kuulostaa katoortiselta. Kokemukseni mukaan jokainen neliö, joka oppilasta kohti on käytössä edessä työruuhkaa ja yrtäpöjen monipuolista toteut. Poistiväisiä ajatuksia, Kirkonkylän koulun tontti olisi uudelle koululle hyvä, joten paremman tontissa myös enakooneen siirtymisen tuntuisi mielekkäältä.

Siltäni siirtymä voisi olla järjestyä. Toivoin, että Nastopoliin tilojen saatavien lisäksi seinä, maku on se mikä ennen mietytään. Minusta alakoulu siirtyä, kunhan tilat on korjattu äänneistämälleen sellaisiksi, että mu kaikki koulu-ongelmiaisemmin pystymme työskentelemään ko tiloissa. Samoin oppilaiden keskittyminen on hankalaa ja haasteellista, mikäli tilat ovat liian äännekkäät ja lewtoomat. Ratkaisut pitää olla PEDAGOGISSET. Toivoin Kirkonkylän koulun voivan jatkaa mahdollisimman pitkään nykyisissä tiloissa. Kuitenkaan en näe mahdollisena nykyisissä tiloissa olemista, jos samaan aikaan tontilla jo rakennetaan... Alkajaisko rakentaminen jo ennen vuotta 20237 jos ei, niin ehdotus on ihan järjestyä. Parhailla vaihtoehtoja kuulosasi kuitenkin uu

rättää ehdotus: Jos Kirkonkylän koulun toimille rakennettaisiin uudisrakennus, alikouluilaiset siirtyisivät väistön Nastopoliin, aikaisintaan syysyllä 2023*

tusnähdöilläisuuksia.

dirakennuksen rakentaminen terveyskeskuksen tai väikoulun toimille, jolloin alakoulu voisi pysyä vanhassa Kirkonkylän koulussa uuden koulun valmistumiseen asti.

OHJEET

Täytetään keltaiset solut tarvittaessa.

Tarvittaessa rivejä ja sarakkeita voi lisätä, muistettava kaavojen kopiointi.

Erityisopetuksen kohdalla käytetty vanhoja lyhenteitä, voidaan muuttaa tarvittaessa.

Perustamishankkeiden yksikköhintajärjestelmästä on luovuttu vuoden 2010 alusta lukien valtionrahoituksen muuttua harkinnanvaraiseksi valtionavustukseksi. Aikaisempaan valtionosuusjärjestelmään liittyvillä tilojen kalleusluokilla ja vuoden 2009 yksikköhinnoina voidaan laatia alustava arvio hankkeen kustannuksista, mutta näin tehdyllä arviolla ei saa korvata hankkeen tehtäviin töihin perustuvaa luotettavalla kustannusarviomenetelmällä laadittua kustannusarviota

TILAOHJELMA

Perusopetus

Toiminnan järjestäjä LAHDEN KAUPUNKI	Osoite	Puhelin(vaihde)	Telekopionumero
Yhteyshenkilö Anneli Hellsten	Sähköpostiosoite anneli.hellsten@hm-arkkitehdit.com	Puhelin	Gsm
Oppilaitos KIRKONKYLÄN / KUKKASEN YHTENÄISKOULU	Osoite		
Hanke Väistötilat Nastopolissa, yhtenäiskoulu	Yhteishanke		Päivämäärä 11.2.2020

Mitoitusperuste	perusopetus	7-9 vln viikkotunnit	515
	1-5 viikl		
	7-9 viikl		
oppilasmäärä	250	450	700
ryhmäkoko	21	28	
ryhmien määrä	12	16	42
opettajat	12	30	6
avustajat	2	4	2
			4
			3
			4
			4
			1
			3
			69

Tilaohjelma	Teoreettinen tilantarve			Nvk/iset tilat		Sijoitus Nastopoliin		Huomautuksia
	hym2/ kpl	kpl	hym2	kpl	hym2	ei korjata hym2	korjataan hym2	
	B	C	D	E	F	G	H	
Opetustilat								
Perusopetuksen vuosiluokat 1-6								
Opetustilat (tilan teoreettinen koko ryhmäkoon perusteella)	60	12	720			731		13 kpl (47m ² - 116m ² , sis. joust. opp. ympäristöä)
Pienryhmätilat	10	6	60			50		5 kpl (5 kpl x 10m ²)
Opetusvälineilat (10 hym2 + 0,1 hym2/opp.)			35			92		Nvk/yisiin tiloihin, sis. musiikin (1-6 lk) varaston 17,5m ²
Kenkäeteinen	0,1	250	25			30		1.kerros aula- ja käytävätilojen yhteydessä
Oppilaiden vaatesäilytys (0,2 hym2/opp)	0,2	250	50			60		1.kerros aula- ja käytävätilojen yhteydessä
Perusopetuksen vuosiluokat 7-9								
Pienryhmätila	10	5	50			17	50	1.krs: 2 kpl x 10m ² 1 kpl x 17m ² 2.krs: 3 kpl x 10m ²
Ryhmä 15	40	2	80			50,5		1.krs: 1 kpl x 50,5m ²
Ryhmä 30	60	11	660			706	192,5	1.krs: 6 kpl (64 - 76,5m ²) 2.krs: 9 kpl (53 - 76,5m ²)
Lukujärjestysvara	60	1	60					Muurarintie 2: 61,5m² + 75m² (käsiötyön toiminta-aula)
Opetusvälineilat (5 hym2 + 0,1 hym2/opp.)			50			97,5		ruokala (221m ²) ja aula/ruokailu (54,5m ²) lukujärj. varana
Kenkäeteinen	0,1	450	45			45		1.krs: 6,5 + 7,0 + 8,5m ² 2.krs: 12,5m ² + keskusvar. 63m ²
Oppilaiden vaatesäilytys (0,2 hym2/opp)	0,2	450	90			90		1.kerros aula- ja käytävätilojen yhteydessä
Oppilaiden henk.koht. omaisuuden säilytys	0,15	450	68			68		1.kerros aula- ja käytävätilojen yhteydessä
Laaja-alaisen opettajan tila	20	2	40			75,5		1.krs: 23m ² + 18m ² + 34,5m ²
Erityisopetuksen tila	40	2	80			20,5	68	1.krs: 20,5m ² 2.krs: 30m ² + 38m ²
JALO-luokka ja pienryhmätila						53	10	2.krs: opetustila 53m ² + pienryhmätila 10m ²
JOPO-luokka ja pienryhmätila						87	12	2.krs: opetustila 87m ² + pienryhmätila 12m ²
Opetusvälineilat (3 hym2/ryhma)	3	2	6					opetusvälineiden säilytys opetustiloinen säilytyskalusteissa
Aineopetustilat								
Musiikki		1	103			218		1-6 lk: 1.krs 69m ² 7-9 lk: 1.krs auditorio 149m ²
Käsityö / tekstiilityö		1	113			92	115	
Kuvataide		1	143			143,5	112	1-6 lk: 143,5m ² (sis. pimiön 6,5m ² ja var. 7m ²) 7-9 lk: Muurarintie 2: 112m ²
Luonnontieteet								
-fysiikka ja kemia		2	140			63,5	74,5	63,5m ² (vanha kemia) + 74,5m ² (vanha biologia)
-maantieto ja biologia		2	140				151	75,5m ² + 75,5m ² + lisäksi osa käytävää ns. oppimistorina
-luonnontieteen varastot		4	95			59		
Kotitalous		1	138				245	Muurarintie 2: 90m² + 80m², kodin, 50m² + kylmiöt, var.
Käsityö / tekninen työ		1	275			94,5	290	1-6 lk: 1.krs 94,5m ² 7-9 lk: Muurarintie 2: 290m ²
Näyttämötilat								
Näyttämö			80					siirtönäyttämö, vanha
Näyttämön varasto			20			10		10m ²

Tilaohjelma	Teoreettinen tilantarve			Nykyiset tilat		Sijoitus Nastopoliin		Uudet tilat hym2	Huomautuksia
	hym2/	kpl	hym2	kpl	hym2	ei korjata	korjataan		
	B	C	D	E	F	hym2	hym2		
Liikuntatilat aputiloiheen									
Liikuntatilat		3	795			646			iso sali 461m2, pieni sali 185m2
Voimisteluvälineitä			80			45,5			iso sali: 18,5m2 + 15m2, pieni sali: 12m2
Ulkourheiluvälineitä			20			37			piharakennuksessa
Tuolivaraosto			35			11			lisäksi auditorion alla varastoa 35,5m2
Oppilaiden puku- ja pesutilat	40	3	120			118,5			iso sali: 40+38,5m2, pieni sali: 27,5+12,5m2
Liikunnanopett. puku- ja pesutilat	6	2	12			12			iso sali: 6+6m2
Ruokahuoltotilat									
Ruokasali (0,5 hym2 / opp. max.250 hym2, >750 opp.,0,33 hym2 / opp.)			250			275,5			ruokala 221m2 + aulaa 54,5m2
Palvelukeittiö apu- ja varastotiloiheen			150			132			sis. tsto, wc-sh, siiv., var., tk
Oppilashuoltopalvelun tilat									
Terveydenhoitotilat (terveydenhoitotila, lepohuone, WC ja odotustila)			40			31			2.krs: terv.hoit. 15m2, lepo. 5,5m2, WC 2,5m2, odot. 8m2
Kuraattorin ja psykologin työtilat	15	2	30			38			2.krs: kuraattori 24,5m2 + psykologi 13,5m2
Oppilaiden tilat									
Oppilaiden WC-tilat (1 kpl / alkava 15 opp.)		47	86			35			1.krs: 17 kpl 2.krs: 8 kpl
Esteettömät WC-tilat (1 kpl/kerros)	5,75	2	11,5			4			1 kpl (1.kerros)
Oppilaskunnan huone	15	1	15						neuvotteluhuone 18m2 (1.krs) myös oppilaskunnan käytössä
Hallinto- ja työskentelytilat									
Henkilökunnan tilat (rehtori, varareht., tstoenk., opo, TVT-tukih., muu henkilöstö taukojen aikana) 2,5-3hym2/hlö)	2,5	69	173			204,5	8		2.krs: olemassa olevat henkilökunnan tilat (työh+kahvio 104m2, rehtori 20,5m2, varareht. 20,5m2, tsto 21m2), TVT 8m2 1.krs: neuv.huoneet 20,5m2 + 18m2, mm. OPO:n käytössä. Henkilökunnan kahvio ja työhuone samassa 104m2 tilassa
Taukotila	1	69	69						1.krs: vahitimest. tila
Vahtimestarin työtila	15	1	15			15,5			2.krs: varasto, ei paloluok.
Arkistotila	4	1	4			4			1.krs: mon./mat. -tila
Monistus- ja materiaalitila	25	1	25			20			
Puku-, pesu- ja WC-tilat									
Sos.tila, naiset (arvio 3/4 henkilökunnasta)									
pukuhuone	0,8	51,8	41			24			
pesuhuone (1 suihku / 50 henk)	2	1	2			1,5			
wc (1 wc / 15 henk)	1,5	4	6			3,5			
Sos.tila, miehet (arvio 1/4 henk.kunnasta)									
pukuhuone	0,8	17,3	14			24			
pesuhuone	2	1	2			1,5			
wc	1,5	1	1,5			3,5			
WC-tilat: opettajat, avustajat, hallinto (1/15 henkeä)	2	4	8			9			1.krs: 2 kpl x 1m2 (voim.op.) 2.krs: 2 kpl x 3,5m2 (hall.aula) lisäksi siivotien sos.tilaa 13m2 (sis. 2 x wc, 2 x sh)
Yhteensä			5370		0	4554	1328	0	
Huoltotoimentilat									
Siivoustilat (1% hyötyalasta)			54			37			
Kiinteistönhoitotilat (0,8 % hyötyalasta, enintään 25 hym2)			43						
Keittiön laatikkovarasto (kylmä tila)						3,5			
Jätehuone (kylmä tila)						21,5			keittiön yhteydessä 7m2 + ulkovarastossa 14,5m2
Yhteensä			5467		0	4616	1328	0	
Oppilaskohtainen pinta-ala									
			5467		0				
hyötyala/oppilas			7,8		0,0		G+H+I	5944	8,5
Muiden käyttäjien tilat									
Toimistotila koulunuoiso-työntekijälle			20			14			2.krs
Yhteensä			20		0		0	0	
			5487						

Tilaohjelma	Teoreettinen tilantarve			Nykyiset tilat		Sijoitus Nastopoliin		Uudet tilat hym2	Huomautuksia
	hym2/ kpl	kpl	hym2	kpl	hym2	ei korjata hym2	korjataan hym2		
	B	C	D	E	F	G	H		
Tilat, joita ei lasketa oppilaitoksen hyötyalaaan	Teoreettinen tilantarve			Nykyiset tilat		Sijoitus nykytiloihin ei korjata korjataan		Uudet tilat	
			m2	kpl	m2	m2	m2	m2	
Aula ja liikennetilat (25% hyötyalasta) Tekniset tilat (yhteensä n. 10 % hyötyalasta) IV-konehuoneet lämpökeskus sähkökeskus muut tekniset tilat			1372						
Koulun bruttoala-arvio			8231						
Kokonaisbruttoala-arvio			8231						

Lisäselvitykset (esim. muualla käytettävissä olevat tilat)

Lakkautettuun yksikköhintajärjestelmään perustuva arvio hankkeen kustannuksista (OPMa 51/2008 ja 858/2008)

Yksikköhintojen kustannustaso (rak.kust.indeksi 2005=100)

Kalleusluokan 100 yksikköhinta

€ / hym2

Korotus varustamisen perusteella

€ / hym2 Ei sisällä vaikeavammaisten erityisopetuksen erityisvarustusta.

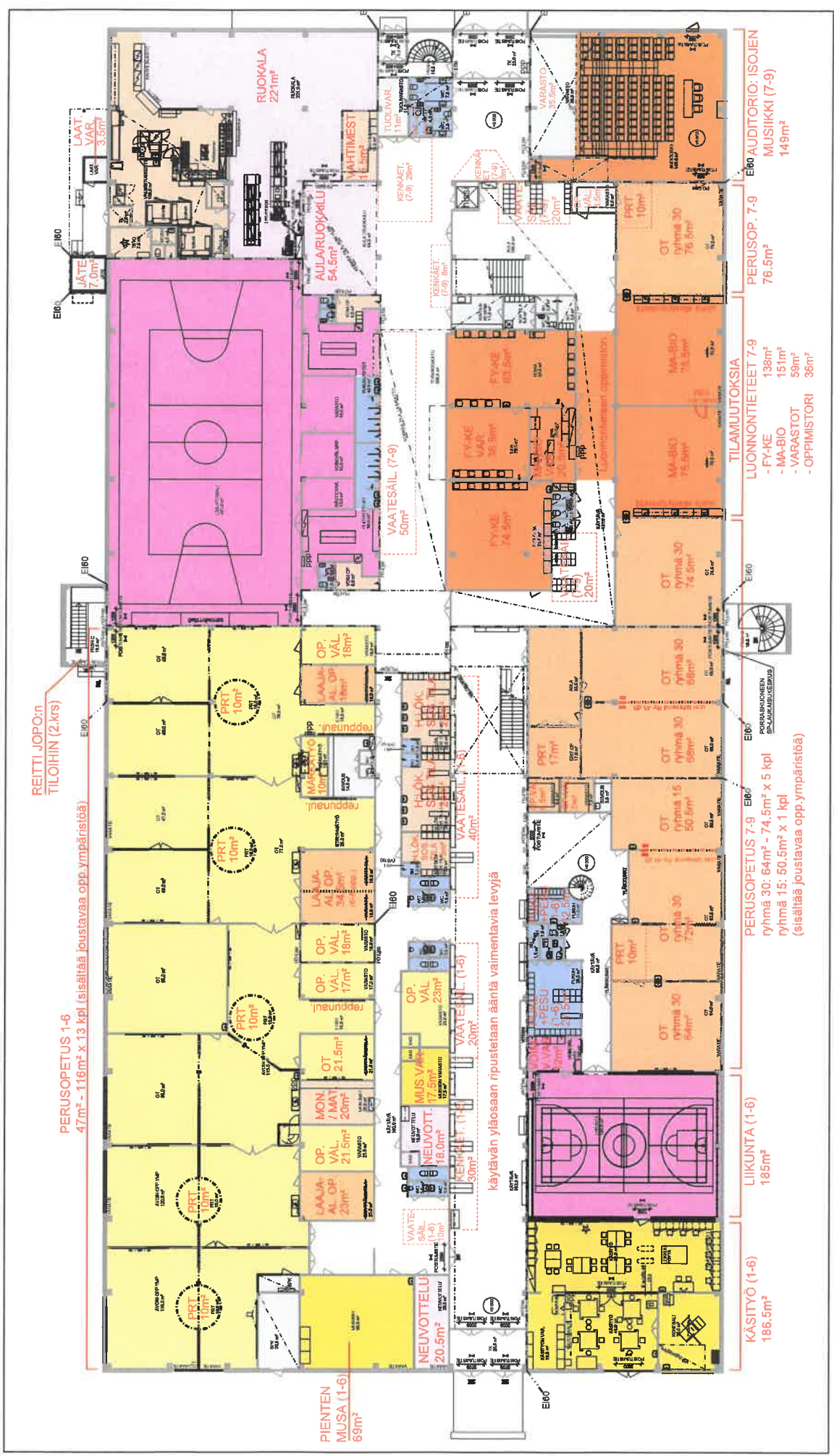
Rakennuskustannusindeksi, tammikuu 2010

Aluekerroin

- 1,10 Helsinki, Espoo, Vantaa, Kaunialainen, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Sipoo, Tuusula, Enontekiö, Inari, Muonio ja Utsjoki
- 1,05 Hyvinkää, Hämeenlinna, Lahti, Lohja, Nurmijärvi, Porvoo, Riihimäki, Vihti, Dragsfjärd, Houtskari, Iniö, Korppoo, Kustavi, Nauvo, Velkua, Hailuoto, Kemijärvi, Kittilä, Kolari, Pelkosenniemi, Posio, Salla, Savukoski ja Sodankylä
- 1,00 Muut kunnat

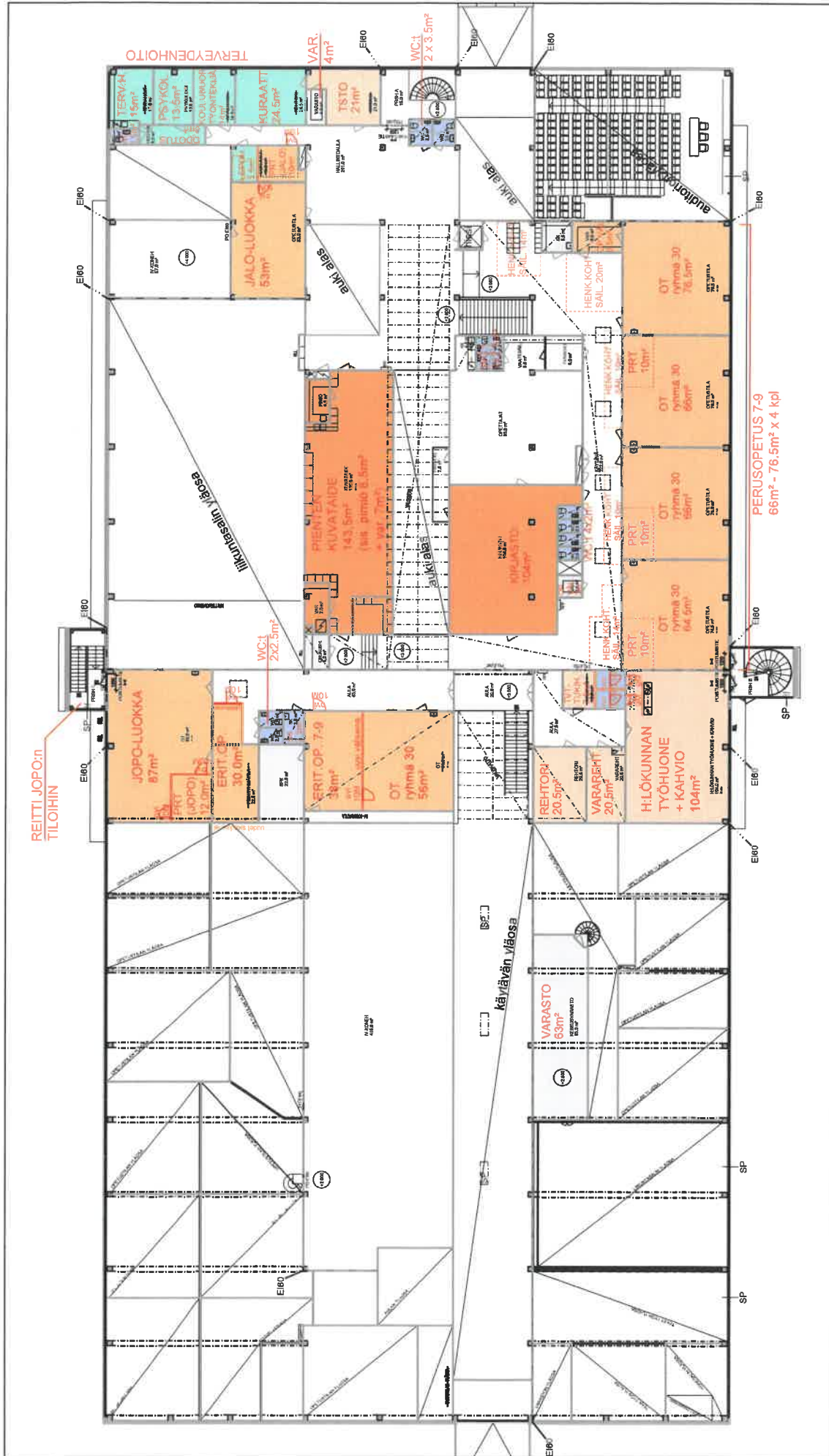
H & M
ARKKITEHDIT
 RAUTATIENKATU 19 A
 15110 LAHTI
 PUH 01032 85750
 www.hm-arkkitehti.com

alakoulu ja yläkoulu Nastopolin rakennukseen
 (yläkouluun käsityöt, kotitalous ja kuvataide Muurarinte 2.een)

Tilakaavio / 1.kerros
1:300 11.02.2020

YHTENÄISKOULU
KIRKONKYLÄN-KUKKASEN YHTENÄISKOULU, VÄISTÖTILAT
NASTOPOLI, RAKOKIVENTIE 2, 15550 NASTOLA

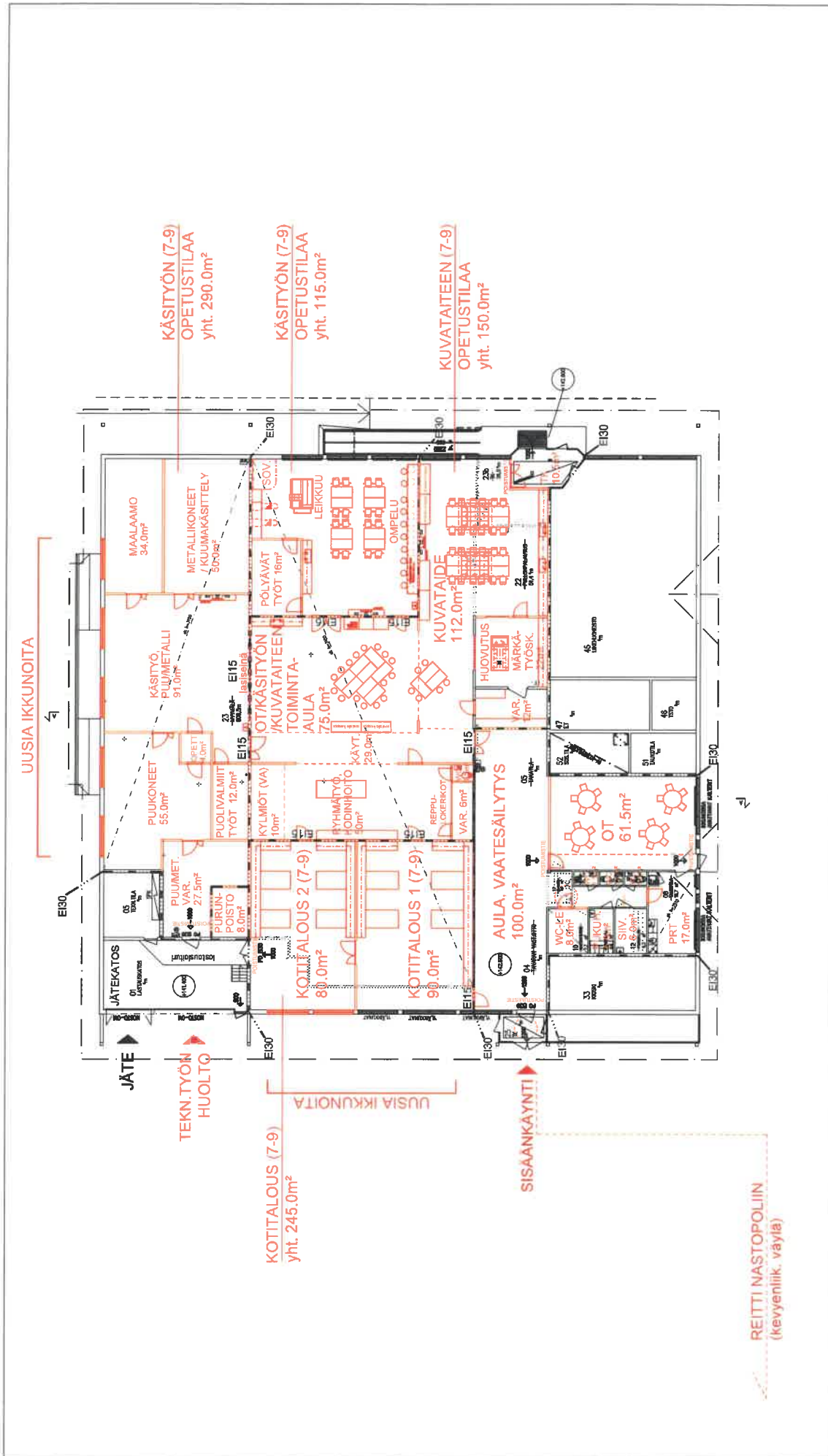
alakoulu ja yläkoulu Nastopolin rakennukseen
(yläkouluun käsityöt, kotitalous ja kuvataide Muurarintie 2:een)

Tilakaavio / 2.kerros
1:300 11.02.2020

YHTENÄISKOULU
KIRKONKYLÄN-KUKKASEN YHTENÄISKOULU, VÄISTÖTILAT
NASTOPOLI, RAKOKIVENTIE 2, 15550 NASTOLA

YHTENÄISKOULU

KIRKONKYLÄN-KUKKASEN YHTENÄISKOULU, VÄISTÖTILAT

MUURARINTIE 2, 15550 NASTOLA

alakoulu ja yläkoulu Nastopolin rakennukseen

(yläkouluun käsityöt, kotitalous ja kuvataide Muurarintie 2:een)

Tilakaavio / 1.kerros

1:250 11.02.2020

ARKKITEHDIT
RAUTATIENTIEKATU 19 A
15110 LAHTI
PUH 01032 85750
www.hm-arkkitehti.com

OHJEET

Täytetään keltaiset solut tarvittaessa.

Tarvittaessa rivejä ja sarakkeita voi lisätä, muistettava kaavojen kopiointi.

Erityisopetuksen kohdalla käytetty vanhoja lyhenteitä, voidaan muuttaa tarvittaessa.

Perustamishankkeiden yksikköhintajärjestelmästä on luovuttu vuoden 2010 alusta lukien valtionrahoituksen muututtua harkinnanvaraiseksi valtionavustukseksi. Aikaisempaan valtionosuusjärjestelmään liittyvillä tilojen kalleusluokilla ja vuoden 2009 yksikköhinnoilla voidaan laatia alustava arvio hankkeen kustannuksista, mutta näin tehdyllä arviolla ei saa korvata hankkeen tehtäviin töihin perustuvaa luotettavalla kustannusarviomenetelmällä laadittua kustannusarviota

TILAOHJELMA

Perusopetus

Toiminnan järjestäjä LAHDEN KAUPUNKI	Osoite	Puhelin(vaihde)	Telekopionumero
Yhteyshenkilö Anneli Heilsten	Sähköpostiosoite anneli.heilsten@hm-arkkitehdit.com	Puhelin	Gsm
Oppilaitos KIRKONKYLÄN / KUKKASEN YHTENÄISKOULU	Osoite		
Hanke Väistötilat Nastopolissa, vain yläkoulu	Yhteishanke		Päivämäärä 11.2.2020

Mitoitusperuste	perusopetus	7-9 vlnn viikkotunnit	515
	1-6 vlnn		
	7-9 vlnn		
oppilasmäärä	450	oppilasmäärä yht.	450
ryhmäkoko	28	opettaja yht.	30
ryhmien määrä	16	avustaja yht.	4
opettajat	30	opinto-ohjaaja	2
avustajat	4	oppilashuoltohenkilökunta	4
		hallintohenkilökunta	3
		ruokahuoltohenkilökunta	4
		siivoushenkilökunta	4
		kiinteistöhoitohenkilökunta	1
		muu henkilökunta (nuorisotoimi)	3
		henkilökunta yht.	55

Tilaohjelma	Teoreettinen tilantarve			Nykyiset tilat			Sijointus Nastopoliin		Uudet tilat hym2	Huomautuksia
	hym2/ kpl	kpl	hym2	kpl	hym2	ei korjata hym2	korjataan hym2			
	B	C	D	E	F	G	H			
Opetustilat										
Perusopetuksen vuosiluokat 7-9										
Pienryhmät	10	5	50				70			1.krs: 2 kpl x 10m2 2.krs: 5 kpl x 10m2
Ryhmä 15	40	2	80				83			1.krs: käsityön toiminta-aula 83m2
Ryhmä 30	60	11	660			1160	204			1.krs: 12 kpl (48 - 76,5m2) 2.krs: 8 kpl (56 - 76,5m2 sis. joust opp.)
Lukujärjestysvara	60	1	60							ruokala (221m2) ja aula/ruokailu (54,5m2) luku-aj. varana
Opetusvälineetilat (5 hym2 + 0,1 hym2/opp.)			50			97,5				1.krs: 6,5 + 7,0 + 8,5m2 2.krs: 12,5m2 + keskusvar. 63m2
Kenkäeteinen	0,1	450	45			45				1.kerrosksen aula- ja käytävätilojen yhteydessä
Oppilaiden vaatesäilytys (0,2 hym2/opp)	0,2	450	90			90				1.kerrosksen aula- ja käytävätilojen yhteydessä
Oppilaiden henk.koht.omaisuuden säilytys	0,15	450	68			68				2.kerrosksen aula- ja käytävätilojen yhteydessä
Laaja-alaisen opettajan tila	20	2	40			75,5				1.krs: 23m2 + 18m2 + 34,5m2
Erityisopetuksen tila	40	2	80			53	68			2.krs: 30m2 + 38m2 + 53m2
JOPO-luokka ja pienryhmät						87	12			2.krs: opetustila 87m2 + pienryhmät 12m2
Opetusvälineetilat (3 hym2/ryhmä)	3	2	6							opetusvälineiden säilytys opetustilojen säilytyskalusteissa
Aineopetustilat										
Musiikki		1	103			86,5				(7-9 lk): 1.krs 69m2 + musiikin var. 17,5m2
Käsityö / tekstiilityö		1	113			108	79			(7-9 lk): 1.krs 187 m2 (sis.varaston ja pölyävät työt)
Kuvataide		1	143			143,5				2.krs (sis. pölyön 6,5m2 ja varaston 7m2)
Luonnontieteet										
-fysiikka ja kemia		2	140			63,5	74,5			63,5m2 (vanha kemia) + 74,5m2 (vanha biologia)
-maantieto ja biologia		2	140				151			75,5m2 + 75,5m2 + lisäksi osa käytävää ns. oppimistorina
-luonnontieteen varastot		4	95			59				
Kotitalous		1	138				277,5			(7-9 lk): 1.krs: 126m2+130m2 + var. 21,5m2
Käsityö / tekninen työ		1	275				300			(7-9 lk): 1.krs 300m2
Näyttämötilat										
Näyttämö			80							siirtonäyttämö, vanha
Näyttämön varasto			20			10				10m2

Tilaohjelma	Teoreettinen tilantarve			Nykyiset tilat		Sijoitus Nastopoliin		Uudet tilat hym2	Huomautuksia
	hym2/ kpl	kpl	hym2	kpl	hym2	ei korjata hym2	korjataan hym2		
	B	C	D	E	F	G	H		
Liikuntatilat aputiloineen									
Liikuntatilat		3	795			646			Iso sali 461m2, pieni sali 185m2
Voimisteluvälineitä			80			45,5			Iso sali: 18,5m2 + 15m2, pieni sali: 12m2
Ulkourheiluvälineitä			20			37			piharakennuksessa
Tuolivarasto			35			11			lisäksi auditorion alla varastoa 35,5m2
Oppilaiden puku- ja pesutilat	40	3	120			118,5			Iso sali: 40+38,5m2, pieni sali: 27,5+12,5m2
Liikunnanopett. puku- ja pesutilat	6	2	12			12			Iso sali: 6+6m2
Ruokahuoltotilat									
Ruokasali (0,5 hym2 / opp. max.250 hym2, >750 opp.,0,33 hym2 / opp.)			225			275,5			ruokala 221m2 + aulaa 54,5m2
Palvelukeittiö apu- ja varastotiloihin			150			132			sis. tsto, wc-sh, siiv., var., tk
Oppilashuoltopalvelun tilat									
Terveystilat (terveydenhoitotila, lepohuone, WC ja odotustila)			40			31			2.krs: terv.hoit. 15m2, lepoh. 5,5m2, WC 2,5m2, odot. 8m2
Kuraattorin ja psykologin työtilat	15	2	30			38			2.krs: kuraattori 24,5m2 + psykologi 13,5m2
Oppilaiden tilat									
Oppilaiden WC-tilat (1 kpl / alkava 15 opp.)		30	55			35			1.krs: 17 kpl 2.krs: 8 kpl
Esteettömät WC-tilat (1 kpl/kerros)	5,75	2	11,5			4			1 kpl (1.kerros)
Oppilaskunnan huone	15	1	15						neuvotteluhuone 18m2 (1.krs) myös oppilaskunnan käytössä
Hallinto- ja työskentelytilat									
Henkilökunnan tilat (rehtori, varareht., tsto, henk., oho, TVT-tukih., muu henkilöstö taukojen aikana) 2,5-3hym2/hio)	2,5	55	138			204,5	8		2.krs: olemassa olevat h:ökunnan tilat (työh+kahvio 104m2, rehtori 20,5m2, varareht. 20,5m2, tsto 21m2), TVT 8m2 1.krs: neuv.huoneet 20,5m2 + 18m2, mm. OPO:n käytössä. Henkilökunnan kahvio ja työhuone samassa 104m2 tilassa
Taukotila	1	55	55						1.krs: vahtimest. tila
Vahtimestarin työtila	15	1	15			15,5			2.krs: varasto, ei paloluok.
Arkistotila	4	1	4			4			1.krs: mon./mat.-tila
Monistus- ja materiaalitila	25	1	25			20			
Puku-, pesu- ja WC-tilat									
Sos.tila, naiset (arvio 3/4 henkilökunnasta)	0,8	41,3	33			24			
pukuhuone	2	1	2			1,5			
pesuhuone (1 suihku / 50 henk)	1,5	4	6			3,5			
wc (1 wc / 15 henk)									
Sos.tila, miehet (arvio 1/4 henk.kunnasta)	0,8	13,8	11			24			
pukuhuone	2	1	2			1,5			
pesuhuone	1,5	1	1,5			3,5			
wc	2	4	8			9			1.krs: 2 kpl x 1m2 (voim.op.) 2.krs: 2 kpl x 3,5m2 (hall.aula) lisäksi siivoojien sos.tilaa 13m2 (sis. 2 x wc, 2 x sh)
WC-tilat: opettajat, avustajat, hallinto (1/15 henkeä)									
Yhteensä			4364		0	3797,5	1327	0	
Huoltotoimentilat									
Siivoustilat (1% hyötyalasta)			44			37			
Kiinteistöhoitotilat (0,6 % hyötyalasta, enintään 25 hym2)			35						
Keittiön laattokovarasto (kylmä tila)						3,5			
Jätehuone (kylmä tila)						21,5			keittiön yhteydessä 7m2 + ulkovarastossa 14,5m2
Yhteensä			4443		0	3860	1327	0	
Oppilaskohtainen pinta-ala									
	Teoreettinen tarve			Nykyiset tilat		Toteutus			
	4443			0		G+H+I 5186,5			
hyötyala/oppilas	9,9			0,0		11,5			
Muiden käyttäjien tilat									
	hym2/kpl	kpl	hym2	kpl	hym2	Sijoitus nykytiloihin ei korjata hym2	korjataan hym2	Uudet tilat hym2	
Toimistotila koulunuorisotyöntekijälle			20			14			2.krs
Yhteensä			20		0	0	0	0	
			4463						

Tilaohjelma	Teoreettinen tilantarve			Nykyiset tilat		Sijoitus Nastopoliin		Uudet tilat hym2	Huomautuksia
	hym2/ kpl	kpl	hym2	kpl	hym2	ei korjata hym2	korjataan hym2		
	B	C	D	E	F	G	H		
Tilat, joita ei lasketa oppilaitoksen hyötyalaaan	Teoreettinen tilantarve			Nykyiset tilat		Sijoitus nykytiloihin ei korjata korjataan		Uudet tilat	
			m2	kpl	m2	m2	m2	m2	
Aula ja liikennetilat (25% hyötyalasta) Tekniset tilat (yhteensä n. 10 % hyötyalasta) IV-konehuoneet lämpökeskus sähkökeskus muut tekniset tilat			1116						
Koulun bruttoala-arvio Kokonaisbruttoala-arvio			6694						
			6694						

Lisäselvitykset (esim. muualla käytettävissä olevat tilat)

Lakkautettuun yksikköhintajärjestelmään perustuva arvio hankkeen kustannuksista (OPMa 51/2008 ja 858/2008)

Yksikköhintojen kustannustaso (rak.kust.indeksi 2005=100)

Kalleusluokan 100 yksikköhinta

€/ hym2

Korotus varustamisen perusteella

€/ hym2 Ei sisällä vaikeavammaisten erityisopetuksen erityisvarustusta.

Rakennuskustannusindeksi, tammikuu 2010

Aluekerroin

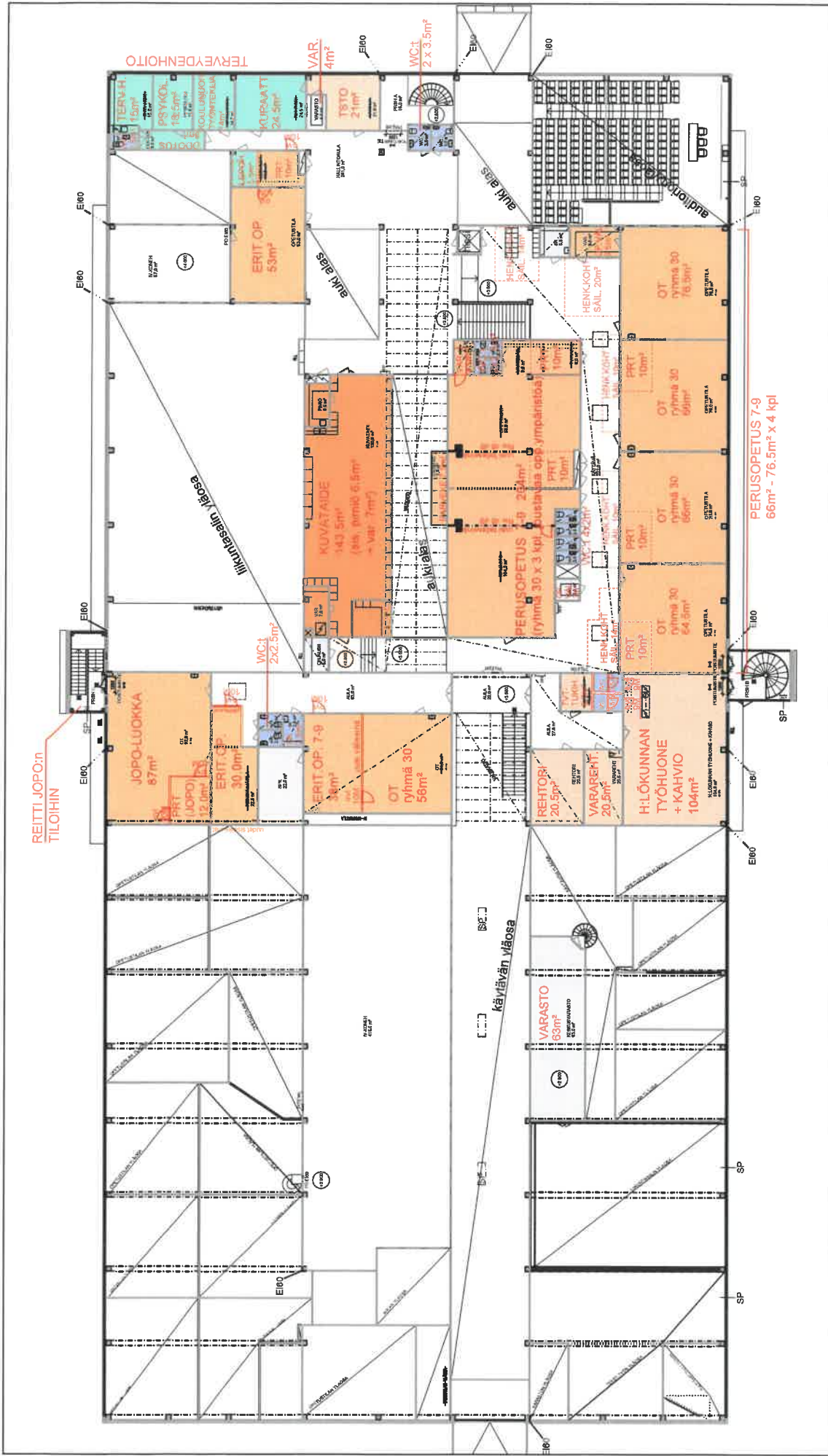
- 1,10 Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Sipoo, Tuusula, Enontekiö, Inari, Muonio ja Utsjoki
1,05 Hyvinkää, Hämeenlinna, Lahti, Lohja, Nurmijärvi, Porvoo, Riihimäki, Vihti, Dragsfjärd, Houtskari, Iniö, Korppoo, Kustavi, Nauvo, Velkua, Hailuoto, Kemijärvi, Kittilä, Kolari, Pelkosenniemi, Posio, Salla, Savukoski ja Sodankylä
1,00 Muut kunnat

YLÄKOULU

KIRKONKYLÄN-KUKKASEN YHTENÄISKOULU, VÄISTÖTILAT

NASTOPOLI, RAKOKIVENTIE 2, 15550 NASTOLA

vain yläkoulu Nastopolin rakennukseen
(mukana käsityö ja kuvataide)

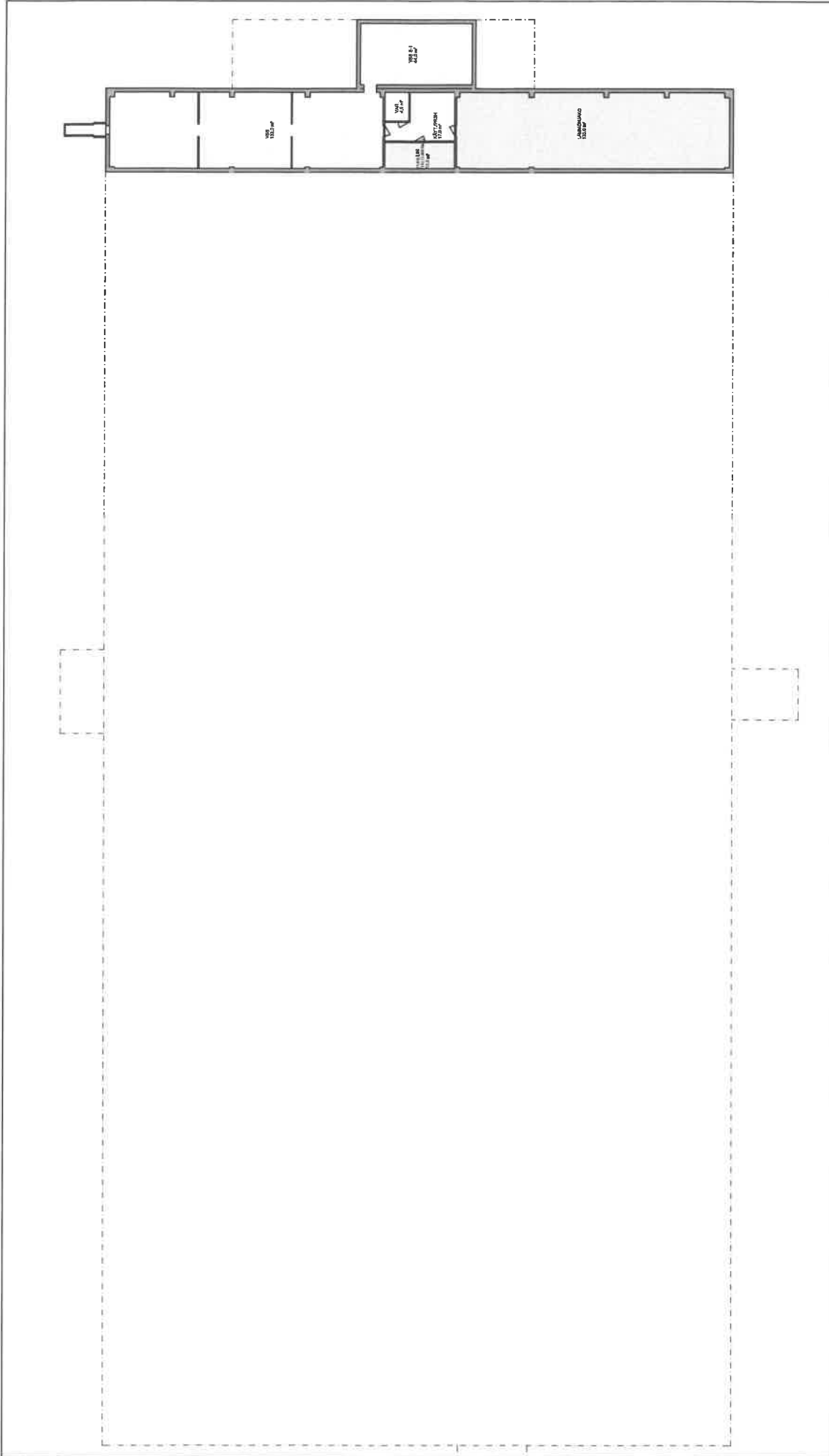
Tilakaavio / 2.kerros

1:300 11.02.2020

H & M
HELISTEN MARKKU

ARKKITEHDIT
RAUTATIENKATU 18 A
15110 LÄRTTI
PUH 01032 85750
www.hm-arkkitehti.com

KIRKONKYLÄN-KUKKASEN YHTENÄISKOULU, VÄISTÖTILAT
NASTOPOLI, RAKOKIVENTIE 2, 15550 NASTOLA

Kellarikerros, nykytila
1:300 11.02.2020

H & M
HELSTEN MÄRKÄ
ARKKITEHDIT
RAUTATIENKATU 19 A
15110 LAHTI
PUH 01032 85750
www.hm-arkkitehti.com

Hyvät Lahden kaupungin ja sivistystoimen edustajat.

Me kirkonkyläläiset vanhemmat haluamme antaa teille tämän vetoamuksen Kirkonkylän koulun väistötilaratkaisun toisenlaisen valmistelun perustaksi. Samalla haluamme tuoda esiin huolemme pienistä koululaisistamme ja kyseenalaistaa väistötilojen tarpeen.

Olemme huolestuneina seuranneet kaupungin tiedottamista koskien tulevia väistötilasuunnitelmia. Esiin tulleet suunnitelmat kirkonkyläläisten alakoululaisten sijoittamisesta väliaikaisesti yhtenäiskoulun nimissä Nastopoliin, on herättänyt hämmennystä ja vastustusta, sillä emme näe sille tarvetta, eikä edes sivistyslautakuntaakaan ole asiasta juurikaan keskustellut.

Ymmärrämme peruskorjaustarpeen Kirkonkylän koulun osalta, mutta tilanteessa, jossa vanhempien tai kouluterveydenhoitajan tietoon ei ole tullut suurempia oireiluja, jotka johtuisivat koulun sisäilmasta, tuntuu muutto väliaikaisiin tiloihin täysin turhalta. Varmasti pienillä korjaustoimenpiteillä alakoululaiset ja henkilökunta selviävät uuden koulun valmistumiseen asti nykyisissä tiloissaan.

Yhtenä perusteena on esitetty uusien yhtenäiskoulun toimintamallien opettelua jo aikaisemmassa vaiheessa. Luotamme täysin opettajien ammattitaitoon ottaa uudet yhtenäiskoulukäyttöön tarkoitetut tilat käyttöön niiden valmistuttua. Mielestämme on täysin perusteetonta ja tarpeetonta harjoitella toimintamalleja ensin aivan muunkaltaisissa tiloissa. Osa koululaisista ei edes ehtisi uuteen kouluun päästä. Osalle taas tämä tarkoittaisi kahta eri muuttoa, ensin väistötiloihin epätarkoituksen mukaisiin tiloihin yhtenäiskoulua ajatellen ja toisen kerran uuden yhtenäiskoulun valmistuttua.

Mielestämme Nastopolin tilat eivät myöskään tue lasten monipuolista liikumista. Kirkonkylän koululla on vahvat perinteet erimuotoisten liikuntatempausten ja liikuntaan kannustavan opetuksen toteuttajana. Tämän toiminnan yhtenä suurimpana mahdollistajana on suuret ja juuri isolla rahalla kuntoonlaitetut piha-alueet. Valitettavasti emme näe tämän toiminnan jatkumiselle mahdollisuuksia Nastopolin piha-alueilla, jotka eivät inspiroi ja mahdollista satojen lasten luonnollista liikumista.

Väistöaikana tulisi osalle koululaisista turhaan pitkä koulumatka. Erityisesti pienempien koululaisten osalta kuljetustarve lisääntyisi matkan muuttuessa kohtuuttoman pitkäksi.

Me vanhemmat toivomme avointa keskustelua ja vaihtoehtoisia suunnitelmia tulevan kouluinvestoinnin tueksi. Toivomme, että otatte huolemme vastaan rakentavasti ja ymmärrätte miksi kyseenalaistamme tämän kaltaiset väistötilasuunnitelmat. Me allekirjoittaneet emme yksinkertaisesti näe tarvetta väistötiloihin siirtymiselle tilanteessa, jossa uutta yhtenäiskoulua suunnitellaan rakennettavaksi nykyisen terveysaseman tontille.

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 23

Tiedoksi merkittävät asiat

D/7/07.01.03.00.02/2020

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja

Valmistelusihteeri Jaana Hovatov, puh. 044 416 4037

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Päätösehdotus

Sivistysjohtaja Tiina Granqvist

Lautakunta merkitse asiat tiedoksi.

Perusteluosa

Sivistyslautakunnan alaisten viranhaltijoiden viranhaltijapäätökset
ajalta 23.1.–10.2.2020 (liitteenä).

Viranhaltijapäätökset ovat nähtävänä luottamushenkilöiden extrassa.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

-

Liitteenä

Luettelo viranhaltijapäätöksistä

VIRANHALTIJAPÄÄTÖKSET

11.02.2020

1(1)

Viranhaltija	Yksikkö	Valmistumispäivä
Nimike		
Rehtori (Kärpäsen peruskoulu)	Lasten ja nuorten kasvu, perusopetus / Kärpäsen peruskoulu	07.02.2020
0006/2020 DNA Welho Oy:n tilavuokrahakemus		
Toiminnanjohtaja	Liipolan Monitoimitalo Onni	10.02.2020
0003/2020 Asunto Oy Kerinkaarten tilavuokraushakemus Liipolan Monitoimitalo Onniin 25.3.2020		
Päivähoitojohtaja	Sivistyksen palvelualue, Varhaiskasvatuspalvelut	05.02.2020
0006/2020 Varhaiskasvatuspalvelujen palvelusetelituottajan hyväksyminen		
Aluepäällikkö	Sivistyksen palvelualue/Lasten ja nuorten kasvun vastuualue	27.01.2020
0018/2020 Muutos lv. 2019 - 2020 lukuvuosisuunnitelmaan/Erstan peruskoulu		
Aluepäällikkö	Sivistyksen palvelualue/Lasten ja nuorten kasvun vastuualue	27.01.2020
0019/2020 Muutos lv. 2019 - 2020 lukuvuosisuunnitelmaan/Kariston peruskoulu		
Aluepäällikkö	Sivistyksen palvelualue/Lasten ja nuorten kasvun vastuualue	27.01.2020
0020/2020 Muutos lv. 2019 - 2020 lukuvuosisuunnitelmaan/Villähteen peruskoulu		

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 24

Muut asiat

D/4/00.02.03.00.00/2020

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja

-

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Päätösehdotus

Puheenjohtaja

Sivistyslautakunta merkitsee asiat tiedoksi.

Perusteluosa

Lautakunta päätti pitää seminaarin aiheesta palvelusetelin käyttö yksityisessä varhaiskasvatuksessa 19.3. klo 16.

Lyhyt tilannekatsaus aluemallista

Tuotiin tiedoksi Erityislapsiperheiden tuen tarpeet ja niihin vastaaminen Päijät-Hämeessä -tilaisuus 5.3.2020 klo 17.30-19.30, paikka Wanha Walimo.

Aluepäällikön valinta

Paavolan kampus, henkilöstön osallistaminen, tilannekatsaus seuraavaan kokoukseen

Prosenttiperiaatteen käyttö Paavolan kampuksella

Ruokahävikin käyttö kouluissa

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

-

1 (1)

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 25

Tiedoksi merkittävät salassa pidettävät asiat

D/29/07.01.03.00.02/2020

Asia käsitellään salaisena perustuen lakiin viranomaistoiminnan julkisuudesta (621/1999)
24 § 1 mom. 23 kohta.

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 26

Opettajavirkojen perustaminen perusopetukseen 1.8.2020 alkaen

D/2145/01.01.00.00.00/2019

Asian valmistelija /
Lisätietojen antaja

Vastuualuejohtaja Lassi Kilponen, puh. 044 716 1328

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Samalla lautakunta tarkasti pöytäkirjan tämän asian osalta jo kokouksessa.

Päätösehdotus

Vastuualuejohtaja Lassi Kilponen

Lautakunta perustaa seuraavat opettajavirat 1.8.2020 alkaen:

- 2 kpl peruskoulun luokanopettaja
- 3 kpl peruskoulun erityisluokanopettaja

Samalla lautakunta tarkastaa pöytäkirjan tämän asian osalta jo kokouksessa.

Perusteluosa

Lahden kaupungin hallintosäännön mukaan sivistyslautakunta päättää opettajaviran perustamisesta ja lakkauttamisesta.

Perusopetuksen virkatyöryhmä tarkastelee perusopetuksen henkilös-
töresurssia kokonaisuutena, opettajavirkojen riittävyyttä sekä mah-
dollisia viranhaltijan toimipaikan siirtotarpeita yhteistyössä koulujen
rehtoreiden kanssa.

Oppilasmäärän kasvun vuoksi perusopetukseen tarvitaan kaksi luo-
kanopettajan virkaa, viranhoitajien ensisijainen toimipiste on Länsi-
harjun peruskoulu.

Perusopetuslain 30§ mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus
saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen
ilmetessä. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoi-
sena kuin se on tarpeellista. Lahden perusopetuksessa erityistä tu-
kea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimi-
sen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityi-
nen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitse-
masta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisen tuen
tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista

Lahden kaupunki
Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä
19.02.2020 § 26

---

tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen.

Lukuvuoden 2020-2021 erityisen tuen järjestelyjen yhteydessä on tullut esille tarve kolmelle erityisluokanopettajan viralle: pohjoisella alueella Mukkulan peruskoulussa (2 kpl) ja eteläisellä alueella Kärpäsen peruskoulussa (1 kpl). Kaupunginvaltuusto on vuoden 2020 talousarviossaan varannut 1,0 milj. euroa perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen, toiminnan laadun varmistamiseen sekä opettajien ja koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen. Määrärahaa voidaan käyttää harkinnanvaraisesti ja koulukohtaisesti tilanteissa, joissa alueen oppilasmäärästä ei muodostu tarkoituksenmukaisia opetusryhmiä tai oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen sitä edellyttävät.

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet

Sap Hr-tiimi, Perusopetuspalvelut

Liitteenä

-

OIKAISUVAATIMUSOHJEET JA VALITUSOSOITUS

Liitetään pöytäkirjaan

Lahden kaupunki
Toimielin:
Sivistyslautakunta

Kunnallisasiat
Kokouspäivämäärä:
19.02.2020

MUUTOKSENHAKUKIELLOT

Kieltojen perusteet	Seuraavista päätöksistä ei saa tehdä kuntalain 136 §:n mukaan oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta, koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa.
	<p>Pykälät: 16, 17, 19, 22, 23, 24, 25</p> <p>Hallintolainkäyttölaki 5 § 1 mom. /muun lainsäädännön mukaan seuraaviin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Pykälät ja valituskieltojen perusteet</p> <p>Pöytäkirjan §:n osalta muutoksenhakuoikeus on siten rajoitettu, että kunnallisen virkaehtosopimuslain 26 §:n mukaan viranhaltija ei saa valittamalla hakea muutosta viranomaisen päätökseen tai saattaa sitä oikaisuvaatimuksin tai hallintovalitusasiana käsiteltäväksi siltä osin kuin päätös koskee viranhaltijan palvelussuhteen ehtoja, jos hänellä tai viranhaltijayhdistyksellä on oikeus panna asia vireille työtuomioistuimessa.</p>

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Oikaisuvaatimusviranomaisen ja -aika	Kuntalain 89 §:n 1 mom. mukaan päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla, mikäli niistä voidaan tehdä kirjallinen oikaisuvaatimus. Seuraaviin päätöksiin tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.
	<p>Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, ja sen yhteystiedot:</p> <p>Toimielin: Sivistyslautakunta Postiosoite: PL 202, 15101 Lahti Käyntiosoite: Lahden Palvelutori, Lahti-Piste, Kauppakeskus Trio, 2. krs, Aleksanterinkatu 18 Puh.: (03) 814 2214 Sähköpostiosoite: kirjaamo@lahti.fi Aukioloaika: klo 9-18</p> <p>Pykälät: 18, 20, 21, 26</p> <p>Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valituksen tekoon oikeutetun katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa. Oikaisuvaatimusaika taloudellisiin ja tuotannollisiin perusteiden tehdystä irtisanomisesta koskevasta päätöksestä alkaa kuluu vasta irtisanomisajan päättymisestä.</p>
Oikaisuvaatimuksen sisältö	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen sekä sen tekijä ja yhteystiedot.

VALITUSOSOITUS

Valitusviranomaisen ja vali-	Seuraaviin päätöksiin voidaan hakea muutosta kirjallisella valituksella. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta kunnallisvalituksin vain se, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen. Mikäli päätös on oikaisuvaatimuksen johdosta muuttunut, saa päätökseen
-------------------------------------	---

tusaika	hakea muutosta kunnallisvalituksin myös asianosainen sekä kunnan jäsen.	
	<p>Valitusviranomaisen ja sen yhteystiedot</p> <p>Hämeenlinnan hallinto-oikeus www.oikeus.fi/hao/hameenlinna Raatihuoneenkatu 1 13100 Hämeenlinna 029 56 42200 Telekopio 029 56 42269 hameenlinna.hao(at)oikeus.fi <i>Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointi-palvelussa osoitteessa</i> https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet</p> <p>Kunnallisvalitus, pykälät:</p>	Valitusaika: 30 päivää
	<p>Valitusviranomaisen ja sen yhteystiedot:</p> <p>Hämeenlinnan hallinto-oikeus www.oikeus.fi/hao/hameenlinna Raatihuoneenkatu 1 13100 Hämeenlinna 029 56 42200 Telekopio 029 56 42269 hameenlinna.hao(at)oikeus.fi <i>Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointi-palvelussa osoitteessa</i> https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet</p> <p>Hallintovalitus, pykälät:</p>	Valitusaika: 30 päivää
	<p>Valitusaika alkaa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnallisvalituksen tekoon oikeutetun katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa. Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei oteta lukuun.</p>	
Valituskirjelmä	<p>Valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava</p> <ul style="list-style-type: none"> - päätös, johon haetaan muutosta - miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi; sekä - perusteet, joilla muutosta vaaditaan. <p>Valituskirjelmässä on ilmoitettava valittajan tai kirjelmän muun laatijan nimi ja kotikunta sekä postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa.</p> <p>Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä.</p> <p>Valituskirjelmään on liitettävä</p> <ul style="list-style-type: none"> - päätös, johon haetaan muutosta, alkuperäisenä tai jäljennöksenä - todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta - asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle. <p>Asiamiehen on tarvittaessa esitettävä valtakirja (HLL 21 §).</p>	

Valitusasiakirjojen toimittaminen	<p>Valitusasiakirjat on toimitettava valitusviranomaiselle valitusajan kuluessa ennen sen viimeisen päivän virka-ajan päättymistä. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa valitusasiakirjat toimittaa ensimmäisenä sen jälkeisenä arkipäivänä.</p> <p>Omalla vastuulla valitusasiakirjat voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin valitusasiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.</p>
Tuomioistuinmaksut	<p>Tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 2 §:n mukaan peritään hallinto-oikeudessa ja markkinaoikeudessa oikeudenkäyntimaksuja ja hakemusmaksuja korvauksena asian käsittelystä ja suoritetuista toimenpiteistä tuomioistuimissa 4 ja 5 §:n poikkeuksia lukuun ottamatta. Valituksen käsittelyn maksullisuudesta saa tietoja valitusviranomaiselta.</p>
Lisätiedot	<p>Yksityiskohtainen oikaisuvaatimusohje / valitusosoitus liitetään pöytäkirjanotteeseen.</p> <p>Hankinta-asioita (pykälät) koskeva oikaisuohje ja valitusosoitus on pöytäkirjan erillisenä liitteenä.</p>